

Odpoved — temeljna zahteva Katoliške akcije

I

Že nekaj časa je, da so začeli prirodoslovci proučevati vso prirodo tudi s teleološkega vidika. Pri živali n. pr. ali rastlini kažejo, čemu je tako in tako urejena, in poudarjajo smotrnost poedinih njenih lastnosti. In če proučimo človeka, vsega, kakor je po duši in telesu, pridemo s svojim naravnim razumom in z nadnaravnimi očmi vere do resnice: Bog je človeka ustvaril zato, da človek Boga spozna, mu služi, ga časti in ljubi, živi tu na zemlji kot božji otrok, da pride kdaj v nebesa Boga slavit s svojo poveljano popolnostjo ter ga uživati v vsestranski nebeški blaženosti. To je dosledno mislečemu človeku in kristjanu tako jasno, da omenimo to samo mimogrede.

So, ki mislijo, da je že popolnoma dovolj, Boga samo spoznati, vanj verovati ter se sploh priznavati h krščanski ideologiji, za kaj več se pa ni treba gnati. Tako enostransko pojmovanje krščanskega življenja je usodna zmota.

V navedeni resnici o cilju našega življenja je namreč nadaljnja vsebina še tale: Bog nam ni razodel samo nekaj resnic, da bi vanje verovali v notranjosti naše duše, ampak nam je vrhu tega razodel tudi svoje zakone, po katerih moramo uravnati svoje нравno življenje, svoje mišljenje, hotenje, čustvovanje in vse svoje delovanje. Vse drugo razen človeka biva in deluje samo po naravnih, fizičnih zakonih in silah, človek, umno bitje, krona stvarstva, pa mora živeti in delati tudi po нравnih, moralnih zakonih, ki jih je dal človeku Bog, Zakonodavec. Nekaj teh svojih zakonov je zapisal Bog že v našo naravno dušo ter jih zato kratko imenujemo naravni zakon. Dal nam pa je tudi pozitivni zakon že v stari zavezi, zlasti pa v novi po učlovečeni božji Modrosti,

Kristusu, in nam daje še vedno pozitivne človeške zakone po svoji Cerkvi. Če človek živi po teh zakonih, potem ostvari v sebi božjo zamisel, ki jo je Bog povedal pri ustvaritvi človeka: »Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti!« Potem smo nebeško lepa in odlična bitja, božji otroci na zemlji, Bogu v čast, slavo in veselje ter sposobni za vstop v nebesa.

Iz tega sledi, da tole: živi kot otrok božji, tvoj cilj so nebesa, ni nekaj svēt, ampak zapoved vseh zapovedi: moraš tako živeti, moraš priti v nebesa, da boš na zemlji in v nebesih v to, za kar si ustvarjen, v božjo čast in slavo.

Bog je torej hotel, da bodi On, Bog, centralno sonce, okoli katerega naj se suče vse človekovo mišljenje, čustvovanje, hotenje in delovanje. Če živi človek po teh božjih нравnih zakonih, odseva iz njegove duše in vsega njegovega življenja božja svetost in lepota, ki sta obenem pogoj njegove časne sreče in večne blaženosti. S prostovoljnim uporom v paradižu je človek ta heliocentrični sistem spremenil — zase seveda — v geocentričnega. S tem uporom je tako rekoč govoril: »Odklanjam Boga kot centrum, centrum sem jaz!« Ko se je pa nehal sukati okoli svojega Sonca, Boga, je postal prodan suženj svojega groznega samoljubja. Takoj so se pokazale v tem samozvanem soncu tri demonske velesile: napuh, ki hoče čast, ki gre Bogu, zase, ki hoče biti docela samostojen; divje spolno poželjenje, ki se hoče za vsako ceno izživljati, ne glede na protest pameti in vesti; pohlep po bogastvu, ki se ne ozira ne na pravičnost ne na usmiljenje in ne na Boga: spričo zlatega teleta, ki ga moli, mu je pravi Bog odveč. Politična modrost teh velesil je pravi makiavelizem: do svojih ciljev hočejo z vsemi sredstvi, brez ozira na vest, na Boga in njegove zakone, božjih zakonov to demonsko samoljubje ne pozna in ne priznava.

Krst nam je izbrisal iz duše izvirni greh, po neskončni božji modrosti pa je tudi po krstu ostalo v srcu še veliko tega samoljubja, iz katerega poganjajo vsa naša neredna nagnjenja.

Kristus, Odrešenik, je zopet upostavil prvotni heliocentrični sistem. Satanu je odgovoril: »Poberi se, satan, zakaj zapisano je: Gospoda, svojega Boga moli in njemu samemu služi.« In da bi pokazal, da sama vera še ne zadostuje, je rekel: »Ne vsak, ki mi pravi Gospod, Gospod, pojde v nebeško kraljestvo, temveč kdor spolnjuje voljo mojega očeta, ki je v nebesih, tisti pojde v nebeško

kraljestvo.« Torej če verujemo in če po božjih zapovedih živimo, tedaj smo zopet v pravem razmerju do svojega večnega Sonca, Boga.

Človek po svojem pokolenju od Adama ni svet, čist in zdrav, ampak je velik moralni bolnik. Vsak bi moral biti tudi sam svoj zdravnik, pa jih je toliko, ki pravijo, da te bolezni spadajo k človeški naravi in da ni greh, živeti po tej »zdravi, sveti in čisti naravi«. Nevednost gledé žalostnega dejstva izvirnega greha in negacija tega greha sta izmed najusodnejših vzrokov moralnih stranjpoti naše dobe.

In tako pride KA s svojim delovanjem na najhujšo fronto, kjer se odločuje zmaga ali poraz, srečna ali nesrečna večnost, na fronto med nerednim človeškim samoljubjem in med tisto službo našemu Bogu, o kateri velja beseda: Bogu služiti se pravi kraljevati. Tukaj trčita skupaj življenje starega Adama in novo življenje v Kristusu. Na tej fronti stoji Kristusova Cerkev z vso svojo hierarhijo in vsemi sredstvi, ki nudijo človeku zmago. Na to fronto kliče glas iz tistega Rima, ki je večni, tudi KA, da nudi hierarhiji pomoč pri njenem reševalnem delu.

II

Prvo torej, česar se moramo pri tem našem delu zavedati, je, da ni zadosti samo nekaj krščanske ideologije v glavi, marveč da je na podlagi temeljitega znanja krščanskih resnic treba tudi živeti, kakor nam predpisuje naše нравno življenje, najvišja, božja avtoriteta.

Sicer je pa vera brez življenja po veri anemična, vodena ter rada in kaj kmalu umrje. Zakaj je danes toliko brezvernih in protiverskih katoličanov? Ne zato, ker jim neki umišljeni umski in znanstveni razlogi branijo pristati na resnice naše vere — tudi drugače neuki komunisti zametajo te resnice kot neumnosti, kot bedasta načela — ampak zato, ker naša vera zahteva tudi življenje po veri. In tega življenja ne marajo, ker tako življenje nalaga odpoved, odpovedi pa se niso nikoli navadili in jo tudi zdaj odklanjajo. Neki filozof je zapisal nekoč takole: »Če bi bila z geometrično resnico, da vsi koti v trikotniku znašajo 180°, v zvezi kaka moralna zapoved, bi se gotovo našli taki, ki bi to resnico tajili.«

Tožimo, kako brezverno je naše delavstvo. Od kod ta njih nevera? Največ od njih nemoralnega življenja. Pustimo ljudi, ki

jih hočemo reševati, same in brez varstva v njih nemoralni okolici — če še niso izgubili vere, jo bodo čisto gotovo prav kmalu. Pred svetovno vojno sem slišal v Galiciji, da so Rusi Poljake v tedanji ruski Poljski namenoma in po načrtu demoralizirali zato, da bi z nemoralnim življenjem čimprej dozoreli za odpad od katoliške Cerkve. Tako ubija nemoralno življenje še vedno in povsod vero in versko prepričanje.

V dveh glavnih tokih gre danes to nemoralno življenje. Prvi tok, ki nam odnaša v svojih umazanih vrtincih ne samo naše delavstvo, ampak tudi toliko naše inteligence, je neredna spolna strast. Vsak izmed nas, ki ima le nekoliko stika z realnim življenjem okoli sebe, ve to čisto dobro iz lastne skušnje. Nobena druga strast ne prevzame vsega človeka tako hitro in ne uničuje tako korenito vse, kar je v človeku lepega in božjega, kakor prostovoljno suženjstvo pod to strastjo. To suženjstvo je eden glavnih vzrokov, če ne sploh glavni vzrok, vsega brezverstva. Kako rad bi človek včasih zabrusil v obraz protiverskim pisateljem ali časopisom, ki se s suverenim zaničevanjem vere šopirijo z ne vem kako znanostjo, ki jih baje odvrča od vere: »Ne znanost, ampak vaša nevednost gledé verskih vprašanj in pa vaša — neukročena poltenost — to, to je izvor vašega protiverskega stališča ter vaše mrznje do Cerkve, ki obsoja in v božjem imenu prepoveduje vsako nerednost v spolnem življenju: zato sovražite Cerkev in ste nasprotniki duhovnikov!« In kaj žene najbolj toliko delavcev v komunistični tabor? Predvsem zato, ker jim komunisti obetajo in dovoljujejo vsestransko spolno izživljanje.

Drugi tok je splošno čutno uživanje tostranosti. Dobro jesti, še bolje piti, malo dela, veliko zabave, lepo se oblačiti in pa — ženska. To je na splošno evangelij ne samo brezverskega inteligenta, ampak tudi modernega nekrščanskega delavstva. Seveda: ta epikurejski nauk je dobilo delavstvo od višjih, brezverskih slojev, od inteligence, od bogatih in sitih, »katerih bog je trebuh« (Filip 3, 19). Da si zadušita krik vesti, pa govorita brezverni inteligent in komunistični delavec sebi in drugim: »Saj je s smrtjo vsega konec; duše ni; človek je zato na svetu, da čutno uživa; samo enkrat se živi« — čisto po besedah, ki jih polaga sv. Pavel v usta poganskim sodobnikom: »Jejmo in pijmo, zakaj jutri bomo umrli.«

Zaradi tega uživanja tostranosti je delo izgubilo svojo čast in svoje dostojanstvo. Načelo teh uživalcev je: »Delaj, da zaslužiš; kar zaslužiš, s tem pa sam čutno uživaj, četudi stradajo žena in

otroci. In da bo tem več za uživanje, ne imej nič ali kvečjemu samo par otrok. » Ti ljudje, inteligenti in neinteligenti, imajo pamet samo zato, da čim bolj in rafinirano čutno uživajo — čisto po besedi starega Goetheja, ki je dejal, da se človek s tako pametjo razlikuje od živali v tem, da živi še bolj živalsko kot žival sama.

III

To je žalostna »vera effigies« premnogih naših brezverskih inteligentov, seniorjev in juniorjev, to je prava slika premnogih naših nekrščanskih delavcev. Od tod njih proti- ali nekrščanska ideologija, od tod komunizem pri nas, sovraštvo do Cerkve in duhovnikov. Mnogo jih je, ki so že popolnoma gnili, drugih se gniloba že prijema, tretji pa so vsaj v nevarnosti, da se jih kmalu prime. Kako jih reševati?

1. Vsi člani KA, omenjam izrečno še jedra, morajo biti o razloženih načelih popolnoma prepričani in se jih globoko zavedati. Pravi pojem o odpovedi in njeni absolutni nujnosti mora biti globoko ukoreninjen v njih dušah. Sama milost še ni zadosti: treba je tudi odpovedi, samopremagovanja. Brez tega ne bomo mogli zlu, ki ga pobijamo, nikdar do živega. Jasno jim mora biti, da in kako se človek razlikuje od živali in da je to, kar je za žival naravno, za umnega človeka pogosto protin naravno — jasno, da je vest božji glas, ki nam predpisuje nravno življenje — jasno, da smo po izvirnem grehu izprijeni in da nam je treba borbe zoper slaba nagnjenja — jasno, da nas je Bog dvignil v sfero božjih otrok in da moramo živeti kot božji otroci na zemlji — jasno, da je Bog neskončna avtoriteta — jasno, da imamo v Kristusu, Odrešeniku, vsa sredstva za zmago in božjeotroško življenje — jasno, da so molitev, zakramenti, sveta maša studenci velikanskih dušnih energij za prepotrebno samopremagovanje. Zato moramo te naše bolnike voditi k studencem, iz katerih bodo pili luč in moč. Člani KA morajo zlasti še imeti jasen pojem o krščanskem zakonu, da bodo znali tem moralnim bolnikom natančno povedati, kaj je edino pravi smoter spolnega življenja, kakšno je pravo razmerje med obema spoloma itd. Seveda morajo biti člani KA toliko razsodni, da bodo znali dajati vsa ta zdravila, vso to zdravo hrano tudi v pravih dozah in o pravih prilikah — to znanje spada nujno k vzgoji reševalcev.

2. Toda ne samo prepričani morajo biti o vsem tem — svet, ki ga hočemo rešiti, potrebuje zgledov. Zato morajo člani KA sami živeti po vesti in veri, zato mora veljati tudi za njih pri-

vatno življenje geslo: odpoved! Človek govori prepričevalno tedaj, če je to, o čemer govori, res njegovo globoko notranje prepričanje. Ljudje niso taki, da bi se spreobračali že na same besede, marveč gledajo bistro, ali se oznanjevalci odpovedi ravnaajo po tem nauku tudi sami. Zgledi vlečejo! Že s samim zgledom smo lahko apostoli!

3. Kako včasih poka in škriplje po naših organizacijah! Tega je zmagala in ga ima v svoji oblasti častihlepnost, onega lenoba in komodnost, tretjega odurnost, neprijaznost, jeza in nepotrpežljivost, četrtega sovraštvo in kak užaljeni napuh, petega celo neredni pohlep po tujem imetju in poseganje v tuje blagajne itd. Torej mnogo, mnogo samopremagovanja in smisla za odpoved tudi v naše vrste, če hočemo, da bo KA zdrava!

4. Koliko oblasti nad seboj — ki se dobi samo z odpovedjo! — morajo imeti člani naših jeder in drugi člani KA tedaj, kadar hočejo kako okolje osvojiti! Zmerjali jih bodo, se delali norca iz njih, celó gospodarsko jim bodo skušali škodovati, kjer bodo mogli, uspehi bodo, zlasti v početku, zoreli zelo počasi. Kdor ni tukaj dovolj močan, kdor se ni navadil ostati pri takih nasprotstvih in neuspehih miren, potrpežljiv, vedno prijazen, nič zamerljiv, kdor izgubi takoj pogum, kdor je nepočakan — tak bo dosegel malo ali pa nič.

5. Seveda morajo biti tudi zato krepko utrjeni v odpovedi, ker pridejo pri reševalnem delu lahko sami v nemajhne nevarnosti. Z odpovedjo si morajo okrepiti in očistiti značaj, da bodo kot sončni žarki, ki padajo in sijejo sicer tudi na blato, pa ostanejo vendar čisti in svetli.

Delo KA se je rodilo iz ljubezni do Boga in iz krščanske usmiljene ljubezni, ki ljubi bližnjega zaradi Kristusa. Ta ljubezen je največja, najodličnejša dragocenost in lepota naše duše. Pa ne samo to — ljubezni so zajamčeni tudi največji uspehi. Sveti arški župnik Janez Vianney je nekoč rekel: »Tisti bo pridobil največ ljudi za Boga, kdor jim bo znal najbolj pokazati, da jih ljubi.« Ljubezen mora biti duša KA. Pa prav za pridobitev ljubezni, te dragocene, odlične in učinkovite lastnosti naše duše, je treba največ odpovedi. Torej odpoved v vse življenje, najbolj za ljubezen — potem bo imela KA velike uspehe, potem bo storila neizmerno veliko dobrega za Kristusa in za naš narod.

Dr. Ant. Zdešar C. M.

In dubiis libertas . . .

Naslov želi povedati, naj v dvomnih zadevah prevlada svoboda. Izražena misel ni zapoved, ki bi vsakega in povsod vezala, marveč je samo dobrohoten nasvet, ki svetuje človeku, naj v kočljivem primeru sam izbere to, kar se njemu zdi, da je manjše zlo ali večje dobro.

Zgornja misel ima svoj pomen in dejansko samostojno nastopa. Vendar pa bomo boljše razumeli, če poznamo še odnose, ki naslov vežejo z drugimi važnimi življenjskimi načeli. Naslov je namreč srednji člen znanega reka, ki se glasi v celoti: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas*; kar prestavljamo z besedami: v potrebnih rečeh edinost, v dvomnih svoboda, v vseh ljubezen.

Po zunanji obliki ima celotno besedilo nedvomno tri dele. Prav tako po miselni razčlenitvi v vsakem delu najdemo samostojno misel: misel edinosti, misel svobode in misel ljubezni. Torej naj trije kratki členi v kaj zgoščeni obliki nudijo tri življenjsko preizkušene smernice. Zares niso redki primeri, da to ali drugo misel samostojno rabimo, ne oziraje se na drugi dve misli iz celotnega besedila. Posebno velikokrat se v življenju sklicujemo na srednji člen, da naj v dvomnih zadevah vlada svoboda!

Toda je le vprašanje, če ni od drugih dveh misli nezavisna raba srednje misli bolj zloraba kakor uporaba prave misli. Možno je, da presodimo celotno besedilo le z enega vidika ali z dveh ali kar s treh vidikov.

Pojmi edinosti, svobode in ljubezni niso soznačni. Lahko jih pojмимо zase, to je, vsako misel posebej, ne da bi se ozirali na drugi dve misli. Vsebinsko nikako ne vključuje ena misel druge, prej ena drugo izključuje, na primer svoboda edinost. Tudi edinost in ljubezen se nujno ne vključujeta. Pekel je edin, pa edinost ni sad ljubezni, ampak sad sovraštva, ljubezni nasprotnega čustva. Edina je vojska. Tudi vojsko družijo manj ljubezen kakor sila. Torej tri povsem različne misli — tako bi sklepali — vsak člen pre-

sojamo neodvisno od drugega, vsako misel lahko rabimo neodvisno od druge.

Proti taki trodelnosti imamo upravičene pomisleke. Med tremi mislimi mora obstajati neka vez, zunanji ali notranji razlog, ki pojasni, zakaj se te tri misli vzajemno imenujejo in rabijo. Sklicevati se na slučaj ni pameten odgovor. Življenjska preizkušnja in družabna korist je zunanji razlog, ki razloži skupno rabo zgornjih misli.

Globlji razlog pa nudi predmet, ki je trem mislim skupen, namreč človeška dejavnost. Prvi, drugi in tretji člen obravnavajo človeška dejanja. Ne gre za dejanja posameznika, gre za dejanja več ljudi, kadar gre za skupno stvar.

Skupni nastopi so soglasni ali nesoglasni. Če vsi interesenti isto mislijo in še bolj, če vsi isto hočejo, potem nastopajo soglasno; če pa se ne skladajo v mišljenju ali se ne ujemajo v hotenju, takrat so nesoglasni. Na imenovani obliki skupinskega nastopanja se nanašajo vsi trije členi že imenovanega stavka.

Soglasje je poslédnica (rezultanta) jasnega spoznanja in dobre volje. Spoznani resnici se pameten človek ne upira, nujno in potrebno je, da ji sledi še volja. Kar velja za posameznika, velja tudi za družbo. Prvi člen je povzel misel, da naj v potrebnih stvareh vlada edinost.

Obstoje pa tudi primeri, da zadeva ni jasna, da je premalo razvidna. Spoznanje je pomanjkljivo in um omahuje, čemu bi pritrdil. Dosledno ni odločna volja, kaj naj izbere, da bo prav izbrala. Če dvomi razum, ni proti razumu, če izbira volja med tem, kar se njej zdi bolj dobro. Zato pravi srednji člen, naj v takih primerih vlada svoboda! Naj vsak misli in naredi, kakor ve in zna, da je prav in dobro.

Iz povedanega sledi, da imajo trije členi poleg skupnega predmeta skupne stvarne in umske odnose. Med prvim in drugim členom je nujna zveza, ker sta drug od drugega odvisna. Prvi rešuje nujne primere, vse druge primere rešuje drugi člen, ki s tem prvega dopolnjuje. Tretji člen zahteva ljubezniv način javnega postopka in pripada prvemu kakor drugemu členu, dasi ga zadnji potrebuje v večji meri.

Celotno besedilo vsebuje sicer tri misli, ki dejansko niso neodvisne druga od druge in se vse tri dopolnjujoče zlivajo v lepo miselno celoto.

Če primerjamo prva člena, uvidimo, da sta oba pomembna, nista pa oba enako pomembna. Prvi je res prvi, kateremu je drugi

člen podrejen, nemogoče pa je, da bi bil kdaj prvi podrejen drugemu. Drugi člen je zaradi prvega. Prvi je pravilo, drugi samo izjema. Zato je vsaka rešitev nepravilna, če se ne ozira na vsebino prvega člena.

Temeljna misel je ena: pametna ureditev skupinske dejavnosti. Po pameti je, da um išče razvidnost, kateri sledi volja. S skladnostjo spoznanja in dobre volje učinkovito dosega družba svoj cilj. Soglasje je za družbo dobro, nesoglasje je zlo. Nedvomno ustvarja soglasje zaželenjšo, boljšo, popolnejšo in kulturnejšo rešitev družabnih zadev, kakor ga obeta nesoglasje. Celotno besedilo zahteva enotnost mišljenja in hotenja. Če se zaradi pomanjkljivega spoznanja in še bolj zaradi pomanjkanja dobre volje enotnost ne da doseči, potem naj trdno in popolno enotnost uma in volje začasno nadomesti manj popolna enotnost dobrohotnega čustva, da se vsaj zasilno ustvari edinost v družbi.

Seveda je velika razlika med obema edinostima: med edinostjo mišljenja in volje in med edinostjo dobrohotnega čustva. Prva pomeni višek, druga najnižjo stopnjo edinosti. Prav na dnu obeh pa se skriva ista misel, da pametna človeška narava ne ugnano išče čim popolnejšo obliko edinosti. Viden izraz te temeljne misli je reklo: v nujnih stvareh edinost, v dvomnih svoboda, v vseh ljubezen. Edinost pravega spoznanja in pravega hotenja je ta najpopolnejša in najkulturnejša oblika družabne dejavnosti.

Iz tega enotnega vidika moramo presoјati in rabiti tudi geslo svobode. Iskati v reklu, kar ljudi družī, ne poudarјati tega, kar jih cepi na dvoје.

In dubiis libertas in KA

Izmed treh členov je najbolj znan srednji. To pa zaradi svojevrstne uporabnosti, ki omogoča, da se rabi v posebnih življenjskih okoliščinah. Zgodi se namreč, da se v družbi nastalo nesoglasje zaostri v prepir in sovraštvo. Srednji člen se nanaša na tak primer. Trpi — čeprav ne želi — neskladje hotenja, da reši prijateljsko vez edinosti.

Dobra priča za potrditev te trditve je sv. Avguštin. On misli, da je srednji člen pripraven za preprečitev javnih razprtij. Po njegovem nasvetu je boljše o nerazvidnih stvareh dvomiti, kakor prepirati se o negotovih (Gen. ad litter., I. VIII., c. 5).

Med dvomne zadeve sv. Avguštin ne prišteva tega, o čemer se je že izrekla postavna oblast. Vse drugo naj se uredi po soglasju vseh. Če se skladje ne da doseči, naj se dopušča dvom. Dvom sv. Avguštinu ni vzor, marveč bolj neizbežno zlo, ki je v primeri s prepirom manjše zlo.

Dvom nedvomno vznemirja posameznika ali družbo. Sporna vprašanja notranjega območja rešuje etika. Sporna vprašanja zunanjega območja pa rešuje pravo. Obe stroki uči, da naj prevlada svoboda, dokler se obveznost ne dokaže. Ali zopet, da naj se obtoženec oprosti, ako se mu krivda ne dokaže. Pravilo pravi: in dubio standum est pro libertate; ali: in dubio favendum est reo.

Iz povedanega moremo sklepati, kako moramo naslov razumeti; kdaj ga smemo rabiti, pa tudi kako ga ne smemo uporabljati. Geslo ne velja za vse primere.

Čeprav se nam zdi, da je geslo izredno lepo, vendar ne pozabimo na pojem dvoma. Pojmi svobode, edinosti, ljubezni so res vabljeni, če bi sestrške sporazumnosti ne motil muhasti in nadležni brat, ki mu je ime dvom.

Zakaj dvom je nezaželen pojav človeškega življenja. Vznemirja in škoduje i poedincu i družbi. Poedincu jemlje mir, moti uravnovešenost, ga duševno razjeda, ker ovira razvidnost in otežuje svobodno izbiro. Družbo pa cepi v struje in stranke ter tako kali medsebojno ljubezen, ker dvom nujno zanaša v javno življenje nesoglasje, nemir in razprtije.

Ne bomo trdili, da vsak dvom rodi vidne žalostne sadove. Če sam zase dvomi človek o nekem načelnem vprašanju, je to njegova zadeva, zadeva njegove pameti in vesti. Če dvomi o tem, kaj naj naredi, je to že težja zadeva, ki ni več zadeva samo njegove pameti in vesti, marveč tudi njegove volje. Še hujše je, če zaje dvom večjo skupino ljudi ali morda vso javnost. Dokler je vprašanje zgolj umsko, se da odložiti in obiti. Če pa gre za to, kaj naj javnost naredi v nekem neodločljivem vprašanju, ko so množico že razvnele strasti, takrat je potrebna hitra rešitev. Če povoljne rešitve ni mogoče najti, takrat nudi zasilen izhod iz mučnega položaja geslo: in dubiis libertas. Stvar je negotova, naj vsak naredi, kakor ve in zna.

Kakor vidimo, blesteče geslo le ni tako lepo, kakor se sveti. Predpostavlja namreč izredne primere. Pravilo je odveč, če ljudje pri skupnih nastopih soglašajo. Pride pa v poštev, če gredo mnenja narazen, kadar je v javnih vprašanjih nastalo neskladje, needinost, spor, prepir in sovraštvo. V takih družbo razkrajajočih in

ponižujočih primerih se uveljavi geslo svobode. Dokler ne nastane v družbi neskladje, ne bo nihče klical gesla na pomoč. Je vse lepše, popolnejše in občekulturnejše, če vsi eno mislijo in eno delajo.

Geslo je dobrodošlo, ker zabranjuje hujše spore in nesreče. Isto geslo pa je manj dobrodošlo, ker njegova uporaba naznanja, da so v nekem družabnem vprašanju nastala že nesoglasja. Torej geslo spretno prikriva družabne razpoke, ki sta jih izkopala ali nezadostno spoznanje ali pomanjkanje dobre volje ali obadva skupaj. Kjer ni spoznane resnice in poleg nje dobre volje, ki vzajemno in prvotno ustvarjata edinost, tam torej, kjer namesto osrečujoče resnice škodljivi dvom zastruplja javno življenje, tam se veda je zadnja pomoč v sili: svoboda, dokler resnica ne prežene dvoma in ne nadomesti nepopolne svobode popolnejša nujnost — edinost. Razcepljenost in edinost nista enakovredna pojma. Edinost je višja kulturna vrednota kakor razcepljenost, zato je edinost cilj javnega delovanja in ne razcepljenost.

Besedilo priča, da geslo v celoti in posameznih delih velja predvsem za javna, to je praktična vprašanja, ki so zaradi ne-spoznanja ali pomanjkljive dobre volje postala sporna. Pojmi edinost, svoboda in ljubezen predpostavljajo družbo. Srednji člen pa predpostavlja družbo, ki se ne more sporazumeti.

Srednji člen pride do polne veljave, kadar gre za reševanje zamotanih družabnih zadev. Kolikokrat nastanejo v družbi nesoglasja, ki so občekulturnega, narodnostnega, gospodarskega ali političnega značaja, a se naravnost ne dotikajo ne vesti ne sodstva. V takih primerih je dovoljena svobodna presoja, da vsak sodi in izbira po svoji volji.

Obadva člena uravnavata dejavnost, pa vsak na svoj način: prvi socialno in drugi individualno. Prvi člen skrbi za rast socialnega, drugi člen za rast individualnega življenja. Posledica prvega člena je sodelovanje vseh udov človeške družine za skupne cilje. Posledica drugega člena je mirno sožitje posameznikov. Prvi člen omogoči socialno, drugi individualno ustvarjanje. Kulturne vrednote ustvarja družba in ne posameznik, torej edinost in ne svoboda. Svoboda še ne ustvarja kulturnih vrednot, pač pa daje možnost za ustvarjanje kulturnih vrednot.

Pričakovali bi, da bomo v javnih vprašanjih katoličani edini v mišljenju in dejanju. Poklicani smo, da kakor nihče drugi vsem

drugim prednjačimo v medsebojni sporazumnosti in edinosti. To dolžnost nam nalagajo Bog in Cerkev, vest, zgodovina in družabna odgovornost. Nepotrebni prepiri v katoliških vrstah so v pohujšanje dobrim, nasprotnikom pa v veliko veselje.

Na vsak način smo katoličani dolžni izpovedovati dogmatično skupnost, ki obstaja v tem, da priznamo vse versko-nravne resnice, ki jih Cerkev zapoveduje verovati. Pa je še druga skupnost, to je cerkvena katoliška skupnost, ki prizna enotno cerkveno vodstvo, kakor ga predstavlja učeča Cerkev v papeževi in škofovi osebi. Prva skupnost se nanaša predvsem na razum, druga pa bolj na voljo.

O občeskulturnih vprašanjih Cerkev redno ne odloča. Kadar pa posegajo socialna, kulturna, narodnostna, gospodarska, državljska vprašanja tudi v območje vesti, cerkvenega nauka in cerkvenega vodstva, takrat sme in mora govoriti tudi Cerkev, in sicer obvezno za vse katoličane. V dvomu, kaj spada ali ne spada pod nauk Cerkve, odloča Cerkev sama.

V vseh življenjskih vprašanjih, v katerih se Cerkev ni izrekla, katoličan lahko javno izpoveduje svoje mnenje. Velja in dubius libertas. Izogibati pa se mora nevarnosti, da bi s svojim svojiskim gledanjem ali nastopanjem tako nastopal, da bi žalil ugled Cerkve ali škodoval katoliški skupnosti.

Kljub sebičnim težnjam hrepeni človeška družba po čim večjem edinstvu. Kako si moremo predstavljati ljubezen brez neke zedinjujoče vezi, ki hoče vse ljudi združiti v neko enotnost, ki je potrebna za doseg vzvišenih ciljev!

Katoličani obžalujemo vsa medsebojna nesoglasja, posebno pa tista, ki se dogajajo v naših vrstah. Med katoličani drugod in pri nas se razvija zadnje čase važna razprava o bistvu in ustroju KA. Nekateri mislijo, da je KA odveč in želijo, da bi KA ne bilo. Kljub težnjam po osebnem napredku ostane človek v družabnem življenju prav rad pri starem. To značilnost ljudskega življenja, ki ima na sebi toliko dobrega, je prikazal Gospod v znani primeri, da nihče, ki je pil staro vino, ne mara takoj novega; pravi namreč: Starina je boljša (Lk 5, 39). Čemu novotarije, če jih včasih ni bilo treba! Nekateri še srkajo starino, dobrega novega vina jim ni mar; v nove čase in razmere Cerkve se ne morejo vživeti ter pomena KA ne doumeti.

Danes jih je med praktičnimi katoličani že malo, ki KA povsem odklanjajo. Splošno pravimo, da je KA zahteva in zapoved

našega časa. Je potreba in nuja, ki slehernega sili, da po svojih močeh pomaga in sodeluje. Zakaj v nujnih stvareh naj vlada edinost. KA je nujna zadeva, torej smo vsi dolžni delati zanjo.

Tako govori zdrava pamet, s katero se vsa praksa ne sklada. Ugovarjajo nekateri, da velja zahteva sodelovanja pri KA, če je KA res KA, pa kakor je pri nas zaukazana, odločno ni prava KA. Iz tega sklepajo, da jih sodelovanje pri KA, kakor je pri nas vpeljana, ne veže. Gredo še dalje, da škofijsko zaukazano KA popravljajo in opravljajo, grajajo in ovirajo. Opravičujejo se z besedami: v dvomu naj vlada svoboda!

Verjetno imajo zgornje besede sledeči pomen: Obstoji dvom, ali je KA, kakor je pri nas zaukazana, res prava KA? Dokler obstaja ta dvom, smo svobodni, da mislimo, sodimo in delamo s tako KA, kar hočemo.

Ali je dovoljeno preizkušati trdnost zgornjih postavk, pregledati pravilnost umskega sklepanja, povprašati tistega, ki daje o naši KA take izjave, po izkaznici, če se more izkazati, v koliko so upravičene in v koliko so tehtne njegove izjave o KA?

Dolžni smo vsakega, ki tako z viška in suvereno razpravlja o naši KA, vprašati: Kdo te je postavil za poglavarja in sodnika (2 Mojz 2, 14)? KA nosi pečat Cerkev. Je ustanova Cerkev. V čigavem imenu in s kakšno oblastjo torej govoriš? Če govoriš v svojem imenu, potem tvoja beseda malo pomeni.

KA ni tvorba raznih mnenj, nasvetov in zahtev, marveč ustanova Cerkev. Cerkev želi in ukazuje, naj vsi katoličani sodelujejo s KA, kdor more in hoče. Če kdo ne more ali noče sodelovati s tako KA, ne dela prav in ni storil vseh dolžnosti, ki mu jih Cerkev nalaga.

Še večja zabloda pa je, če kdo misli, da ima zaradi hotenega ali slučajnega nesodelovanja pri KA pravico javno izrehati sodbo nad KA. KA je zamislila Cerkev in Cerkev zato menda vendar najbolje ve, kaj je KA in kaj ni KA. Ali ni smešno, ako si kdo domišlja, da ima on boljše zamisel o KA kakor jo ima Cerkev, ki je KA začela? Ako si kdo umišlja, da ima boljše predstavo o KA, ko o KA še sanjal ni, dokler ga Cerkev ni zbudila in dokler mu ni ideje KA vsilila in katere še sedaj ne mara sprejeti. Možna je samo ena izjema, da je kdo prepričan, da se predstavniki Cerkev slabo razumejo na cerkvene zadeve, on sam pa mnogo bolje, zato se spodobi, da ga Cerkev posluša. Tovrstnega veselja Cerkev nikomur rada ne privošči, ker Cerkev misli, da se v cerkvenih za-

devah ona sama najbolj spozna in noče nad seboj priznati nobeno nadzorstveno oblast. KA je cerkvena zadeva, o njej sodi samo Cerkev.

Sedanji KA očitajo, češ da ni prav organizirana, da ima zgrešene metode, zgrešeno smer in zgrešene načine dela, rabi napačno taktiko, zlasti pa je v spotiko ponesrečena izbira osebja pri KA. Zato je KA dvomna zadeva — tako pravijo — ker pa je dvomna, naj vlada svoboda, da o naši KA vsak misli in sodi, kakor se njemu zdi, da je prav.

Cela kopica sodb, ena bolj odklonilna kot druga in čudni zaključki! Ali je kdo upravičen zaradi slabe organizacije, dela, smeri, taktike in osebja zavreči že KA? Kar je slabo, se more in mora popraviti. Varav je sklep, če kdo sklepa, da je KA dvomna zadeva, češ da ima slabo metodo, taktiko in osebje. Če ima KA slabo metodo, taktiko in osebje, sledi samo to, da je KA slaba. Nič drugega! Torej nikjer mesta za dvom, tudi ne mesta za svobodo, ampak samo dolžnost sodelovanja, da se KA zboljša.

Recimo pa, da je KA pri nas dvomna zadeva. Vprašamo, ali velja svoboda le za nasprotnike KA ali velja tudi za prijatelje KA? Če trdite, da je KA pri nas dvomna zadeva in sebi lastite pravico misliti o KA, kar se vam zdi, ali ne velja svoboda tudi za prijatelje KA, da si oni ustvarijo KA po svoji zamisli. Kdor jim to brani, ovira ali jim nasprotuje, ta besediči o svobodi, a istočasno uganja nasilje nad KA. V imenu svobode sme kdo biti do KA brezbrizen, ali da o njej mirno in dostojno razpravlja, nikdar pa ne sme prestopiti meje, da bi KA sodil, grajal, grdil, popravljal in opravljal. Zgornje sodbe daleč presegajo meje dostojnosti, ki bi jih kulturni delavci morali poznati. Sklicevati se na dvom in svobodo ne daje pravice, da bi kdo smatral KA za tarčo, katero bi svobodno napadal. Kar je pri KA napačnega, se spoštljivo pove škofu, ki je za KA uradno odgovoren. Škof pa ni dolžan, da nasvet upošteva.

Enako neresno je obljubovanje sodelovanja pri KA pod pogojem, da se zgoraj imenovane napake odpravijo. Spremeniti smer, organizacijo, metodo, taktiko, način dela in osebje! Povejte vendar, če potem od KA še kaj ostane! Ali taka neresna in neizpeljiva zahteva razodeva resnega človeka? Osebje se lahko spremeni brez škode, kajti KA ni odvisna od ljudi, marveč od Cerkve. Pogreša KA lahko vsakega, a obžaluje vsakega, ki pri delu ne sodeluje.

Dve možnosti sta, da že imamo cerkveno ustanovljeno KA, ali da take KA še nimamo. Če že imamo cerkveno zaukazano KA.

potem ne preostane drugega, kakor da pri KA sodelujemo, če imamo dobro voljo. Če te dobre volje ni in če peče človeka vest, da ni izvršil vseh dolžnosti do Cerkve, potem seveda je potrebno najti izgovor, zakaj pri KA ne sodeluje. Psihološko je tako početje razumljivo.

Nekdo mora biti kriv: ali človek sam ali KA. Samega sebe človek nerad prizna za krivega, včasih mu manjka jasno spoznanje ali dobra volja, če ne manjkata včasih oba skupaj. Zato je lažje in bolj navadno, da človek išče krivdo drugod, to je v našem primeru na KA. KA — se glasi izgovor — ni, kakor bi morala biti. Ni po moji zamisli. To zadnje je čisto gotovo. Ni po zamisli posameznika, ne skupine, ne duhovnika in tudi ne vseh duhovnikov skupaj, marveč je po zamisli Cerkve. Ali sploh obstoja vsaj rahel dvom, ali je naša KA cerkvena ustanova ali ni?

Dvom v družabnem življenju

Dvom je psihološki pojav, ki se v neenaki meri tiče razuma in volje. Neposredno zadeva razum, posredno pa vpliva na odločitev svobodne volje. Med zdravim razumom in dvomom nujno vlada neprijateljsko razmerje. Kajti dvom je kriv, da človek izvestno ne spozna resnice, da je človek omahljiv v izberi. Dvom je dušna slabost, kakor nadležno breme, neprijetna muka, katere se zdrav razum skuša otresti, tako v spekulativnem kakor v praktičnem življenju.

Duševno zdrav človek se ogiblje dvoma, kakor se zdravo telo ogiblje slabosti. Prava izjema so tisti, ki se specializirajo na dvom, da vedno in povsod o vsem dvomijo, zato da bi bili povsem prosti in da bi neovirano delali vse, kar in kakor bi hoteli. Težnja po dvomu škoduje posamezniku in kvari človeško družbo. Dvom je zlo, resnica in gotovost sta dobroti.

Na žalost je res, da je človeško življenje kdaj tako zamotano, življenjske naloge kdaj tako malo razvidne, da človek pri najboljši volji ne spozna, kaj naj stori, da bo prav naredil. Mislimo na razna kulturna, socialna, politična, gospodarska in narodnostna vprašanja. Leon XIII. v encikliki *Immortale Dei* priznava, da obstajajo tudi dvomna vprašanja.

Katera so takšna vprašanja, Leon XIII. ni določil. Pa če bi tudi hotel, bi tega ne mogel; kajti časovne potrebe ustvarjajo vedno nova vprašanja. Niti tega ni nakazal, v katerih področjih

naj jih iščemo. Iz besedila sklepamo, da so »dvomna vprašanja« socialnega značaja, kamor spadajo kulturna, gospodarska, narodnostna, politična in druga. Prav politična vprašanja Leon XIII. izrecno omenja: »V zgolj političnih vprašanjih, kakor so vprašanja o najboljši ustavi, o tej ali oni ureditvi države, morejo seveda biti mnenja različna« (ASS 18, 179; cfr. Naša pot XI, Dr. A. Odar, Okrožnica Leona XIII. o krščanski državi, str. 89).

Opozorili bi na dve, tri stvari. Leon XIII. ima v mislih zgolj politična vprašanja: *quaeratur de rationibus mere politicis*. Leon omeni vprašanje, katera državna oblika je boljša: monarhija ali republika. Gre za teoretska razglabljanja političnega značaja, dokler ne zadenejo vprašanja interesov sv. Cerkve. Če nasprotniki pritirajo politiko do oltarja, takrat vprašanje neha biti teoretsko; ni več zasebno, marveč javno; takrat ima Cerkev pravico in dolžnost, da govori javno in obvezno za vse katoličane. Dvomno preneha biti dvomno, iz teoretskega okoliša preide v dejanskega; iz zasebnega v javnega. Iz navedenega mesta sklepamo, da si Cerkev prisvaja pravico v izvestnih okoliščinah veljavno odločati o političnih vprašanjih. Še s koliko večjo pravico torej odloča o narodnostnih, kulturnih in vzgojnih vprašanjih, kadar se pojavijo v istih okoliščinah.

Ali bomo Cerkvi tako pravico odrekli? Potem bi imela Cerkev manj pravic in manj moči, kakor beseda posameznika. Kje ostane logika! Gotovo bodo nekateri ugovarjali, da ta vprašanja ne spadajo v zaklad versko-nravnega nauka in da papež ne govori nezmotljivo. Naj bo oboje resnično! Vendar, ali more tisti človek, ki tako ugovarja Cerkvi, jamčiti, da on govori nezmotljivo? Ali si domišlja, da je njegova beseda enakovredna, ne, da je več vredna, kakor je beseda Cerkve? Katoličan, ki bi tako mislil, kaj šele, če bi kaj takega zahteval, dejansko ni več dober katoličan. Kjer govori Cerkev, tam katoličan posluša in uboga. Tako je povsod v družabnem življenju, tudi pri nasprotnikih Cerkve, komunistih in framasonih, da ima avtoriteta zadnjo besedo.

Papež se obrača do vseh, izrecno pa do pisateljev in predvsem do časnikarjev (ASS 18, 179). Cerkev dobro ve, da se imenovani kulturni delavci, omamljeni od svetne slave, kaj neradi uklonijo cerkveni avtoriteti, četudi govori Cerkev o stvareh, ki spadajo v cerkveno območje. Če so katoličani, ki so vredni tega imena, govori papež, potem morajo biti najprej ljubeči sinovi Cerkve in tako tudi nastopati. Vse, kar se s tem ne strinja, je treba brez vsakega obotavljanja zavreči

— sine cunctatione respuere (ASS 18, 178). Najprej ljubeči sinovi Cerkve, pravi papež, in tako tudi nastopati ne le v cerkvenih, ampak tudi v kulturnih vprašanjih!

Za katoličana dvomno preneha, če je govorila Cerkev — oblast. Papež zahteva, naj ima vsak določbe apostolske stolice za življenjsko pravilo in zahteva pokorščino škofom, ki jih je sv. Duh postavil, da vodijo božjo Cerkev (ASS 18, 178). Leon XIII. je pohvalil škofo, ki so nastopili proti pisateljem in časnikařem, če se je škofom zdelo, da se pisatelji v svojih spisih presvobodno izražajo. Vse mora služiti najvišjemu cilju, da se ohrani vera in država.

Teoretski dvom išče resnico. Obstaja pa tudi praktičen dvom, ki išče pravi postopek. Povedano zlasti velja za praktični dvom. Pameten človek se trudi, da dvom odstrani iz javnega življenja. Na dvojen način preneha praktičen dvom: po prostovoljnem soglasju ali pa po odločitvi postavne oblasti. Za katoličane je ta oblast Cerkev, ki jo predstavlja pristojni škof.

Še na nekaj opozarja papež katoličane. Kadar teoretsko razpravljajo, naj razpravljajo s tem namenom, da doženejo resnico. Vse to naj se vrši obzirno, daleč od medsebojnega sumničenja in tožarjenja brez vzroka (ASS 18, 178). Krivica bi bila tem hujša, če bi zaradi tega sumničili vero dotičnega človeka.

Papež je dobro vedel, da bodo njegove besede zavijali in zlorabljali. Ne obotavlja se in z odločno kretnjo postavi mejo, ki je katoličan, če še hoče biti katoličan, ne sme prestopiti. Vsi naj pomnijo tole, govori papež, da se čista katoliška vera ne more družiti z mnenji, ki pritrjujejo naturalizmu ali racionalizmu; zakaj oba stremita za tem, da temeljito pomedeta s krščanskimi ustanovami in da utrdita v družbi prvenstvo človeka, ko odstranita Boga — *posthabito Deo* (ASS 18, 179).

Besede so zelo jasne. Družabna vprašanja niso zgolj tuzemska in razumska, niso rešljiva neodvisno od Boga in Cerkve, kakor jih rešujeta racionalizem in naturalizem. Oba sta do vere brezbrizna. In še to nasprotuje katoliški resnici, ki uči, da je vera javna zadeva. Primat gre Bogu in ne človeku. A kako »nedolžna« sta racionalizem in naturalizem v primeri z nauki in dejanji rasizma in komunizma! Rasizem in še bolj komunizem do vere nista brezbrizna, marveč sta oba veri sovražna in napadalna in to javno in celo uradno.

Papež obsoja že samo pritrjevanje zmotnim mnenjem. Dogaja pa se danes, da nekateri trdijo, da so katoličani,

pa pišejo, sodelujejo, pomagajo, volijo s komunisti. Ne priobčujejo škofovih popravkov, ali pa samo s popravo in razlago. Ali so to še mnenja ali so že dejanja? Dejanja so, spričo katerih preneha vsak dvom, kaj mora katoličan govoriti ali narediti, če je še versko-nravno zdrav katoličan.

Tudi socialna vprašanja rešuje katoličan s teocentričnega in ne samo z antropocentričnega vidika. Tako da nesomišljeniku razlaga, zagovarja, brani in ga pridobiva za nauk Cerkve. Ne s popuščanjem komunistu, marveč s pridobivanjem za resnico, kakor dober sin, ki dela pod očetovo oblastjo za domačo hišo, ne kakor izgubljeni sin, ki v napačni svobodi bogato očetovo dediščino zapravlja s tujci in vlačugami.

Je razlika med držati se Cerkve ter vabiti v Cerkev in med držati se komunistov ter ne upoštevati Cerkve. Res je čudno, da nekateri katoličani vse druge razumejo, tudi komuniste; Cerkve pa isti katoličani ne razumejo. Mikroskopično in s skrupulozno natančnostjo iščejo dozdevne napake na nauku Cerkve, s škodoželjno naslado odkrivajo madeže na cerkvenih predstavnikih (španska afera...). Kjer so neredi, socialne krivice, jih je po njih mnenju pač zakrivila »kapitalistična« Cerkev, če pa ne Cerkev, pa so jih zakrivali nevredni in slabi hierarhi (škofje i. t. d.). Nasprotno pa umori in pokolji v Rusiji, Mehiki in Španiji ne gredo na rovaš komunizma. Izvršili so se — tako pravijo — slučajno, popolnoma v skladu z mladostno čilo in prešerno silo novega gibanja, ki se bo uneslo, ko bodo prenehale socialne krivice staromodnega reda. Iz podobnega govorjenja diha trdno prepričanje, da je socialnega zla kriva Cerkev in njeni predstavniki. Tako govori človek, ki ne pozna ne duha Cerkve ne njenih predstavnikov, ne zgodovine ne dela Cerkve. Saj Cerkev ni prvotno zato, da rešuje socialna vprašanja. Mislimo, da so za socialne krivice odgovorni predvsem poklicni socialni in kulturni delavci, in sicer v krščanskih krajih tisti, ki ne upoštevajo socialnega nauka in dela Cerkve. Kdor o tem dvomi, naj dvom rešuje s preučevanjem življenja, zgodovine in nauka Cerkve. Poleg vsega naj ne pozabi primerjati krščanske kraje s kraji, v katere krščanstvo še ni prišlo, da bo videl socialne razlike med krščanskimi in nekrščanskimi predeli. Ko bo razliko razložil in uvidel, da so vsega krivi predstavniki Cerkve in da je sam seveda brez vse krivde, naj pobere kamen in naj ga zaluča v svojo duhovno in kulturno mater: sv. katoliško Cerkev in njene predstavnike.

Iz Leonove okrožnice lahko razberemo, kaj je dvom in kaj ni dvom; kakšno dolžnost imamo, da dvom rešujemo; kako naj dvom rešujemo in kako ga ne smemo reševati. Zlasti pa je važno, da ima tudi Cerkev pravico reševati dvome in njene rešitve so obvezne za vse katoličane, tudi za pisatelje in časnikarje. Zakaj cerkvena avtoriteta je večja kakor vsaka zasebna avtoriteta tega in drugega kulturnega delavca. Za katoličana ni nobena avtoriteta enakovredna cerkveni avtoriteti, ki jo pristojni škof vidno predstavlja.

Iz povedanega sledi, da dvom ni avtoriteta, pred katero bi se kristjan ustavil. Dvom ni pooblastilo, da sme človek vse misliti, in dvom ni polnomočje, da sme vse narediti. Dvom je ovira, katero poizkuša zdrav razum s tem odstraniti, da išče resnico. Kadar človek dvomi, če je neko dejanje dovoljeno ali prepovedano, dvom nikakor vedno ne upravičuje, da bi smel človek tisto dejanje že narediti. Na primer: prepovedano je dejanje, o katerem človek dvomi, ali je grešno ali ni grešno. Pri dvomu, ali je sodelovanje z nasprotniki dobro ali slabo, sodelovanje ni dovoljeno. Posebno je nedovoljeno takrat, kadar je cerkvena oblast izrecno prepovedala vsako sodelovanje, na primer s komunističnimi organizacijami. Ali je dovoljeno rušiti katoliško skupnost ali ni dovoljeno? Ali moreš dokazati, da je rušenje katoliške skupnosti dobro delo? Dokler ne dokažeš, rušenje ni dovoljeno. Velika težava je s teološkimi in moralnimi argumenti dokazati, da je rušenje katoliške skupnosti dobro delo. Samo še en dokazni postopek je težji. Opravičiti namreč skupne javne nastope katoliških organizacij z očitnimi in morebiti še z organiziranimi nasprotniki Cerkve proti organizacijam, ki jih Cerkev smatra za svoje.

Vsak naj si sam odgovori, če res pomeni ustvarjati katoliške vrednote, kdor se tiho ali javno soudeležuje boja proti KA? Še brezbriznost do KA ni dovoljena, koliko bolj je prepovedan boj proti KA.

Kje pa je svoboda?

Svoboda! Blesteča beseda, opojna in očarljiva, za katero človek vse daruje, da si jo pridobi, vse žrtvuje, da si jo ohrani. Največja dobrotnica in največja zločinka na zemlji. Vredna pesmi in slavospeva prav tako, kakor prekletstva in žalostinke; začetnica heroičnih del in mati zločinov; pred katero vozi jutranja zarja in za katero neredkokrat teče kri v potokih.

Svoboda je človekova največja sreča ali največja nesreča. Izkustvo prča, da je izvor največjih dobrin na svetu ali najhujšega zla. Leon XIII. tako piše (ASS 20, 593).

Izmed mnogih naravnih darov je svoboda najodličnejši naravni dar (ASS 20, 593). Brez nje človek ni popoln človek. Svoboda ga dokončno izpopolni (cfr ASS 18, 172).

Toda sama v sebi je svoboda slepa sila, ki je enako sposobna za dobro kakor za zlo. Odvisna je od tistega, ki jo rabi. Dobri so njeni sadovi, če jo rabi dober človek. Drugače namreč rabi svobodo svetnik in zopet drugače zločinec, drugače Efialt in drugače sv. Frančišek iz Assisija.

Zato ima svoboda meje, ki jih ne sme nihče prestopiti. Proti krščanski zamisli svobode je osemnajsto stoletje proglasilo nebrzdano svobodo za osnovno in vrhovno načelo.

Klasično opisuje nebrzdano svobodo veliki Leon XIII. Nebrzdana svoboda ima pet značilnih znakov. Nebrzdana svoboda trdi:

Prvič, da so vsi ljudje enaki, ne le po vrsti in naravi, temveč tudi v družabnem življenju.

Drugič, da je vsak tako neodvisen, da na noben način ne more biti pokoren drugemu.

Tretjič, da je vsakomur dano na svobodo, da misli, kar hoče.

Četrtič, da je vsakomur dano na svobodo, da dela, kar se mu ljubi.

Petič, da nihče nima pravice, komu kaj ukazovati (cfr ASS 18, 170).

Življenje je močnejše, kakor so utvare svobodoljubnih sanjačev. Do sedaj ne poznamo nobene družbe, kjer bi ne bilo ukazujočih in ubogajočih. Znano je, da »svobodoljubi« drugim ne puste nobene svobode. Strastno zahtevajo svobodo zase, drugim pa vsiljujejo, naj sprejmejo njihove ideje o svobodi. Dosledno bi morali prepustiti drugim, da mislijo, kar hočejo, da delajo, kar se jim poljubi. Pa take svobode nikomur ne puste in tudi Cerkvi predpisujejo, kaj naj misli in kako naj dela.

Liberalno pojmovanje svobode je sramotno za človeka. Zakaj človek postane igrača svojih domislekov in nagonov, sam svoj suženj, sposoben za vsako hudobijo. Cerkev ne odobrava razbrzdane svobode, ki je po besedah Leona XIII. bolj prostaštvo (*licentia*) kakor svoboda. Sv. Avguštin, ki se je na svobodo razumel in razbrzdano svobodo okušal, jo prav primerno imenuje »svo-

bodo za pogubo«, apostol Peter pa »pokrivalo hudobije« (2 Pet 2, 16). Da, celó pravo suženjstvo se imenuje, ker je proti razumu, in kdor dela greh, je suženj greha (Jan 8, 34 in ASS 18, 175).

Nevarno je, da pojem svobode izmaličimo, če ne vemo, kaj je bistvo svobode. Bistvo svobode ne obstaja v tem, da človek vse naredi, kar more narediti, marveč da izbira med tem, kar sme narediti. Svoboda naj človeka usovršuje. Usovršuje ga le takrat, če človek dela to, kar je v skladu s človeškim dostojanstvom. Dva bistvena elementa sta, ki sestavljata človeško dostojanstvo: razumnost in dobrota.

Razumnost osamosvoji človeka, da lahko dela po svoji zamisli in ne po nareku drugega. Dobrota pa človeka usposobi, da dela dobro, torej le to, kar bližnjemu koristi. Človeško dostojanstvo zahteva, da človek gradi in ustvarja le tisto, kar izpopolnjuje posameznika in družbi koristi.

Nasprotno dobremu je zlo, ki škoduje posamezniku in družbi. In sicer škodi vsako zlo, četudi ne škodi vsako zlo v isti meri. Nihče nima pravice do zla, vsak le dolžnost, da dela dobro. Človek je fizično sposoben, da more delati, kar bi hotel; etično pa je nesvoboden, da sme le to, kar dovoljuje dobrota.

Kardinal Gerdil piše leta 1888. v *Questions religieuses et sociales*: »Če gledamo svobodo kot pravico, potem svoboda nikakor ni zgolj naravna sposobnost narediti vse, kar komu ugaja, marveč je npravna sposobnost, ki je od svojega začetka omejena po naravnem zakonu in po sprejemljivosti za obveznosti, ki jih ji nalagata pravi red in korist družbe.«

Podobno piše tudi znani kardinal Dechamps: »Od Boga je človek prejel naravno svobodo, da izbira med resnico in zmoto, dobrim in zlom. Toda ali je človek od Boga prejel tudi pravico izbrati si zmoto? Ali je prejel pravico izbrati si zlo? Nikakor! Kajti od Boga je prejel dolžnost, da izbere pravo dobro, da zavrže vsako zmoto in zlo. Zato mora v vsaki družini, državi, Cerkvi bdeti oblast, ki nadzoruje izpolnjevanje božje postave in ki zatire zlorabe naravne svobode. Prav nič ni res, da ima človek pravico imeti slabe misli, še manj, da ima pravico jih javno izpovedavati, objavljati in slaviti vse to, kar blodi po njegovi glavi. Taka pravica je utvara. In če bi večina ljudi tako delala, kakor ti neumneži razglašajo, potem bi bilo človeške družbe kmalu konec.«

Tako piše Francoz, ki pravo svobodo nad vse ljubi. Ima pogum, da javno pove, da prava svoboda ne obstaja v tem, da more človek

vse narediti, marveč da tako izbira, da dela resnično dobro. Uporabo svobode nadzoruje oblast. Ne samo s pobožnimi željami in lepimi besedami, marveč z močjo, ki jo je oblasti Bog dal. Drugače oblasti niti treba ni. Oblast ne vrši svoje dolžnosti, izgubi *raison d'être*, če ne uravnava poedincev, da pri izbiri sredstev gledajo tudi na skupne koristi.

Pa vendar — tako kdo misli — je oblast zato, da dela dobro, skrbi za red in ne da uganja nasilja. Mnogo resnice vsebuje ta stavek, pa tudi mnogo dvoumja ali bolje sofizmov. Seveda mora oblast delati dobro. Ali pa dela dobro, če trpi zmoto in zlo? Ali v resnici ne škoduje dobremu, če z vsemi močmi ne uničuje slabega? Pravi družabni red zahteva, da gojimo dobro in ne slabo. Čisto gotovo pa je, da kdor preganja zmoto in zlo, dela dobro. Ne dela nasilja, kdor upravičeno rabi silo, da zatre zlo, na primer država, ki zločincu, ki je svobodo zlorabil, vzame svobodo. Storila je svojo dolžnost.

Človek je individualno in socialno bitje. Človeški naravi primerno izpopolni svoboda individualno in socialno plat človeškega življenja. Etična svoboda reši človeka etičnega zla in mu kot luč sveti na poti v kraljestvo dobrote. Naravni, človeški in božji zakon pa posameznika vcepijo v človeško družbo, da se v njej uveljavi in dokončno usovrši pod vodstvom postavne oblasti. Podrejenost postavni oblasti je eden izmed znakov prave svobode.

Zato — piše Leon XIII. — tista svoboda mišljenja in tiska, ki ne pozna nobene meje, ni sama na sebi prav nikakršna dobrina, ki naj bi se je človeška družba veselila, marveč nasprotno vir in začetek mnogoterega zla.

Cerkev dopušča, želi in naroča, da njeni verniki goreče sodelujejo pri reševanju javnih vprašanj. Nepobitne priče tega so obširne in številne papeževe okrožnice, ki razpravljajo na primer: o svobodi, državi, vzgojeslovju, delavstvu, rasizmu, komunizmu in še o drugih zadevah. Kar dela Cerkev, naroča tudi vernikom. Papež naroča socialni študij (A. Ušeničnik, *Quadragesimo anno*, NP XXI, 261). Kjer pa je Cerkev že govorila, tam je prenehal dvom. Tam ni mesta za javne razprave, ampak za poslušnost in uklonljivost svoje avtoritete cerkveni avtoriteti. Cerkveno avtoriteto predstavlja škof. Škofova beseda prihaja do ljudi redno po župnikih, izredno po tistih, katere je škof pooblastil, da vrše njegova poslanstva.

Nemogoče je, da bi s kom na svetu bili vsi ljudje zadovoljni. Verjetno je, da tudi škofovi pooblaščeneci ne bodo vsem ugajali.

Osebnе značajne napake, načini dela, javno nastopanje so sami razlogi, ki pač razložijo odpor, a ga ne upravičujejo, da bi prizadeti izvajal posledice. Avtoriteta ščiti poslane predstavnike škofove avtoritete.

Pravilo velja tudi za KA in za njene predstavnike. In sicer ne za neko svojsko umišljeno KA, ampak za prav tisto KA, kakor je sedaj pri nas ukazana, če hočete, z vsemi »nepopolnostmi, napakami, nesrečnimi izbirami oseb, metod in taktike«. Kdor udari KA, udari papeža, govori papež Pij XI. Beseda še ni preklicana, torej še velja. Isto ponavlja škof. Še bolj jasno! Prepoveduje KA sovražne razprave in nastope. Letos posebno zares v zavesti svoje odgovornosti opozarja duhovnike, da je delo za KA vestna dolžnost, če ne iz drugih razlogov, gotovo *ex oboedientia canonica*... Duhovnik, ki bi prostovoljno zanemarjal delo za KA, kakor je v naši škofiji organizirana, a gravi *peccato excusari non potest* (Škof. list 1940, str. 18). Cerkev ukazuje delo za KA — *ex oboedientia canonica*. Duhovnik, ki delo prostovoljno zanemarija, se ne more opravičiti pred vestjo, da je brez smrtnega greha.

Kaj je mogoče bolj jasno in učinkovito govoriti za vest in javnost? Osebe, metoda, taktika so postranska zadeva, ki motijo sebičneža, katoličan gre preko osebnosti na zaukazano delo.

Škofijski odlok ne trdi, da je KA v sedanji obliki že najpopolnejša ali najboljša oblika KA. Izkušnje, nasveti, uspehi in neuspehi bodo izpričali delovno sposobnost KA, kakršna je sedaj. Začetki so povsod težki, prijemi še negotovi. Delo za KA je ukazano in zaenkrat za tako KA, kakor je sedaj pri nas organizirana.

Njene organizacijske nepopolnosti, osebe, delovni načini in način uveljavljanja ne spadajo v predmet javnih razprav. Nobeno človeško delo ni v vsem popolno.

Škof piše: »Duhovniki in katoliški laiki, ki jim je vzvišena stvar Katoliške akcije pri srcu, bodo z veseljem in brez strahu pristopili in — KA, kakor je pri nas zamišljena in se gradi, s svojim sodelovanjem podprli. Naj odpadejo posihmal vsi pomisleki in osebne simpatije in antipatije. Če pa ima kdo kakšne pomisleke bodisi glede smeri in pravil, bodisi glede načina dela, naj ne kritizira ne zahrbtno ne javno in ne jemlje veselja tistim, ki bi želeli sodelovati pri KA, ker tako postopanje bi (četudi bi morda bilo bona fide) rušilo KA, ki je sv. očetu tako zelo draga in katoliškemu življenju tako zelo po-

trebna. Pomagalo bi kritiziranje samo tistim, ki napadajo KA. O teh pa je papež nedavno dejal: Kdor udari KA, ta udari Cerkev (Škof. list 1938, str. 84).

Cerkvena oblast računa z napakami pri KA. Popravlja napake tisti, ki je KA začel, ki je za KA odgovoren, to je škof. Kdor zna bolje, pozna učinkovitejše načine, sposobnejše osebe, ima dolžnost, da svoje predloge sporoči škofu ali Narodnemu odboru KA. Spodobno in spoštljivo, kakor se spodobi, kadar gre za uradno cerkveno ustanovo. Škofovo naročilo vелеva: »Pač pa naj vsak, ki ima pomisleke ali vidi pomanjkljivosti, ki bi utegnile KA škodovati, to sporoči Narodnemu odboru KA ali pa svojemu škofu. Kdor resno misli in hoče graditi, bo tako storil.« (Škof. list 1938, str. 84.)

Svojsko gledanje in pojmovanje KA, njenih pravil, smeri, načina dela, po simpatijah in antipatijah njenih sodelavcev javno kritiziranje — po škofovi besedi — ni dovoljeno. Svoboda tukaj ni na mestu. Vsak dvom je izključen. Velja za vsakega katoličana, laika in duhovnika.

»Pripominjam še,« nadaljuje škof, »da nihče (podčrtano v originalu) v škofiji ali izven nje ni pooblaščen od kake merodajne strani, da naj popravlja zmote v naši KA. Nikomur ni takšna naloga dana. KA stoji in pade s papežem in škofom. Papež in škof sta govorila. Papež v svojem govoru in pismu; škof s tem, da je pravila potrdil. In to more in mora zadostovati.« (Škof. list 1938, str. 84.)

Kar bi moglo in kar bi moralo zadostovati, ni moglo zadostovati, ker ni našlo dovolj dobre volje.

Zaključek

Dvom in svoboda, ki v geslu vzajemno nastopata, ne spadata nujno drug k drugemu. Zveza je zasilna in slučajna.

V dvomu svoboda — je geslo, ki lepo zveni. Spada pa med tista življenjska rekla, ki so samo nadomestna in ne občeveljavna, ki veljajo izjemno in prehodno; dokler kaj boljšega ne najdemo. Delaj dobro, izogibaj se zla, v nujnih zadevah edinost, v vseh ljubezen in še druga rekla pa vedno in povsod veljajo.

Uporaba naslovnega gesla nalaga dvojno dolžnost — negativno in pozitivno. Negativno do bližnjega, da mu ničesar ne vsiljujem in mu puščam svobodo. Pozitivno do sebe, da iščem resnico.

Geslo velja za dvomne in sporne zadeve. Uporaba gesla ni rešitev, marveč odložitev vprašanja, dokler ne bo boljša rešitev že obstoječi ljubezni med posameznimi člani dodala zadnjega dopolnila — ki je edinost. Velika zmota in neodpustljiva zloraba je, če bi kdo pod zaslombo omenjenega gesla delal fronto na znotraj. Sovražnik je zunaj, ne znotraj! Sklicevati se na ljubezen nalaga dolžnost deliti jo.

O KA veljajo škofijske odločbe. Kar je oblast določila, ni več dvomno. Kadar gre za KA, za delo v KA kakor je sedaj, za taktiko, metode in osebe, takrat omenjene stvari nikakor niso predmet svobodnega kritiziranja. Kdor stavi pogoje, pod katerimi bi v KA delal in v kakšni KA bi delal, nima dobre volje. Pomanjkanje dobre volje obrazloži brezbržnost do KA, a brezbržnost ne opravičuje.

Dr. Janež Kraljič

Portugalska in njena korporativna preureditev

V človeški družbi se je vedno čutila v večji ali manjši meri napetost med dvema poloma: svoboda posameznika — korist družbe. Kadar se je premaknil poudarek preveč od ene strani na drugo, je človeštvo trpelo. Če je bilo preveč govora o svobodi posameznika, je zašla družba v nered in je trpel prav zaradi nereda tudi posameznik. Kadar pa je prešel ves poudarek na družbo, je bila ubita obenem z osnovnimi človeškimi pravicami tudi iniciativa posameznika, in to je upropaščalo celo družbo. Zlata sredina med obojima, to je za družbo najboljše. Toda kako najti in ohraniti to sredino? Okrog tega se suče v veliki meri socialno vprašanje, s tem v zvezi je tudi vprašanje korporativizma.

Liberalizem je s silnim poudarkom individualne svobode rušil stare socialne in ekonomske vezi v človeški družbi. Konec je bilo tudi srednjeveških korporacij. Značilna posledica je bila nered v razmerju med delom in kapitalom. Ne samo, da je lastnik produktivnih sredstev ločen od delavca, med obema se je ustvarilo v nebrzdani sebičnosti in v neomejeni zlorabi svobode naravnost sovražno razmerje. V srednjeveških korporacijah je bilo razmerje med delom in kapitalom — v kolikor nista bila združena — urejeno. Razmerje med mojstrom, pomočnikom in vajencem je bilo določeno do podrobnosti. Vsak je imel upanje, da postane lastnik. In če že to ne, vsaj polna oskrba mu je bila zagotovljena in brezposelnosti ali bedne starosti se mu ni bilo bati. Vsak je imel interes na delu, na svojem stanu, na družbi, v kateri se je gibal in ki mu je zagotavljala neko stalnost. Navdajal ga je ponos, da pripada neki skupnosti, imel je zavest, da se spleča za to skupnost tudi kaj žrtvovati. Liberalizem pa je pomenil polno ločitev — tu delo, tam kapital, tu proletarec, tam kapitalist. Reakcija proti pretirani svobodi individua v liberalni dobi je socializem, ki se je zagnal v drugi ekstrem: vse je družba, posameznik nič. Delo in kapital

naj bi bila združena v rokah države. Družba drvi ob tem sistemu v marksistično otopelost.

Zato je razumljivo, da so ob sporu teh dveh ekstremnih ideologij sociologi začeli zgodaj razmišljati o prednostih srednjeveške korporativne organizacije družbe. Nazaj v srednji vek se ne da. Vse se ne da kopirati v naši dobi. Mnogo je bilo na cehih ob vseh vrlinah tudi slabega, ker bi sicer že kako kljubovali liberalni dobi. Toda kako prenesti dobre strani takratne družbe v naš čas in v naše razmere? Trije poskusi korporativne ureditve družbe v socialnem in ekonomskem oziru so značilni za zadnjo dobo.

Prvi poskus korporativne zamisli preosnove družbe v nasprotju z zastarelimi liberalnimi osnovami je zrastel iz italijanskega fašizma. Gotovo se je mnogo storilo na tej podlagi za ureditev razmerja med delom in kapitalom. Vendar se zdi, da se italijanski korporativizem komaj vidi iz fašistične stranke, tako je z njo združen in tako ji je podrejen. Ker je prvo in vse država, nacija, rasa, ker je fašizem politično etatizem, ker torej posameznik s svojimi pravicami ne prihaja do veljave, tudi posamezne organizacije, kot so ravno korporacije, ne pridejo do izraza in pravega pomena. Ker je država vse, manjka svobode za samoupravne organizacije, ker je vse centralizirano, ovira razmah silen birokratizem.

Okrožnica Qu. a. je silno poudarila potrebo stanov in korporacij za obnovo človeške družbe. To je dalo pobudo za poskus korporativne preureditve v nekdanji Nemški Avstriji. Dollfußov poskus je bil toliko boljši od italijanskega v svoji osnovi, da tam ni bilo pretiranega oboževanja države, toda razmere niso pustile, da bi se ta poskus razvil in morda uveljavil. Stisnjen je bil med dva premočna ekstrema, med narodnosocialistični etatizem in komunizem. Zdi se, da ideologi nove družbe tudi državniško niso bili dozoreli težkim razmeram.

Na osnovi idej socialne okrožnice Pija XI. sloni v glavnem tudi tretji poskus korporativne ureditve družbe — portugalski.

Kadar so hoteli označiti zmedo v polpretekli dobi, so rabili izraz: Macedonija, in kadar so hoteli povedati, da je kje vedna nestalnost in veden nemir, so rekli: Portugalska. Zato je tem bolj zanimivo, da je prav v tej deželi nastal poskus korporacijske preuredbe družbe, poskus, ki je idejno doslej najboljši. P o s k u s ! Jasno je namreč, da se človeška družba ne da naenkrat preurediti in predelati. Stare navade in razvade se ne dajo hitro odstraniti. Za vse to je treba dela, študija, modrosti, okretnosti in potrpež-

ljivosti. Čas pokaže, kaj je posrečeno, kaj ne, kaj je treba popraviti, kaj opustiti, kaj pa se je obneslo. Tudi liberalizem ni naenkrat prevrgel vseh starih ostankov srednjega veka, njegove ideje so počasi prekvašale evropsko miselnost. Tako se tudi ostanki liberalizma ne dajo naenkrat odstraniti. Za novo družbo treba tudi vzgoje, ker ni nove družbe brez novega človeka. — Zato govorimo o poskusu. Doslej — pravimo idejno najboljši! Najboljši po svojih idejnih osnovah, ali pa tudi po izvedbi in trajnih uspehih, je vprašanje časa in čisto portugalskih razmer. Z vsem, kar bomo slišali o novi Portugalski, se bo težko strinjati, toda marsikaj se da razumeti iz razmer, iz katerih je novo gibanje zraslo. V enem svojih govorov je Salazar, voditelj obnovitvenega gibanja, pokazal na posebne portugalske razmere z vzklikom: »želimo, da bi bila največja prednost naših ustanov, da nosijo znamko portugalskega izvora« (Georges Vianca, Démocratie, dictature et corporatisme, str. 68).

Značaj Portugalske

Tudi v Evropi imamo malo poznane dežele. Gotovo spada k tem tudi Portugalska. Nekaj splošnih geografskih podatkov vemo o njej, malo pa o njenih posebnih značilnostih. Zaradi lažjega umevanja portugalskega korporativizma iz portugalskih razmer samih se pomudimo nekoliko pri zemlji in prebivalstvu. Najznačilnejša poteza Portugalske je pač ta, da leži ob Atlantskem oceanu. Morje vabi v svet. Od tod njen trgovski pomen, od tod njene osvojitve prekomorskih dežel, od tod njena nekdanja slavna zgodovina. Doma je svet v glavnem le srednje rodovitna, na severu je zelo gorat, na jugu preveč suh. Zato treba tem bolj v svet. Portugalska obsega z otoki 92.713 km², njene kolonije pa merijo preko 2.100.000 km². Prebivalcev ima blizu 7 milijonov, kolonije 9. Portugalci so zmes raznih ljudstev, ki so od najstarejših časov prihajala v deželo, zlasti pa je značilno, da je v njih krvi mnogo maverske in celo črnske primesi. Prebivalstvo je izrazito južnjaško tudi po svojem značaju. Drži se jih velika površnost in lahkomiselnost. Manjka jim vztrajnosti in iniciativnosti. Vedno jih mora nekdo voditi. Zraven pa ima Portugalec velik ponos, ki ga more pripraviti tudi do heroičnih dejanj. Razvit je čut neodvisnosti, ki mu ga je v precejšnji meri vtisnila zgodovina, na eni strani boji s Kastilijo, na drugi osvajanje tujih dežel. V njegovi duševnosti se skrivajo včasih nerazumljiva nasprotja. Reynold, ki je napisal

daljšo študijo o Portugalski, pravi o njih: »Čudno ljudstvo, pa simpatično. Zde se mi amoralni po naravi in vendar v osnovi pošteni, čutni in vendar trezni, pripravljeni za upor, a zvesti zapri-segi. Domovino žrtvujejo strankarskemu mišljenju, pa so le goreči domoljubi, posnemovalci so in vendar originalni do genialnosti.«¹ Analfabetov je še do 60 %, zato so strankarske klike v dobi parlamentarizma lahko vodile nezavedno ljudstvo, kakor so hotele. Ljudstvo je po tradiciji verno, na njegovo versko izobrazbo in na nravnost pa je zelo slabo vplivala protiklerikalna gonja, ki je razredčila duhovščino, pretrgala zveze s Cerkvijo in vpeljala razporoko. Že imenovani Reynold² piše, da n. pr. v pokrajini Alentejo komaj še poznajo poroko v cerkvi, pa tudi za civilno poroko se malo zmenijo. V socialnem pogledu je manjša družabna razlika med posameznimi sloji kot na Španskem. Ni toliko razločka med visoko in nizko duhovščino kot na Španskem, pa tudi sicer ne med gospodo in preprostim ljudstvom. Tudi latifundije niso tako splošen pojav kot v sosednji Španiji, in samostojnega kmečkega stanu je le večina. Vlada pa po vsej deželi velika revščina in življenje je zlasti na kmetih še zelo primitivno. Značilno je za Portugalsko kot za Španijo, da Judov skoro ne pozna. Niti 2000 jih menda ni. Leta 1497. so se morali ali izseliti ali se dati krstiti. Počasi so se porazgubili med drugim ljudstvom. Nekaj malega pa je ostalo kriptojudov do najnovejšega časa.

Rekli smo, da je v tej Portugalski vladal v zadnjih desetletjih pred obnovitvenim gibanjem nered, po katerem je bila dežela po Evropi najbolj znaná. Središče nereda je bil parlament. Nezmožen za zakonodajno delo je povzročal le prepire in nemire, z obstrukcijami in s svojo neresnostjo je bil v pohujšanje celi državi. Vlada je bila brez moči in nestalna. Prav tako je bil brez prave moči in veljave predsednik republike. Iz tega je sledil nered v administraciji ter nediscipliniranost in korupcija med uradništvom. Vojaštvo je bilo malo vredno in prav tako mornarica. Nadaljnja posledica je bil gospodarski propad, zlasti pa nered v državnih financah. Salazar sam pravi, da ni bilo mogoče pri tedanji uredbi napraviti reda, četudi so bili nekateri polni dobre volje za razne reforme. V svojem govoru na častnike l. 1930. je Salazar poudaril, potem ko je opisal strašen nered: »Zelo sem oddaljen od misli, da ni bilo v strankah ali izven strank mož visokih nravnih in nra-

¹ Reynold, Portugal, 139—140.

² Reynold, Portugal, 120.

stvenih zmožnosti, gnanih od želje koristiti narodu. Povedati hočem samo, da so politične institucije in politične portugalske razmere morale usodno uničevati vse napore.«³

Salazar — obnovitelj Portugalske

To Portugalsko skuša danes rešiti in obnoviti Antonio Oliveira Salazar, sedaj imensko predsednik vlade, v resnici vodja portugalskega naroda in diktator portugalske vlade. Rojen je bil l. 1889. v Santa Comba Dao v pokrajini Beira iz kmečke družine. Prišel je v šole, ker je bil namenjen za duhovnika. Sprejel je že nižje redove, pa se končno odločil za drug poklic. S 27. letom je že postal profesor finančnih ved na univerzi v Coimbri. Politika ni bila njegovo nagnjenje; da se ji je posvetil, je storil iz čuta dolžnosti. Leta 1920. se je pridružil skupini, ki je hotela iz vernih republikancev in monarhistov napraviti politično stranko katoliški center. Sodeloval je zlasti pri njih dnevniku »Novidades«. L. 1921. je bil celo izvoljen za poslanca v parlament. Toda takoj si je bil na jasnem, da se ne da nič napraviti v skupščini in je po enem dnevu zasedanja odložil mandat. Leta 1926. je proti anarhiji v javnem življenju izbruhnila vojaška revolucija. Salazarja pokličejo za finančnega ministra. Četudi nerad, vendar sprejme. Neko soboto nastopi kot minister, prihodnji četrtek se že odpelje nazaj v Coimbro — kot profesor. Niso poslušali njegovih nasvetov. V letu 1928. je finančna stiska na višku. Zopet pozovejo Salazarja, naj prevzame finančni resor. Salazar prevzame, toda pod pogojem — finančne diktature. Preosnoval je res finance, začel pa preurejati tudi vso državo in postal leta 1933. predsednik vlade. Finančnega portfeja tudi potem ni nikoli pustil.

Salazar je odločen katoličan in po zatrjevanju vseh opisovalcev skoro asketična narava, ki vpliva mogočno na svojo okolico. »Mnogo več stori s svojo moralno avtoriteto kot s politično,« pravi Reynold.⁴ Viance opozarja: »Pomnimo, da je šef portugalske vlade preprost človek, tih, ki ne sprejema mnogo ljudi, beži pred častmi in ki ni nikoli organiziral nikakega zmagoslavja z velikim hrúšcem.«⁵ Ves je predan delu za preosnovo Portugalske v moderno kršćansko državo.

³ Georges Viance, *Démocratie*, 66.

⁴ Reynold, 269.

⁵ Viance, *Démocratie*, 64.

Svoje socialne ideje je črpal predvsem iz katoliških sociologov, zlasti pa iz papeških socialnih okrožnic. Vplivalo je nanj tudi predvojno gibanje portugalskega integralizma, ki je pomenilo odpor proti liberalistični in socialistični ideologiji in je poudarjalo domače narodne tradicije. Portugalski integralizem je zametoval tuje ideologije in je hotel iz lastnega narodnega življenja in domače zgodovine poiskati osnove za nadaljnji razvoj svojega naroda. Integralizem je idejno mnogo črpal pri Francozu Charles Maurrasu. Salazar sam pravi ob neki priliki, ko govori, kaj je dobil od Francozov: »Dvoje je vplivalo name, šola socialnih ved z Le Playem, Demolinsom in drugimi z ene strani in Maurras z druge strani. Jaz sem omilil eno z drugim. Kar sem povzel po Maurrasu, je ideja o potrebi avtoritete, o močni državi. Tudi razločevanje med demofilijo in demokracijo, ki ga tako jasno postavlja, me je pograbilo.«⁶ Krščansko socialno gibanje in portugalski integralizem sta torej osnovi njegovega socialnega in političnega gledanja. Socialno misleč, strogo katoliško čuteč pa goreč Portugalec, zaverovan v slavo svoje domovine in svojega naroda — to je državnik in reformator Salazar.

Salazarjeva zamisel države

Propaganda, ki jo razvija Salazarjev krog za nove ideje, se mnogo peča s srednjeveškimi korporacijami. Opozarjajo na pomen starih profesionalnih organizacij z verskim in gospodarskim namenom mojstrov, pomočnikov in učencev istega stanu, posebej pa na staro portugalsko zbornico za stanovske interese, imenovano »zbornico štiriindvajsetih«, ki je imela mogočen vpliv pri državni upravi. Ta duh korporacij, trdijo, kljub liberalni dobi ni bil čisto mrtev⁷ in je tudi na to tradicijo navezal Salazar svoje obnovitveno delo. Reynold opozarja dalje, da so bili že pred Salazarjem na Portugalskem globokoumni pisatelji, ki jih je liberalna doba razočarala in ki jih je načitani profesor v Coimbri dobro poznal.⁸ Končno pa ne smemo seveda prezreti, ko naštevamo ideološke vplive, da je Salazar nastopil, ko je drugod etatizem že cvetel in se je že iz izkušenj v takih državah mogel učiti.

⁶ Citira A. Joffre v članku *Le corporatisme portugais* v zbirki *Le corporatisme*, 177.

⁷ *Aperçu général du Corporatisme portugais*, str. 6 (Propagandna brošura na razstavi v Parizu 1937).

⁸ Reynold, 281.

Govorili smo več o Salazarju in izvorih njegovih idej, ker je danes ne samo dejanski vodja Portugalske, ampak tudi njen ideolog. Toda preden preidemo na korporativno organizacijo samo, moramo pregledati tudi njegovo politično tvorbo in njene ideološke osnove, ker le na ta način spoznamo duha portugalske korporativne uredbe.

Osnovna misel Salazarjeva je, da država ni le zmešan aglomerat posameznikov, ampak skupina organizmov. Mali organizmi, kot so družina, občina, pokrajina, samoupravne korporacije — ti tvorijo državo. Zato se čuti v nasprotju s sedanjimi tako imenovanimi demokracijami, ki so osnovane v glavnem na liberalnem pojmovanju, kot da je država samo skupina posameznikov. Svoje averzije proti demokraciji v gornjem smislu tudi nič ne skriva. Leta 1930. je govoril: »Mi smo antiparlamentarni, antidemokratski, antiliberalni in hočemo ustanoviti korporativno državo... Ena največjih napak 19. stoletja je bilo mišljenje, da je mogoče angleški parlamentarizem, angleško demokracijo prilagoditi vsem evropskim narodom... Na splošno kontinentalne demokracije niso storile za ljudstvo tega, kar bi mogli izpeljati nedemokratski režimi in nikakor ni res, da so režimi, kvalificirani od liberalcev, v resnici ščitili javne svoboščine. Mi smo protiliberalni, ker hočemo zavarovati te svoboščine, medtem ko nas je liberalizem nekaterih, ki smo jih že imeli, oropal, drugih pa nam ni znal pridobiti. Mi smo protidemokratski, ker se naša demokracija, ki se navidezno naslanja na ljudstvo in pravi, da ga predstavlja, le ob volitvah spomni ljudstva. Mi pa hočemo ljudstvo dvigniti, ga vzgojiti, varovati in ga iztrgati iz suženjstva plutokracije. Sicer pa tudi mišljenje, da so javne svoboščine vezane na demokracijo in parlamentarizem, ne odgovarja najevidnejšim dejstvom političnega in socialnega življenja vseh časov.«⁹

Osnova države so družabni organizmi

Torej osnova države ni posameznik, ampak družabni organizmi. Propagandna brošura na svetovni razstavi v Parizu l. 1937.: *Le droit public de l'état nouveau* pravi o tem: »Stopamo od enostavnega k sestavljenemu. Politična organizacija v državi se gradi na družinskem in korporativnem redu naroda... Narodna država ima za ogrodtje skupnost družinskih, krajevnih, ekonomskih in

⁹ Viance, *Démocratie*, 67—69.

moralnih interesov in tako reprezentira emanacijo portugalske volje.«¹⁰

Toda s tem niso okrnjene naravne pravice posameznika. Državljan naj pride do veljave — toda po družbi. »Odpovedujemo se absurdni tendenci smatrati posameznike kot neka abstraktna bitja, med seboj geometrično enaka, odtrgana od vseh prej obstoječih interesov, ki so zanje vendar večjega pomena, kot pa oblika, kako se jim zavaruje volivna pravica.«¹¹ Pri vsej averziji proti teoretičnemu liberalizmu, ki je toliko govoril o človeških pravicah, so vendar v novi portugalski ustanovi osnovne pravice človekove, ki odgovarjajo pojmu človeške osebe, določno zajamčene. Tudi svoboden izraz misli, svoboda pouka in združevanja je zagotovljena. Toda to urejajo posebni zakoni, da se zavaruje moralna integriteta državljanov in da se prepreči zapeljevanje k nemirom. »Portugalska se je osvobodila praznoverja individualne demokratične svobode in ne more tvegati ogrožanja bistvenih pogojev, obstoja in razvoja družbe.«¹² Neomejene svobode, ki more škodovati družbi, torej tudi teoretično ne priznava nova ustava, kot je praktično ne prizna nobena država. »Samo proti koristim skupnosti ne obstaja svoboda,« pravi Salazar v svoji »Revolucija v miru.«¹³ Zaradi boljšega pojmovanja navedimo še razlago Salazarja leta 1938.: »Osnova našega režima je podrejenost vseh interesov interesu vseh, to je interesu naroda. V socialnem pogledu obstaja posameznik le kot član naravne skupine (družine) profesionalne (sindikata in korporacije), krajevne (občine) in v tem svojstvu se mu priznavajo vse potrebne pravice. Z drugimi besedami: za novo državo ni abstraktnih človeških pravic, ampak konkretne. Te pravice človeških skupin omejujejo tudi pravice države in mi sprejemamo to omejitev. So torej svoboščine, ki jih smatramo za potrebne. Prav zato, ker jih hočemo ohraniti, oznanjamo načelo avtoritete, ki čuva nad njihovo varnostjo.«¹⁴

Poseben poudarek daje novo gibanje družini. Po ustavi iz leta 1933. je to osnovna celica skupnega življenja. Država in lokalne samouprave morajo skrbeti za obrambo družine. V ustavi je našteto posebej, na kaj je treba gledati, da se ohrani družina

¹⁰ Le droit public, 23.

¹¹ Le droit public, 14.

¹² Le droit public, 18.

¹³ Joffre, 180.

¹⁴ Joffre, 181.

zdrava. Med drugim se govori o družinskih plačah, o zasebni lasti, o dedovanju, o ukrepih, da se družina izogne nravni pokvarjenosti itd.

Če govorimo o malih družbah, naj omenimo še najnižje upravne enote, ki so »freguesia« (župnija) »concelcho«, ki obstaja iz prvih, in »province«, ki jih tvorijo concelchi. Volivno pravico v župnijski zbor »Junta de freguesia« imajo družinski poglavarji. O profesionalnih organizacijah — korporacijah bo itak še govor.

Nova država se torej zaveda pomena malih družb in zato njene tendence niso centralistične, ampak hoče administrativno čim več prepustiti nižjim organizacijam.

Naj omenimo še nekaj stvari iz nove ustave zaradi posebnosti Portugalske. Vzgoja in pouk sta obvezna in se smatrata v prvi vrsti kot stvar družine. Osnovni pouk se lahko vrši doma, v privatnih šolah ali v državnih zavodih. Orientirana mora biti vzgoja po principih krščanstva. Integralna vzgoja telesa in duha — to je geslo. Pri vsem tem pa se vendar ne poučuje v državnih šolah verouk. Cerkev je še ločena od države, konkordata v pravem pomenu besede Portugalska ne pozna, v veljavi je še vedno razporka. To so še ostanki stare Portugalske iz dobe antiklerikalne gonje.*

Avtoritarna, a ne totalitarna država

Predsednik republike se voli direktno na sedem let. On imenuje predsednika vlade in na predlog tega tudi ostale ministre.

Portugalska ima dalje narodno skupščino, obstoječo iz 90 članov. Tudi ti so voljeni direktno. Skupščina je samo zakonodavec. Ima pač pravico kontrole nad izvrševanjem zakonov, toda ta je precej iluzorična, ker ministri niso odgovorni skupščini. Skupščina zboruje tri mesece na leto. Eksekutiva je v polnem pomenu besede v rokah vlade odnosno njenega predsednika. Ta odgovarja le predsedniku republike. Dejansko je torej predsednik vlade diktator. Na ta način hoče ustava dati vladi odnosno državi dovolj avtoritete in dovolj moči. Razumeli bomo to do neke mere, če se spomnimo, da je bilo v splošnem neredu treba diktatorske oblasti že pri financah, če so hoteli preko zlorab in korupcij, in če se spomnimo na napake kontinentalnih parlamentarizmov, ki so zlasti Portugalsko pripeljali na rob propada.

* Razmerje med Portugalsko in med katoliško Cerkvijo se je medtem uredilo z novim konkordatom, ki je bil podpisan dne 7. maja 1940.

Diktatura se še bolj očitno vidi pri volitvah v skupščino. Portugalska pozna samo eno politično stranko, če se to more imenovati stranka, namreč — vladno. Imenuje se ta formacija Narodna unija. Njen predsednik je Salazar. Samo ta stranka more postaviti pri volitvah kandidate. Kdor hoče voliti, dobro — kdor noče, pač ne pride do besede. Kandidat, ki dobi 10 % oddanih glasov, se proglasi za izvoljenega.

Da je to posnetek iz tujine, je precej jasno. Prav tako je posnetek mladinska organizacija Portugalska mladina. Vsak Portugalček mora do 14. leta pripadati tej organizaciji, kasneje mu je to dano na prosto voljo. Poleg drugega čutijo voditelji, da manjka Portugalcem zlasti čuta za red in disciplino. Tega hočejo vzgojiti po tej mladinski organizaciji.

Kljub temu pa se Salazar in njegov krog silno zavaruje, da bi se identificiral njegov avtoritarni režim, njegova diktatura s totalitarnimi režimi. Sam je obsodil totalitarne režime v svojem delu »Revolucija v miru« takole: »Fašizem in narodni socializem, ki se razlikujeta od komunizma po svojem pojmovanju gospodarstva in svojih spiritualističnih zahtevah, sta mu slična po svojem konceptu totalitarne države. Za enega in drugega je stranka država, kateri je podvržena vsa aktivnost državljanov. Ljudje niso za drugo kot za veličino in slavo države.«¹⁵ Isto poudarja propaganda novega gibanja: »Portugalska država se drži stran od totalitarne orientacije. Zahteva sicer pravico do polne oblasti, toda dopušča omejitve po morali. Korist države ni več upravičena, če stopi v nasprotje z načeli pravice.«¹⁶ Salazar razlaga na nekem mestu, da se v osnovnih pojmih razločuje Portugalska od totalitarnih velesil, tako n. pr.: »Omejitve države po morali in pravu notranjega reda kakor tudi po pogodbah v mednarodnem redu; zdrav nacionalizem brez nasilnosti; spoštovanje človeške osebe itd.«¹⁷

Diktature se torej poslužuje, ker hoče močno državo, ne, ker hoče totalitarno državo, državo, ki postaja malik. »Država mora biti močna, da ji ni treba biti nasilna«,¹⁸ je zapisal Salazar sam.

Ko govorimo o političnih osnovah, naj še dodamo, da zelo poudarja Salazarjevo gibanje »narod«. Dvigniti skuša portugalsko samozavest. V ta namen kaže Portugalcu na njegovo veliko pre-

¹⁵ Citira Joffre, 178.

¹⁶ Le droit public, 16.

¹⁷ Joffre, 179.

¹⁸ Joffre, 179.

teklost in potrebo dela za obnovo države. Hoče pa organiziran narod, organiziran v malih družbah, ki potem tvorijo veliko celoto, narodno državo.

Korporacije — združitev kapitala in dela

Preden smo prišli na korporacije same, smo se morali pomuditi pri politični ureditvi, ker je vse v nujni zvezi med seboj, saj se govori naravnost o korporativni državi. Osnovna misel vsega je, kot smo že poudarili, zavreči liberalistično pojmovanje države in stremiti, da pride državljani do veljave po malih družbah. Streti hoče obenem prepotenco modernega kapitalizma in družiti kapital z delom povezanosti na korporativno urejeno družbo. Tako mislijo, da »pride do gospodarstva, kjer bo vladal duh socialne pravičnosti, globoko razumevanje človeške narave in točno ravnotežje med individuumom in kolektivnostjo«.¹⁹

Poudariti moramo zaradi pravega umevanja še to, da Salazarjevo gibanje zelo odločno odklanja državni kapitalizem. Kakor v političnem smislu odklanja pojem totalitarne države, tako v ekonomskem državno gospodarstvo. »Država priznava v privatni iniciativi najplodovitejše sredstvo napredka in narodnega gospodarstva«, govori člen 4 Statuta narodnega dela, in člen 6 odklanja vsa državna podjetja razen v kakem izjemnem primeru zaradi posebnih socialnih prednosti.²⁰

V tem Statutu narodnega dela, ki je bil izdelan isto leto 1933. kot ustava sama, so načela nove preureditve podrobneje določena. Najprej navaja načela o zasebni lasti in delu. Ta se zelo naslanjajo na papeške okrožnice. Naj se pri tem le kratko pomudimo in le nekatere omenimo. Država priznava pravico do lastnine kot zahtevo človeške narave, kot pogoj za individualno in kolektivno pobudo ter kot osnovo socialnega napredka. Izvajanje te pravice pa je omejeno po javnem interesu. Podjetje mora sodelovati pri izboljšanju ekonomskih pogojev delavca. Delavec je naravni so-trudnik podjetja. Kolektivne pogodbe morajo obsegati delovno dobo in delovni red, plače, tedenski počitek, letne počitnice, pogoje odpustitve, učno dobo itd.

Najnižje organizacije v korporativnem sestavu so za delavce »sindikati«, za gospodarje »gremiji«. Delavski sindikat mora ob-

¹⁹ Le droit public, 30.

²⁰ Aperçu général du corporatisme portugais, 8.

segati vsaj 100 delavcev iste stroke. Vstop ni obvezen, toda tisti, ki so vpisani, odločujejo za vse delavce te stroke. Oni predstavljajo zakonito svojo stroko, branijo njene interese pred državo in drugimi korporacijami. »Njih namen je,« pravi Reynold,²¹ »študij in obramba poklicnih interesov v trojnem oziru: moralnem, ekonomskem in socialnem.« Sindikati in gremiji so juridične osebe.

Po pokrajinah ali včasih tudi za vso državo se družijo sindikati ene stroke v »federacije«. Če jih ni več ene stroke, se družijo sorodne v »unije«. Prav tako tudi gremiji gospodarjev.

Tretja vrhovna stopnja pa je »korporacija«. V tej so združeni vsi sindikati oz. njih federacije ter vsi gremiji in njih federacije enega stanu. Korporacija predstavlja stan v celoti.

Tudi za socialno zavarovanje je preskrbljeno s korporativnimi organizacijami. V poštrev prihajajo zavarovanja za bolezen, onemoglost, brezposelnost in starost. Članarino plačujejo gospodarji in delavci; vodstvo imajo v rokah zastopniki obojih.

Za kmečko prebivalstvo je izbrana druga oblika korporacij. Tam ni ločitve dela in kapitala v takem smislu kot v industriji. Zato so tam vsi delavci in gospodarji brez razločka združeni v enotno organizacijo: »kmečko zbornico«, katera obsega eno »freguesijo« — župnijo. Ta ima skrbeti za pouk, krajevni napredek, za medsebojno pomoč; v njenih rokah je vse socialno skrbstvo. Ni samo korporacija za razvoj in napredek kmetijstva, ampak tudi krajevna organizacija, ki združuje vse družine enega kmečkega okoliša v tesno povezano občestvo.

Podobno kot za kmete je izpeljana organizacija za ribiče. Ustanovljene so zanje »ribiške zbornice«. Kljub temu, da so tu vsi združeni, delodajalci in delojemalci, v eno skupino tudi v nižji obliki, je vendar ta organizacija bolj podobna sindikatom kot kmečka. Združuje najrevnejše sloje portugalskega prebivalstva in ima tudi nekaj čisto svojih posebnosti.

Zdravniki, odvetniki in inženirji imajo svoje sindikate ali zbornice s posebno ureditvijo. Njih naslov je »ordo«, kar živo spominja na encikliko Qu. a. in njeno označbo poklicnih stanov. V začetku so hoteli te »ordo« napraviti enako kot sindikate, pa se ni obneslo. Že po kratkem času so nastopile spremembe. To priča, da je marsikaj v razvoju in v poskusih. »Ordo« je do neke meje podoben našim stanovskim zbornicam svobodnih poklicev, le da

²¹ Reynold, Portugal, 315.

ima še več pravic in da je njegova organizacija še bolj podrobno načrtana.

Nekaj prav posebnega so moralne in kulturne korporacije. Po besedah propagandne brošure imajo korporacije za svojo nalogo ne samo obrambo ekonomskih interesov, ampak tudi obrambo nesebičnih ciljev socialnega skrbstva in dobrotelčnosti in prav tako namenov fizične, intelektualne in moralne kulture. Korporacije morajo predstavljati integralno dejavnost naroda.²² Zato posebne moralne in kulturne korporacije.

Za vsako vrsto dela išče torej korporativna preureditev svojih oblik in ne mara napravljati vsega po enem kopitu. Od tod različni tipi organizacij.

Korporativizem ustvarja novo družbo

Namen korporacije je po vsem, kar smo govorili o liberalizmu, jasen. Gre za novo družbo proti razbiti liberalni družbi, gre za naravne poklicne organizacije stanov, ki so se v 19. stol. razbili, gre za novo organsko povezanost človeka na njegov stan in po tem stanu na vso družbo. »Mi smo izmaličili pojem dela in pozabili na delavčevo osebnost ter na njegovo človeško dostojanstvo. Mislili smo le na njegovo vrednost kot produktiven stroj in se nismo spomnili, da je tudi član družine, da ne živi samo svojega življenja, ampak da živi s svojo ženo, s svojimi otroki in s svojim domom. Iztrgali smo delavca iz naravnega okvira njegovega poklicnega stanu. Ostal je sam, postal je svoboden, toda brez moči. Pustili smo mu končno, da se združuje z drugimi in to je tudi storil. Toda ne za medsebojno pomoč, ampak za boj proti drugim: proti državi in proti gospodarjem.« Tako slika Salazar sam dobo pred svojim nastopom in pravi, da je nova ureditev napravljena za »delo«, za »socialno dolžnost«, za »družino«, za »novo družbo«.²³ Ko bodo korporacije vodile vse gospodarstvo, ko bo izginila ne-lojalna konkurenca, ko bo jasen razloček med delom in špekulacijo, ko bosta o interesih produkcije skupno razpravljala veliki in mali proizvajalec, ko bo organizirano delavstvo moglo dvigniti svoj glas, tedaj bo konec plutokracije in denar bo služil delu. Tako se navdušuje portugalski voditelj ob pogledu na bodočnost korporativne ureditve.²⁴

²² Le droit public, 21.

²³ Georges Vianec, Démocratie, 70—71.

²⁴ Vianec, Démocratie, 72.

Ni pa Salazar fantast, ki bi mislil, da se da vse to speljati naenkrat. Vsi njegovi se zavedajo, da bo dolgo trajalo, preden se korporacije res vpeljejo. Njegovo gibanje tudi noče ničesar nasilno izvršiti, ampak hoče v prvi vrsti vzpodbujati, voditi, učiti. Prav tako tudi noče ničesar smatrati kot definitivno izdelano. Salazar dopušča izpremembe, če vidi, da se da kaj popraviti in izboljšati. »Da organiziramo korporacije, je treba postopati počasi, ker je treba predvsem razviti korporativnega duha, brez katerega bi se sprevrgle korporacije ali v truste ali v državno birokracijo. Nočemo vsega spraviti v korporacije na en mah. Moja metoda je, izogibati se apriorizmu in postopati empirično, držče se pri tem seveda čistosti načel«, tako je izjavil Salazar Reynoldu.²⁵ Sam že v imenovani knjižici »Revolucija v miru« ponavlja: »Namesto hitrega pohoda počasen korak, toda čisto gotov, kakor se postopa, ko se preskuša sistem, ki še ni bil nikoli izvajan.«²⁶

Varali bi se torej, če bi mislili, da so portugalske korporacije že izpeljane v polni meri, pač pa se trudi celo gibanje, da bi ustvarilo vse pogoje za srečno dovršitev velikih načrtov. Predvsem hoče učiti in vzgajati. Na univerzah so posebne stolice za študij korporacijskih vprašanj, po vseh organizacijah je prvo pouk in uvažanje v novo pojmovanje družbe: dobro vpeljana propaganda se trudi razširjati nove ideje z raznovrstnim tiskom.

Pri predsedništvu vlade je posebno podtajništvo za korporacije. To je nekaka uradna študijska in propagandna centrala. Od tu gre iniciativa za vsak nov korak, tu se stekajo želje in pobude, ki zrastejo v posameznih organizacijah. S tem v zvezi pa je potem »Narodni institut za delo in socialno skrbstvo«. V tem institutu mora biti včlanjen vsak sindikat. Vsak je zastopan po dveh delegatih. Ta institut mora skrbeti za izpeljavo socialnih zakonov na vseh področjih in za organizacijo korporativnih celic. Tu je obenem inšpekcija dela v našem smislu. Vsak ustanovljeni sindikat se tu prijavi. Institut vodi kontrolo nad vsem delom sindikatov. Nič ne prikrivajo, da je ta kontrola potrebna tudi zaradi komunističnih agitatorjev, da se ti ne vgnezdijo v nove organizacije in ne kvarijo osnovnih namenov korporacij oziroma njih najnižjih celic — sindikatov.

Poleg imenovanih institucij se zavzema za pravilno uvedbo korporacij »Tehnični korporativni svet za trgovino in industrijo«,

²⁵ Reynold, 311—312.

²⁶ Joffre, 182.

ki deluje pri ministrstvu za trgovino in industrijo, in pa »Korporativni svet«, sestavljen iz raznih ministrstev in profesorjev prava. To je nekaka najvišja instanca za korporacije pod predsedstvom ministrskega predsednika samega.

Organizacija korporacij

Koliko je korporacij? Poudarili smo že, da je še mnogo stvari v razvoju. Mnogo korporacij, ki so v načrtu, še ni vpeljanih, mnoge so šele v začetnem stanju. Zato se ne da govoriti o točnem številu. Po sekcijah, ki so organizirane v provizorični korporativni zbornici, bi se dalo govoriti o sledečih:

Industrijske: 1. rudarstvo in kemični produkti; 2. tekstilna industrija; 3. električna industrija; 4. stavbarstvo; 5. transport; 6. grafika in tiskarstvo; 7. denarni zavodi in zavarovalnice. Trgovske: 1. trgovina raznih vrst; 2. tujski promet. Za kmetijstvo je pet sekcij: 1. žitarice in živinoreja; 2. vino; 3. vrtnarstvo; 4. razne panoge kmetijstva; 5. ribištvo in konzerve. Duhovna, moralna in kulturna udejstvovanja imajo tele sekcije: 1. duhovni in moralni interesi; 2. znanosti, literatura, umetnosti; 3. telesna vzgoja in šport. Politično udejstvovanje je razdeljeno na sekcije: 1. za politiko in upravo; 2. za obrambo; 3. za pravosodje; 4. za javna dela in promet; 5. za kolonije; 6. za lokalne samouprave; 7. za finance.

Svoje korporacije bi torej mogle tvoriti panoge iz industrije in trgovine, ki so sedaj zastopane v sekcijah. O kmetijski korporaciji, ki ima svojo osnovno celico v lokalnih kmečkih zbornicah, in o ribiški smo že govorili. Posebej naj omenimo še, kako so zamišljene moralne in kulturne korporacije. Korporacije duhovnih in moralnih interesov obsegajo tele institucije: katoliška Cerkev, karitativni redovi, misijonske ustanove, razne podporne ustanove. Gori imenovana sekcija za duhovne in moralne interese v korporativni zbornici ima po enega delegata teh štirih institucij. Kulturne korporacije obsegajo: akademije, univerze, družbe lepih umetnosti, društvo arhitektov, sindikat glasbenikov.²⁷

Zaključek korporativne ureditve naj bi bila korporativna zbornica. Ker korporacije še niso v zadostni meri organizirane, je tudi ta ustanova še nepopolna. Oni stanovi, ki so organizirani,

²⁷ Der portugisische Korporativismus v Monatschrift für Kultur und Politik 1937, 879—901.

pošiljajo vanjo svoje zastopnike, za druge stroke pa je preskrbljeno z raznimi imenovanji. Zaenkrat je torej njena sestava provizorična. Poleg zastopnikov raznih panog gospodarskega in kulturnega življenja so v tej zbornici tudi zastopniki lokalnih samouprav. Ta zbornica, ki bi imela igrati v korporativni ureditvi države glavno vlogo, je zaenkrat le posvetovalna zbornica, ki mora dati k vsem zakonom in mednarodnim pogodbam svoje mnenje. Glavno delo se vrši v zgoraj naštetih sekcijah. Zboruje takrat ko narodna skupščina, posamezne sekcije pa po potrebi tudi drugičkrat. Seje korporativne zbornice niso javne.

Končno naj omenimo še organizacijo posebnih sodišč za varstvo dela. Ta sodišča, ki so v vsaki pokrajini, odločajo o osebnih in kolektivnih sporih, nastalih iz delovnega razmerja.

Salazarjeva obnova je stvarna in resnoba

V začetku smo rekli, da je preureditev Portugalske v korporativno državo poskus. Ali se bo obnesel? Končna sodba se gotovo ne da izreči, saj potrebujejo take reforme mnogo časa, Salazar pa jih vrši šele dvanajst let, če računamo vso dobo, odkar je vstopil v vlado. Pogledati moremo le od dobre strani, ki govore za uspeh, in slabe, ki ga ovirajo.

Najprej je treba priznati, da se je Salazar lotil dela z vso resnobo in z določenimi cilji. Dne 28. maja 1936 je govoril med drugim v mestu Braga, kjer se je začela l. 1926. vojaška revolucija: »Nova Portugalska ne more pogrešati ne Boga ne kreposti. Pomembnejša je moralna in duhovna obnova kot ekonomska. Domočina, družina in njena moralna obnova, čast dela in izpolnjene dolžnosti so načela, o katerih se več ne razpravlja. Vera in resnica so za nas socialna potreba. Moč države se ustavi ob mejah, ki jih nalaga moralni zakon. Ne bomo zašli v zmoto, da bi oboževali ali silo ali bogastvo ali tehniko ali lepoto ali celo greh.«²⁸

Prav tako je njegov postopek brez zunanjega sijaja in nesebičen. Naj navedemo spet njegove besede iz razgovora, ki ga priobčuje že citirani Alfonz Joffre: »Le en cilj imam... Kar nameravam, je, da bi živela Portugalska navadno življenje. To zlasti mlade bega in včasih razočara. Hoteli bi živeti glasno, hrupno. Grandiozne in viharne demonstracije nemškega in italijanskega

²⁸ Reynold, 332.

življenja, Hitlerjev in Mussolinijev stil vpliva čarobno na njih domišljijo. Žele, da bi jih podžigal k nekaki sveti jezi, da bi jih vodil divje proti njih nasprotnikom. Toda to ni moj namen. Jaz hočem voditi narod v normalne razmere. Revolucijo delam v miru, in če sem revolucionar, sem le v toliko, da sem za uravnovešenost proti zaletelosti, za resnico proti varanju, za red proti neredu, na katerega se je dežela navadila. Dežela se da dvigniti ne s tem, da jo mrzlično razburjam, ampak nasprotno s tem, da to mrzlico odpravim — to politično mrzlico, ki ji je toliko škodovala in na kateri je malodane propadla.«²⁹

V bolezni je treba zdravnika, v katerega bolnik zaupa. Treba je avtoritete. Če hoče državna oblast pomagati, mora imeti veliko avtoriteto in moč. V vsem delu Salazarjevem je ta poudarek. Prejšnje dobe so avtoriteto oblasti omajale, nastal je nered, to je kazalo voditelju Portugalcev pot do močne oblasti in tako do diktature. Utopično bi bilo misliti, pravi Reynold, da se bo reformiralo ljudstvo samo od sebe in morda s tem, da se mu nudi samo svoboda. Obnova je mogoča le z močno avtoriteto, v katero obnove potrebni zaupa. Zato misli, da Salazarjev režim ni prav za prav diktatura v pravem pomenu besede. Salazar noče vzeti ljudstvu svoboščin, ampak mu jih le zavarovati. Zlasti se ni hotel polastiti svoboščin za sebe, za vlado ali za državo, kajti on ni etatist. Diktatura je tedaj le sredstvo, prehodno in nujno sredstvo za preureditev države.³⁰ V koliko se da s tem upravičiti diktatura, je seveda odvisno od posebnih portugalskih razmer in značaja ljudstva, kar je od daleč težko presojati. Da pa je tu in tam diktatura upravičena, so bili prepričani celo stari Rimljani.

V boju proti liberalizmu, ki je razdejal portugalsko javno življenje, je Salazar tudi proti demokraciji, v kolikor je spremljevalka liberalnih političnih nauk. Njegov odpor proti vsaki demokraciji je morda pretiran. Vendar je treba poudariti, da zaradi tega še ni proti ljudstvu. Vse njegovo delo je nasprotno v tem, da bi dvignil svoje ljudstvo. »Pomnožiti ustanove socialne pomoči in vzgoje, ki pomagajo dvigniti ljudsko maso h kulturi, blagostanju, olajšati socialni dvig v narodu in politični v državi, držati vse možnosti k večji socialni stopnji ne samo odprte, ampak res dosegljive — to se pravi ljubiti ljudstvo, in če bi mogla beseda

²⁹ Joffre, 178.

³⁰ Reynold, 274.

demokracija še kaj pomeniti, bi bilo to brez dvoma prava demokracija.«³¹ Ta beseda Salazarjeva označuje njegovo razmerje do ljudstva.

Težkoče pa ima voditelj pri obnovi države predvsem z ljudstvom samim. Analfabete je težko izobraževati. Ljudi z nestalnim južnjaškim značajem je morda lahko navdušiti, težko pa pripraviti do vztrajnega dela v določenem pravcu. Slabosti celega naroda, ki se je odtujil redu in v veliki meri npravnosti, ki nima veselja za napore, ne telesne, ne fizične, vplivajo neugodno na vse delo narodnega voditelja. Če govorimo o slabostih, tudi ni pozabiti na nediscipliniranost v armadi in mornarici.³² Tudi to zdravljenje zahteva časa. Ali bo kos vsem tem zaprekam? Salazar upa, da bo. Prav ob teh slabostih pa laže razumemo, zakaj diktatorski režim.

Še eno slabost ima obnovitveno gibanje. Vse je odvisno od enega moža. Res skuša vzgojiti sodelavce, toda kar danes Portugalsko izpreminja, je bolj njegova osebna veljava kot pa vpliv njegovih sodelavcev. Če on izgine, ali bo njegovo gibanje že dovolj ukoreninjeno?

Ni mogoča končna sodba o uspehu. Na vsak način pa se vrši na Portugalskem delo, ki je silnega pomena za obnovo družbe tudi drugod. Kot so gledali prej na Portugalsko kot na klasično deželo nereda, moramo danes nanjo gledati kot na deželo velikih naporov za nov in trajen red v človeški družbi.

F. Ga—k

³¹ Reynold, 281.

³² Reynold, 337 in 340—342.

Iz organizacije katoliške Cerkve

Ob papeškem letopisu

Vsako leto, navadno ob koncu meseca januarja ali februarja, izide v Vatikanu v živordeče vezan papeški letopis pod imenom *Annuario Pontificio*. Je to obširna knjiga; letošnji (za l. 1940) šteje n. pr. 1323 strani. Letopis prinaša podatke o cerkveni hierarhiji po stanju z dne 31. decembra prejšnjega leta. Naštevava cerkvene osrednje urade in ustanove z osebjem, ki je v njih zaposleno, škofije in škofijam podobne cerkvene pokrajine z njih cerkvenimi poglavarji, apostolske nunciature in delegacije ter državna diplomatska zastopništva pri sv. stolici, moške papeško pravne redove z njih osrednjo upravo, ženske papeško pravne redove in končno papeške odlikovance.

V papeškem letopisu ni najti drugega kot na tisoče imen cerkvenih ustanov, oseb in krajev ter nekaj skopih zgodovinskih podatkov, vendar je kljub temu zelo zanimiva in za katoličane poučna knjiga. Z naštevanjem suhih podatkov odkriva namreč pogled v organizacijo katoliške Cerkve. Bolj kot ob še tako zgovorni besedi začutiš ob teh tisočih in tisočih imen ter številkih, da je katoliška Cerkev v resnici univerzalna, da je njena organizacija nekaj velikega, obenem pa silno prozorna in enostavna.

Znana stvar je, da vzbuja silni sistem katoliškega nauka, lepota in vzvišenost katoliške liturgije, umerjenost katoliške asceze ter prekipavajoče življenje v Cerkvi veliko spoštovanje tudi pri nekatoličanih, ki imajo smisel za duhovne in religiozne reči ter priloznost, da si Cerkev ogledajo od blizu.

Prav podobno vpliva tudi cerkvena organizacija. Veliki organizatorji, med njimi ljudje svetovnega pomena, ki imajo opravka z milijonskimi ljudskimi množicami, naravnost občudujejo organizacijo katoliške Cerkve. Navadno gledajo nanjo le s človeškimi očmi, a se jim kljub temu zdi v celoti velika in silna, čeprav je seveda s tega zreljšča docela razumeti ne morejo. Kaj bi šele ti

poznavalci ljudskih množic in njih voditelji občutili ob pogledu na organizacijo te Cerkve, če bi jim bilo dano, da bi mogli zreti na njo tudi kot verniki ter spoznati, kako ta silna zunanja organizacija dobro ustreza notranji vsebini.

V Cerkvi ni organizacija vse, tudi glavna stvar še zdaleč ni. Toda eno brez dvoma velja o njej, to namreč, da se za njo prav gotovo ne skriva puhlost in praznота kot za nekaterimi drugimi silnimi organizacijami naših dni. Razočaranja nad temi organizacijami in odpora proti njim naj zato nihče ne prinaša nad cerkveno organizacijo.

Katoličani bi morali razumeti, da je za Cerkev organizacija zelo pomembna sestavina. O nekaterih ustanoviteljih cerkvenih redov je znano, da niso pustili spremeniti ustave in organizacije svojega reda prav v ničemer. Čeprav so dobro vedeli, da ni organizacija za njihovo ustanova bistvena reč, so jo vendar branili z energijo, ki je sodobniki niso mogli razumeti. Zgodovina je pokazala, da so imeli navadno ti borci za nedotakljivost organizacije prav.

Dosti bolj važna kot redovniška organizacija je organizacija Cerkve. Temeljne črte cerkvene ustave in organizacije so od samega Kristusa, torej božjepravne; pa tudi nadaljnja razčlenitev, ki jo je v teku časa uvedla Cerkev sama, se je izkazala kot zelo koristna in dejansko potrebna. Zato se ni čuditi, če je Cerkev glede svoje organizacije zelo občutljiva in jo je pripravljena braniti z vso energijo. Marsikaterega pojava v življenju Cerkve, v njenem nastopanju nasproti državam in vernikom ne moremo razumeti, če nimamo tega pred očmi. Mnogi so mislili, da je šlo v raznih bojih, ki jih je morala zaradi tega Cerkev sprejeti, za malenkosti. Očitali so ji celo, da je pozabila na veličino svojega poslanstva in na zapoved o spravljeni in vse obsegajoči ljubezni. Toda Cerkev, zvesta svoji tradiciji, teh »malenkosti« ni jemala za malenkosti.

Na organizacijo svoje Cerkve, kateri se veliki nekatoličani klanjajo in nas zanjo često zavidajo, bi morali biti katoličani ponosni. Vsakdanja skušnja pa kaže, da večkrat niso. Vzrok je pač v tem, ker to organizacijo premalo poznajo. Ignoti nulla cupido. Tisto malo šolskega znanja o tej stvari je vse, kar večina ve o tej organizaciji. Šola pa prav o tem ne nudi veliko, in še s tem, kar nudi, vemo, kako je. Zato pa ostaja glede organizacije katoliške Cerkve v znanju katoliških izobražencev precejšnja praznina. In posledica je, da si nekateri tako pogosto nekam po svoje predstav-

ljajo Cerkev. Ker ne poznajo cerkvene moči in rasti, hitro nasedajo dnevnim geslom, da se Cerkev umika, da odpoveduje, da propada in podobno. Ker jim je premalo znan vesoljni značaj Cerkve, se tako hitro zbegajo, če opazijo, da je ta ali oni cerkveni funkcionar odpadel, ali da v tej ali oni državi nastopa državna oblast proti cerkvenim ustanovam. Le preradi postavljajo ostala organizirana verstva v isto vrsto s katoliško Cerkvijo. Že tako daleč smo prišli, da se nekateri boje pretiranega konfesionalizma na škodo obče in notranje religioznosti. Ko bi vedeli, kako je dejansko ta strah odveč, ko precejšnji večini tako silno primanjkuje znanja o Cerkvi.

Sodimo, da bi bilo tudi za slovenske katoliške izobražence zelo potrebno, da bi vsi vsaj v glavnem poznali organizacijo cerkvene osrednje uprave, njen sistem in duha. Ali ni le prevečkrat z zabavljicami na sv. oficij in indeks, historično inkvizicijo, italijanske prelate in kardinale to znanje že po večjem izčrpano? Prav bi bilo, če bi vsak naš inteligent vedel, kako je Cerkev urejena v pokrajinskem oziru, koliko ima škofij in kakšna je njih razmestitev po svetu, kakšna sta organizacija in dejansko stanje katoliškega misijonstva, kateri so tipi cerkvenega redovništva in njih glavni predstavniki. Nikar ne govorimo, da je vse, kar se tiče cerkvene organizacije, le zunanje; seveda je zunanje, kakor so vsi socialni pojavi nekaj zunanjega, pa zato teh pojavov ne puščamo v nemar, češ da so zgolj zunanji in se ne tičejo notranjosti.

Nemara po vsem tem ne bo odveč, če si ob konkretnih podatkih v *Annuario Pontificio* ogledamo v glavnih potezah organizacijo katoliške Cerkve. Za cerkveno organizacijo v naši državi se bomo opirali na podatke v Občem šematizmu katoliške Cerkve v Jugoslaviji, ki ga je leta 1939. po naročilu jugoslovanskega katoliškega episkopata izdal dr. Krunoslav Draganović v Sarajevu.

O redovništvu dobimo najboljše podatke v Heimbucherjevem delu *Die Orden und Kongregationen*, ki je izšlo v drugi izdaji leta 1933. in 1934. v dveh mogočnih zvezkih (831 in 829 strani), o misijonstvu pa v knjigi »Guida delle missioni cattoliche«, ki jo je izdala leta 1935. kongregacija de propaganda.

Karakteristične poteze cerkvene organizacije

Organizacija kake družbe mora ustrezati zamisli, namenu in nalogam te družbe. Zato bi bilo napak, ako bi kdo zahteval, da

mora biti Cerkev tako organizirana, kot je ta ali ona država ali kakšna druga družba. Kriterij, po katerem presoјamo, ali organizacija Cerkve, kot jo vidimo, ustreza namenu in nalogam Cerkve, moramo iskati v Cerkvi, ne pa zunaj nje.

Cerkev je ustanovil Kristus kot nujno, pravno in hierarhično urejeno družbo, ki naj nadaljuje njegovo delo na zemlji pri vseh narodih in v vseh časih. Cerkev torej ni nastala med ljudmi kot druge družbe, marveč je ustanovljena od zgoraj. Cerkvi namena in nalog ne določajo njeni člani, marveč je vse to določil že njen božji Ustanovitelj. Cerkvena oblast ne počiva v članih cerkve, ki bi določali nosilce te oblasti, marveč se hierarhija — apostoli in njih nasledniki — po samem božjem pravu loči od vernikov. Prve člane hierarhije je Kristus sam izbral in določil, naj ti izbirajo svoje naslednike. Po božjem pravu je hierarhija monarhično urejena (primat in episkopat) in po istem pravu se loči kler od vernikov. Po svojem namenu in nalogah je Cerkev za vse čase in vse ljudi.

Nakazane prvine božjepravne cerkvene ustave, univerzalnost in trajnost Cerkve, njen nadnaravni namen in duhovna naloga so vtisnili celotni cerkveni organizaciji čisto svojske poteze.

Cerkev je po svojem bistvu konservativna. Ni od včeraj in le za danes, marveč obstaja že dolga stoletja in bo do konca časov. S smrtjo zadnjega apostola je bilo razodetje zaključeno. To razodetje je izročil Gospod Kristus, kot pravi kan. 1322, § 1. cerkv. zak., Cerkvi, da bi ta ob stalni navzočnosti Sv. Duha razodeti nauk sveto varovala in zvesto razlagala. Zato je samo po sebi umevno, da se mora Cerkev stalno orientirati po razodetju. V Cerkvi ni eksperimentiranja; v njej je vse določeno za to, da ostane trajno. Zato je Cerkev previdna pri uvajanju in ustanavljanju organizmov, ustanov, zavodov in tako dalje; prav tako pa že ustanovljenih zlepa ne ukine. To temeljno potezo cerkvene konservativnosti je treba imeti pred očmi pri proučevanju cerkvene organizacije.

Zgradba njenega prava je polagoma rastla. Njen sedaj veljavni zakonik iz leta 1917. ni kodifikacija v tem pomenu, da bi prelomil s starim pravom in sprejel novo, marveč je redakcija starega prava s potrebnimi spremembami. V kan. 6 se takole označuje njegov značaj: »Kodeks pravo, ki je do sedaj veljalo, izvečine ohranjuje, prinaša pa potrebne spremembe.« Med viri za zakonik se navajajo citati sv. pisma, odloki vseh dvajsetih obćih cerkvenih zborov in

sto desetih pokrajinskih zborov do 12. stoletja, ki so se vršili v Aziji, Afriki, Italiji, Španiji, Franciji in Nemčiji, dalje odloki sto štiri in petdesetih papežev in tako dalje.

Navzlic konservativnosti Cerkev ni okorela in brez smisla za prilagojevanje časovnim razmeram. Različni cerkveni redovi, ki so vstajali, kakor so zahtevale časovne potrebe, ali v najnovejšem času Katoliška akcija, jasno kažejo, da Cerkev navzlic temeljni potezi konservativnosti ni slepa in gluha za svojske razmere časa in njegove zahteve.

Cerkev je univerzalna. Ustanove njene organizacije zato močno abstrahirajo od narodnih, državnih in rasnih posebnosti. Pri grajenju svoje organizacije je pač sprejemala elemente, ki jih je našla med narodi, zlasti rimske, a tudi nekatere germanske, srednjeveške in moderne; nekateri teh elementov so v svetu že zdavnaj izginili, v Cerkvi pa so se do danes ohranili.

Konservatizem in značaj univerzalnosti varujeta cerkveno organizacijo pred časovnimi in narodnimi prigradnostmi, pa tudi pred prevelikim centralizmom.

Cerkvena organizacija je v bistvu skrajno monarhična v prvotnem pomenu te besede. Takšno zahteva namen Cerkve in takšno je Kristus ustanovil. Navzlic temu pa se družijo s skrajno monarhijo v njej aristokratski elementi (škofovstvo, ustanova cerkvenih zborov in kardinalski kolegij). Izdelan in stalen pravni red v Cerkvi in strogo ravnanje po njem dobro varujeta Cerkev pred nekakšno samovoljo oblastnikov. Ker ni v Cerkvi dedne monarhije, odpadejo razne senčne strani, ki se monarhijam očitajo.

Iz bistveno monarhičnega sistema logično poteka monokratičen način uprave v Cerkvi, ki pa ga je cerkveno pravo omililo z zahtev po posvetovalnih organih in tudi z delno zborno ureditvijo.

Cerkvena oblast ima očetovski značaj. Ni samo simbol, da se vrhovni poglavar v Cerkvi imenuje oče, sv. oče, marveč se očetovski značaj cerkvene jurisdikcije stalno kaže v cerkveni organizaciji.

Nadzemskost, večnost, univerzalnost, duhovnost prosejajo iz Cerkve in dajejo poseben značaj cerkvenemu pravu in po svoje oblikujejo cerkveno organizacijo. Njeno pravo ni takšno, kakršna so svetna prava, marveč je svoje vrste, po pravici govore o »poduhovaljenem« cerkvenemu pravu. Njena organizacija se zdi večkrat današnjemu necerkvenemu človeku, ki je ves le na tej zemlji,

nekam nerazumljiva in tuja, kar pa ni nič čudno, ker tudi misel na nadnaravo in na naloge Cerkve ne spada v njegov koncept.

Mnogo bi se še dalo povedati o karakterističnih potezah cerkvene organizacije; tu smo mogli navesti le nekatere glavne, ki nas opozarjajo, v kakšen okvir moramo postaviti cerkveno organizacijo, če hočemo pravilno gledati na njo.

Papež

V začetku papeškega letopisa so podatki o papežu. Po cerkveni božjepravni ustavi je papež temelj cerkvene organizacije. Ni je družbe na svetu, za katero bi bil določen način vladavine tako bistven, kot je papeštvo za Cerkev. Brez papeštva ni katoliške Cerkve. Papežovo prvenstvo ni torej le resnica, marveč ima za vso organizacijo katoliške Cerkve osnovni pomen.

Letopis govori o papežu takole:

»Rimski škof, namestnik Jezusa Kristusa, naslednik prvaka apostolov, papež vesoljne Cerkve, patriarh zahoda, primas Italije, nadškof in metropolit rimske province, vladar države Vatikansko mesto.«

V teh naslovih so obsežena razna dostojanstva, ki jih v sebi združuje papež; po pomembnosti je seveda med temi dostojanstvi velika razlika.

Najprej je treba pripomniti, da se zrealita v gornjih naslovih dve osnovni točki božjepravne cerkvene ustave, namreč primat in episkopat. Papež je škof, in sicer »rimski škof«, obenem pa »papež vesoljne Cerkve«.

S časom so se uvedle med škofi, oziraje se na vodstveno oblast in precedenčni red, razne stopnje (nadškof, metropolit, primas, patriarh). To se pravi: papeži so začeli dovoljevati nekaterim škofom pravice nad drugimi škofi in prednosti pred njimi. Vse te stopnje so izražene v naslovih »nadškof in metropolit rimske province, primas Italije in patriarh zahoda«. Praktično seveda ta papeževa dostojanstva ne pridejo do izraza, ker jih absorbira papežev primat, na katerem participirajo.

»Namestnik Jezusa Kristusa, naslednik prvaka apostolov, papež vesoljne Cerkve.« V teh treh naslovih, ki so med seboj v tesni zvezi, obsegajoč tri verske resnice, je izražena vsa veličina papeštva. Kristus je postavil za svojega namestnika kot vidnega poglavarja Cerkve apostola Petra in njegove naslednike; papež je kot naslednik apostola Petra poglavar Cerkve.

Po cerkvenem uradnem štetju je Pij XII., ki je bil izvoljen za papeža kot Evgen Pacelli 2. marca 1939 in kronan 12. marca istega leta, dvesto dva in šestdeseti papež ali dve sto ena in šestdeseti naslednik apostola Petra, ki je bil — po besedah letopisa — »izvoljen od Jezusa Kristusa za vrhovno papeško oblast, da bi jo izročil svojim naslednikom«.

Zakonito izvoljeni papež dobi takoj, ko izvolitev sprejme, svojo oblast po božjem pravu (kan. 219). Papeža torej nihče ne potrjuje, nihče ga ne more ne odstaviti ne nadzorovati ne soditi ne klicati kakor koli na odgovor. Na zemlji je papež suveren v polnem pomenu besede. Odgovoren je le Kristusu, čigar vidni namestnik je.

Obseg in značaj papeške oblasti določa kratko in pregledno kan. 218 v cerkv. zak., povzet po dogmatski konstituciji o Kristusu Cerktvi na vatikanskem koncilu I. 1870., in sicer takole:

»Rimski papež, naslednik sv. Petra v prvenstvu, ima ne samo prvenstvo časti, marveč najvišjo in polno pravno oblast nad vso Cerkvijo tako v stvarih, ki se tičejo vere in nravnosti, kakor v onih glede discipline in vodstva Cerkve, kjer koli na zemlji.«

»Ta oblast je v resnici škofvska, redna in neposredna tako nad vsemi in posameznimi cerkvami kot nad vsemi in posameznimi pastirji in verniki ter neodvisna od kakršne koli človeške oblasti.«

V tej formulaciji je vsak izraz važen; vsak med njimi je naperjen proti zmotam, ki so se v teku zgodovine dvigale proti papeštvu in ustavi Cerkve. V stoletnih borbah se je papeški primat na vse strani pojasnil. Danes je podan v končni in dognani obliki.

Papež ima polno pravno oblast nad vso Cerkvijo in nad vsakim njenim delom. Ta oblast ni samo najvišja, marveč neposredna in neomejena. Noben vernik, nobena ustanova in noben hierarh v Cerktvi se ne more ogniti tej neposredni papeževi oblasti. Če še dodamo, da je papež najvišji učitelj v Cerktvi, čigar izjave so naravnost nezmotne, kadar uči ex cathedra, smo v glavnem nakazali, kaj je papež za organizacijo Cerkve. Papež je v resnici temelj vse cerkvene organizacije. Vsi organi, ki so v cerkveni hierarhiji višji od škofa, participirajo na njegovi oblasti, pa tudi škofo nastavlja papež. Če se odstrani papeštvo, se vsa cerkvena organizacija v temelju zamaje in zruši. Radostni klic »habemus papam«, ki se razlega ob izvolitvi novega papeža, ni samo navadna ovacija, marveč klic z zelo globoko vsebino.

Zadnji naslov, ki ga letopis daje papežu, je »vladar države Vatikansko mesto«. Svetna papeževa država je nekakšen zunanji izraz papeževe duhovne oblasti in nekako poročilo, da more papež svojo duhovno oblast nemoteno izvrševati. Sedanja papeževa država, imenovana »Vatikansko mesto«, je bila ustanovljena z lateranskim paktom z dne 11. februarja 1929, ki sta ga sklenili sveta stolica in Italija. Papeževa država ni isto kot sv. stolica. Sv. stolica ni država, marveč ima državo. Nastanek države Vatikansko mesto moremo formulirati takole: Na Vatikanskem ozemlju, nad katerim je Italija opustila suverenost, je ustvarila sv. stolica državni organizem Vatikanskega mesta kot teritorialno oporišče za svoje duhovno poslanstvo.

Nadaljnji zunanji znak papeževe vrhovne oblasti v Cerkvi je njegov dvor. Papeški dvor je nastajal pod vplivom vzhodnorimskega bizantinskega cesarskega dvora in nekoliko tudi pod vplivom srednjeveških germanskih dvorov. Ustanove teh dvorov je ohranil, jih po svoje oblikoval in izročil naslednjim stoletjem, ko so stari dvori že zdavnaj izginili. Ima pa papeški dvor dva dela. Eden se imenuje papeška kapela (*cappella pontificia*), drugi pa papeški dvor v ožjem pomenu (*familia pontificia*).

Papeška kapela pomeni one osebe iz kleriškega in laiškega stanu, ki jim gre po papeškem ceremonielu posebno mesto pri papeških liturgičnih funkcijah; to so taka slovesna liturgična opravila, pri katerih je papež navzoč ali jih sam izvršuje. Ves svoj sijaj pokaže papeška kapela pri svetovno znanem »corteo pontificio«, to je slavnostni sprevod, v katerem spremljajo papeža v cerkvi sv. Petra v Rimu od vhoda k papeškemu oltarju. Mesto v papeški kapeli pripada nekaterim osebam zaradi dostojanstva, ki ga imajo, drugim pa zaradi tega, ker so člani določenega kolegija, ki ima mesto v papeški kapeli. Kolegiji in dostojanstveniki si slede v papeški kapeli po določenem vrstnem redu.

Na papeškem dvoru, ki je najstarejši med dvori v Evropi, so se razvili naslednji uradi in ustanove:

Urad šefa tako imenovane *anticamera pontificia*; šef ima naslov *maestro di camera*. *Anticamera pontificia* je dvojna: kleriška in laiška; vsaki pripada več odličnikov.

Uprava imovine sv. stolice. Na čelu te uprave stoji odbor petih kardinalov pod predsedstvom kardinala državnega tajnika. Uprava se deli na več oddelkov.

Vatikanska knjižnica (naslov Bibliotheca apostolica Vaticana). Na čelu knjižnice je prefekt. V njej je zaposlenih okrog trideset strokovnjakov in uradnikov. S knjižnico je združena knjižničarska šola (scuola Vaticana di biblioteconomia).

Tajni vatikanski arhiv. Na čelu je kardinal arhivar; arhiv sam vodi prefekt; poleg njega je v arhivu zaposlenih še dvanajst strokovnjakov in uradnikov. Z arhivom je združena papeška šola za paleografijo, diplomatiko in arhivistiko.

Urad z naslovom »*amministrazione speciale della santa sede*« (posebna uprava sv. stolice).

Urad z naslovom »*commissione amministrativa delle opere di religione*«.

Oddelek za uradno glasilo sv. stolice »*Acta Apostolicae Sedis*«.

Vatikanska tiskarna (tipografia poliglotta Vaticana) in *knjižgarna*.

Končno omenimo še papeške redove in odlikovanja:

»*Najvišji Kristusov red*«. Ima samo en razred. Trenutno je z njim odlikovanih 14 vladarjev in članov vladarskih hiš. — »*Red zlate ostroge*«. Ima samo en razred. Trenutno je z njim odlikovanih 15 visokih dostojanstvenikov (vladarjev, članov vladarskih hiš, ministrov), med njimi je tudi naš knez namestnik Pavle. — *Pijev red* s tremi razredi. — *Red sv. Gregorija Vel.* s tremi razredi. *Red papeža sv. Silvestra* s tremi razredi. — Križec »*pro Ecclesia et Pontifice*« in svetinja »*benemerenti*«.

Nad papeškim dvorom in njegovimi ustanovami se nekateri kaj radi spotikajo. Zdi se jim »človeški element« v božji Cerkvi. Res je, da v evangeliju ni govora o takem dvoru in da se je šele od četrtega stoletja dalje začel v Cerkvi razvijati. Toda pomisliti bi morali, da je papeška oblast v Cerkvi nekaj silnega in da je pač primerno, da se nosilec najvišje oblasti tudi na zunaj obda z nekim večjim sijajem, zlasti še, ker papež javno nastopa navadno le pri liturgičnih funkcijah, ki bi bile brez tega sijaja pač preveč skromne. Če gledamo na papeža z očmi vere, dobi tudi papeški dvor, ki je nekak zunanji odsev njegove najvišje oblasti, vse drugačen pomen.

Rimska kurija

Dejstvo papeževe najvišje in polne oblasti v Cerkvi ni samo resnica za verovanje, marveč posega papeževa oblast izredno močno tudi v praktično življenje Cerkve. Papež izdaja zakone, ki ure-

jajo upravo in življenje v Cerkvi; spomnimo se le na velik pomen veljavnega cerkvenega zakonika iz l. 1917., ki ga je izdal Benedikt XV. Z okrožnicami pojasnjuje papež nauk kot najvišja učeča avtoriteta v Cerkvi. Posameznim škofijam postavlja na čelo škofo, ki jih vladajo pod njegovim vodstvom. Papež vrši nadzorstvo nad vso Cerkvijo; njemu morajo poročati vsi cerkveni poglavarji; od njega prejemajo ukaze in navodila za svojo službo. Ti in še drugi papeževi posegi v življenje Cerkve, ki jih pač ne moremo posamič naštevati, pričajo, da je papežev primat za organizacijo Cerkve temeljnega in življenjskega pomena.

S časom so se razvila različna osrednja oblastva in organi, po katerih papež izvršuje svojo oblast. Osrednje vodstvo Cerkve se imenuje, kakor je znano, sveta ali apostolska stolica. Papež ni samo najvišji organ tega vodstva, marveč tudi njegova personifikacija. Pod sv. stolico je torej umeti papeža kakor tudi osrednja oblastva, ki z njimi papež upravlja vso Cerkev (kan. 7). Ta oblastva se skupno imenujejo rimska kurija. Po današnji ureditvi je rimska kurija tako organizirana, da jo sestavlja dvanajst kardinalskih kongregacij, tri sodna oblastva, šest tako imenovanih uradov in osem stalnih komisij. Skupno je torej devet in dvajset ustanov; njih organizacijo in poslovanje si v naslednjem kratko oglejmo.

Kardinalske kongregacije

Na prvem mestu so kardinalske kongregacije. Po svojem položaju se dajo primerjati državnim ministrstvom. Kardinalske kongregacije so zborna oblastva. Odločujoč glas v posamezni kardinalski kongregaciji imajo kardinali, ki jih papež vanjo določi. Kardinali so za papežem najvišji dostojanstveniki v Cerkvi, vendar kot taki še nimajo mesta pri vodstvu Cerkve, če jim ga papež posebej ne podeli. Kardinale papež porazdeli po posameznih kardinalskih kongregacijah, in sicer v prvi vrsti kurijske kardinale, to je tiste, ki bivajo v Rimu, pa tudi ostale, ki so navadno škofje na odličnejših škofovskih sedežih. Isti kardinal je navadno član pri več kardinalskih kongregacijah.

Na čelu kongregacije stoji prefekt. Pri treh kongregacijah (pri kongregaciji sv. oficija, pri konzistorialni kongregaciji in pri kongregaciji za vzhodno Cerkev) je po zakonu prefekt papež sam, pri ostalih kongregacijah pa je za prefekta kardinal, ki ga papež določi. Člani kongregacije z odločujočim glasom so, kakor rečeno, kardinali, ki jih papež vanjo imenuje. Tako je 31. decembra 1939

štela kongregacija sv. oficija osem kardinalov (vsi so bili kurijski), konzistorialna kongregacija in kongregacija za cerkev sv. Petra po 14 kardinalov, ceremonielna kongregacija in kongregacija za izredne cerkvene zadeve po 15 kardinalov, kongregacija za sv. obrede 19 kardinalov, redovniška kongregacija 21 kardinalov, kongregacija za vzhodno Cerkev, za zakramente in koncilski kongregacija po 26 kardinalov, kongregacija de propaganda 28 kardinalov in končno kongregacija za semenišča in univerze 35 kardinalov.

Vsaka kongregacija ima tajnika in podtajnika, ki imata čin visokih cerkvenih prelatov. V kongregacijah, kjer je načelnik kardinal, se tajnik imenuje secretarius in podtajnik subsecretarius; v kongregacijah pa, kjer je papež načelnik, je tajnik assessor in podtajnik substitutus, v teh kongregacijah je secretarius kardinal, ki dejansko vodi kongregacijo. Načelnik, tajnik in podtajnik sestavljajo congresso, nekak poslevodeči odbor.

Vsaki kongregaciji je prideljenih več svetovalcev (konzultorjev), ki oddajajo strokovna mnenja; tako je imela n. pr. kongregacija za vzhodno Cerkev po zadnjem letopisu 57 svetovalcev, kongregacija za zakramente 48 svetovalcev, kongregacija sv. oficija 16 svetovalcev in 5 tako imenovanih kvalifikatorjev. Vsaka kongregacija ima primerno število uradništva. Večina kongregacij ima po več oddelkov, da je tako delo razdeljeno.

Kardinalske kongregacije opravijo vsako leto velikansko delo. Izdajo na tisoče rešitev, izvečine partikularnih, pa tudi takšne, ki imajo pomen za splošnost. Sodobna centralizacija cerkvene uprave, olajšana komunikacija in povečana živahnost osrednjega cerkvenega vodstva zelo množe delo kardinalskih kongregacij.

Po besedah kan. 244, § 1 se ne sme v kongregacijah — isto velja za ostala oblastva — izvršiti nič »važnega ali izrednega«, ne da bi bil papež vnaprej obveščen. Po § 2 istega kanona mora vse milosti, ki jih podeli kongregacija, ali njene odločitve potrditi papež. Iz teh dveh določb sledi, da poslujejo kardinalske kongregacije v tesni zvezi s papežem. Redne avdiencie, v katerih morata poročati papežu načelnik kongregacije in tajnik, so stalne in vnaprej določene. Tako poroča kardinal tajnik sv. oficija vsak drugi torek v mesecu, assessor pa vsak četrtek, kardinal tajnik konzistorialne kongregacije ima avdienco vsako soboto, kardinal tajnik kongregacije za vzhodno Cerkev ima avdienco vsako drugo in četrto soboto v mesecu, načelnik kongregacije za zakramente

ima avdienco drugi in četrty ponedeljek v mesecu, načelnik koncilске kongregacije prvi in tretji ponedeljek.

Pristojnost kardinalskih kongregacij je danes stvarno razmejena, in sicer takole: *Kongregacija sv. oficija* je pristojna za vprašanja vere in nravnosti ter za cenzuro in prepovedovanje knjig. — *Konzistorialna kongregacija*, ki ima ime po konzistoriju, kar pomeni zbor kardinalov pod papeževim predsedstvom, je najvišje nadzorno oblastvo za redne (nemisijonske) pokrajine zahodne Cerkve. Ta kongregacija ustanavlja škofije in nadzira škofo. — V pristojnost *koncilске kongregacije*, ki ima ime po stari kardinalski kongregaciji, ustanovljeni za razlaganje dekretov tridentskega koncila, spada disciplina svetnega klera in vernikov. — *Redovniška kongregacija* je pristojna za redovništvo. — Pod *kongregacijo za zakramente* spada disciplinarna stran pri zakramentih, medtem ko je za nauk o zakramentih pristojna kongregacija sv. oficija, za obrede pa obredna kongregacija. — *Kongregacija de propaganda fide* vodi cerkveno misijonsko delo in skrbi za cerkveno disciplino v cerkvenem misijonskem ozemlju. — *Kongregacija za svete obrede* je pristojna za obrede latinske cerkve in za beatifikacijske ter kanonizacijske procese. — *Ceremonialna kongregacija* ima na skrbi ceremoniel na papeškem dvoru. — *Kongregacija za izredne cerkvene zadeve* je pristojna za ustanavljanje in spreminjanje škofij ter za imenovanje škofov, kadar se je treba pri tem pogajati z državno oblastjo. Z njo je v zvezi državno tajništvo. — *Kongregacija za semenišča in univerze* je pristojna za duhovska in deška semenišča ter za univerze in fakultete, ki so od Cerkve odvisne. — *Kongregacija za vzhodno Cerkev* je pristojna za vzhodne vernike, kakor so ostale kongregacije pristojne za latinske vernike; izvzete so le stvari, ki spadajo pod kongregacijo sv. oficija. — *Kongregacija za cerkev sv. Petra* — te kongregacije zakonik ne omenja več, pač pa letopis — skrbi za cerkev sv. Petra v Rimu.

Sodna oblastva

V drugo skupino oblastev rimske kurije spadajo tri sodišča, namreč sv. penitenciarija, Rimska rota in apostolska signatura.

Od teh treh sodišč je za cerkveno organizacijo najbolj značilna *sv. penitenciarija*. To oblastvo ima v nasprotju s kardinalskimi kongregacijami monokratičen značaj. Odloča torej v njej vedno le ena oseba, in sicer papež v važnejših zadevah, ki so

mu pridržane, kardinal veliki penitenciar, ki vodi to oblastvo, v rednih primerih, regens (šef), ki je prvi med višjimi uradniki tega oblastva, v zadevah, ki so mu prepuščene. Sv. penitenciarija ima dva oddelka. Prvi je sodno oblastvo za notranje območje. V tem oddelku se dajejo odveze od cerkvenih kazni, ki so sveti stolici pridržane, spregledi, poveljavljanja in podobno. Vse seveda le za notranje območje. Ta oddelek preučuje tudi predložena vprašanja vesti in jih rešuje. Drugi oddelek pa se bavi z vsem, kar se tiče podeljevanja in rabe odpustkov.

Sv. penitenciarija je na svoj način organizirana. Na čelu stoji kardinal veliki penitenciar; dalje ima sv. penitenciarija pet višjih uradnikov s historičnimi imeni (regens, theologus, datarius, corrector, sigillator, canonista). Urad sam vodi regens; če je ta zadržan, naslednji višji uradnik, če je zopet ta oviran, naslednji in tako dalje. Zato mora regens vse ostale višje uradnike o poslih stalno informirati. Vsi višji uradniki se udeležujejo plenarnih sej, ki jih vodi kardinal veliki penitenciar ali regens.

Nižji uradniki sv. penitenciarije so: tajnik, dva substituta, in sicer eden za prvi oddelek (sodno oblastvo), drugi pa za oddelek za odpustke; v obeh oddelkih je več pisarniških in arhivskih uradnikov.

Zaradi monokratičnega značaja svete penitenciarije odloča v njej vedno le ena oseba; važnost stvari pa zahteva reševanja na sejah, kjer imajo navzočni seveda le posvetovalen glas, a navzlic temu s predsedujočim solidarno odgovarjajo »de consiliis captis«. Seje so dvojne: redne in plenarne. Rednih sej, imenujejo se *congressus cotidianus*, se udeležujejo regens, tajnik in substitut iz tistega oddelka, v čigar kompetenco spada predmet seje. Redna seja se vrši vsak dan dvakrat; ena za stvari, ki spadajo v prvi oddelek apostolske penitenciarije, ena pa za stvari iz njenega drugega oddelka. Plenarno sejo, ki se imenuje *signatura praelatorum*, skliče kardinal veliki penitenciar. Isti ima redno avdienco pri papežu dvakrat na mesec; pri teh avdiencah obvešča papeža o vseh tistih stvareh, o katerih sodi, da je primerno, če je papež obveščen, kakor tudi o vseh tistih, kjer je odločitev pridržana papežu.

V organizaciji apostolske penitenciarije so na zanimiv način združene prednosti monokratičnega tipa oblastev s prednostmi kolegialnih oblastev. Za pospešeno poslovanje je poskrbljeno, ker odloča ena oseba in so seje dnevne; da pa ne bi postalo poslovanje površno, se morajo vse zadeve reševati na sejah in so za sklepe

vsi udeleženci solidarno odgovorni. Mimogrede nam odkriva organizacija sv. penitenciarije, tega specifično cerkvenega oblastva, tudi eno stran težkega in odgovornega dela, ki ga ima papež.

Sodišči v pravem pomenu besede sta *Rimska rota* in *apostolska signatura*; prva je redno sodišče, druga pa najvišje kasacijsko sodišče.

Rimska rota sodi kot prizivno sodišče v drugi, tretji in nadaljnjih instancah; v nekaterih primerih pa sodi tudi kot prvo-stopno sodišče. Za cerkveno sodstvo je značilno, da je možen priziv, dokler ne padeta dve soglasni sodbi ali dokler se ne izčrpa vsa sodna hierarhija. Redno prvostopno sodišče je škofijsko sodišče; proti sodbi tega sodišča vloži prizivatelj priziv po svoji izbi ali pri metropolitovem sodišču odtosno pri sodišču, ki je določeno kot prizivno sodišče za dotično škofijsko sodišče, ali pa pri Rimski roti. Rimska rota je zborna sodišče, ki sodi redno v tročlanskih senatih; more pa soditi tudi v zvečanih senatih ali v plenumu. Proti sodbi enega senata Rimske rote se more vložiti priziv na naslednji senat ali na plenum. Sodnike Rimske rote, imenovane avditorje, imenuje papež. Sedaj šteje Rimska rota dvanajst avditorjev; prvi med njimi je dekan. Rimska rota ima tudi cerkvenega pravobranilca, branilca zakonske vezi, njih pomočnike, zapisnikarje in druge uradnike. Rimska rota se bavi danes skoraj izključno le z zakonskimi pravnimi, po večini z ničnostnimi pa tudi z ločitvenimi; razporednih zakonskih pravnih pa cerkveno sodstvo ne pozna.

Apostolska signatura je staro historično ime za najvišje cerkveno sodišče, čigar člani so kardinali; po zadnjem letopisu je štirinajst članov. Apostolska signatura ima nadalje dve vrsti strokovnjakov svetovalcev; prvi se imenujejo prelati votantes (danes jih je sedem), drugi pa prelati referendarii (teh je 28).

Uradi

V tretjo skupino oblastev rimske kurije spadajo tako imenovani uradi (officia). Ti uradi imajo sličen delokrog kot kardinalske kongregacije, samo da dosti ožji. So monokratična oblastva; pri zadnji preureditvi rimske kurije so ostali izvečine zaradi historičnih razlogov. Med te urade spadajo:

Apostolska kancelarija, ki jo vodi kardinal kancelar. Ta urad odpravlja papeške bule v važnejših stvareh.

Apostolska datarija, ki jo vodi kardinal datar. Ta urad podeljuje beneficije, ki so papežu pridržani, pa se ne oddajajo v konzistoriju.

Apostolska kamera, ki jo vodi kardinal kamerlengo. Ta urad upravlja imovino svete stolice, zlasti kadar je papeški prestol upraznjen.

Državno tajništvo, ki ga vodi kardinal državni tajnik. Ime državno tajništvo je historično in danes seveda ne ustreza dobro. Državno tajništvo opravlja podobne posle kot jih imajo v državah zunanja ministrstva. Državno tajništvo ima tri oddelke: za izredne posle, za redne posle in za odpravo papeških brevejev.

Kot peti in šesti urad poslujeta *tajništvo za pisma knezom* in *tajništvo za latinska pisma*. Na čelu teh dveh uradov ne stoji kardinal, marveč prelat z naslovom tajnik.

»Komisije«

K rimski kuriji spada končno še osem »komisij«, katerih delokrog so po predmetu še bolj zoženi kakor pri uradih. Po organizaciji so nekatere teh komisij podobne kardinalskim kongregacijam, druge pa uradom. Komisije pa so te:

Komisija za biblične nauke. Njena naloga je skrbeti za napredovanje bibličnega študija in paziti, da v biblične nauke ne zaide kakšna zmota. Ta komisija je podobna kongregaciji sv. oficija. Njeni člani so kardinali; po zadnjem letopisu jih je sedem. Eden izmed kardinalov je načelnik. Dalje ima tajnika in konzultorje (po zadnjem letopisu jih je trinajst).

Komisija za avtentično razlaganje cerkvenega zakonika. Organizirana je tako kot komisija za biblične nauke. Člani so kardinali (po zadnjem letopisu je 10 članov); eden izmed kardinalov je načelnik. Dalje ima komisija tajnika in konzultorje (po zadnjem letopisu 10).

Opatija sv. Hieronima za revizijo in popravo vulgate. To benediktinsko opatijo je ustanovil Pij XI. leta 1933. namesto komisije, ki je imela isto nalogo.

Komisija za cerkveno arheologijo. Vodi jo kardinal vikar za Rim; njeni člani so imenovani iz vrst rimskih arheologov, duhovnikov in laikov (skupno 14).

Osrednja komisija za cerkveno umetnost v Italiji (4 člani).

Komisija za varstvo historičnih in umetniških spomenikov sv. stolice (7 članov).

Komisija za grbe papeškega dvora (9 članov).

Odbor za ohranitev vere in za oskrbo novih cerkva v Rimu
(predsednik je kardinal vikar za Rim; v odboru je še šest članov).

*

Na kratko smo si ogledali, kako je sestavljena rimska kurija. Človek dobi vtis, da je njen sestav zelo kompliciran. Pomisliti pa moramo prvič, da je Cerkev v resnici svetovna organizacija s približno štiri sto milijoni vernikov, in drugič, da so stvari, ki jih mora urejati osrednje cerkveno vodstvo, kaj različne. Že sami naslovi zgoraj navedenih osrednjih uradov dajo zaslutiti, da je delo, ki ga mora opraviti rimska kurija, silno raznovrstno in ogromno. Ljudje navadno nimajo o tem delu, ki ga nalaga cerkveni apostolat osrednjemu vodstvu, nobene prave predstave. Končno pa moramo upoštevati pri preučevanju rimske kurije še ozir na tradicijo, ki je v Cerkvi, kakor smo že omenili, izredno močan.

Čeprav je videz tak, da je rimska kurija komplicirana, je pa v bistvu ravno narobe, zelo preprosta je. Osebe je v ustanovah rimske kurije, če njegovo število primerjamo z osebjem po sodobnih državnih ministrstvih, izredno maloštevilno. Razlog je v tem, ker je cerkvena uprava, čeprav v bistvu centralistična, izredno decentralizirana, da tako rečem. Ogromna večina »cerkvenih poslov« se začenja in opravi v škofiji. O njih poroča škof rimski kuriji le sumarično in statistično. Osrednje vodstvo v Cerkvi ne posega v teritorije škofij toliko s partikularnimi ukrepi kot s splošnimi zakoni, navodili, okrožnicami in tako dalje. Cerkvena uprava sloni izvečine na zaupanju. Poučevanje, zaupanje in sklicevanje na vest so glavni temelji, na katerih je zgrajena cerkvena uprava; ne manjka pa seveda tudi nadziranja in zunanjih pravnih sredstev, vendar so le na drugem mestu, kar pa nikakor ne pomeni, da bi bil njihov pomen le subsidiaren ali celo postranski.

Zastopstva sv. stolice in državna zastopstva pri sv. stolici

Zastopstva sv. stolice

Papež ima zaradi svojega prvenstva pravico, pošiljati v vse pokrajine svoje poslanike. Danes so dejansko papeški zastopniki v vseh pokrajinah, kjer ima katoliška Cerkev svoje postojanke. Ti papeški zastopniki morajo nadzirati cerkveno upravo v svoji pokrajini in o tem obveščati papeža. Nekateri teh papeških zastopnikov vrše poleg tega še diplomatske funkcije podobno kot

državni poslaniki. Takšno papeško zastopstvo, ki ima tudi diplomatski značaj, se imenuje *nunciatura* ali *internunciatura*; zastopnik pa *nuncij* ali *internuncij*. Nunciatura ima čin veleposlaništva, internunciatura pa čin poslaništva. Papeško zastopstvo, ki nima diplomatskega značaja, se imenuje *apostolska delegacija* in zastopnik *apostolski delegat*. Nunciji in internunciji (skupno 38) so podrejeni kardinalu državnemu tajniku, apostolski delegati pa ali konzistorialni kongregaciji (takih je 5) ali kongregaciji za vzhodno Cerkev (takih je 8) ali kongregaciji de propaganda (takih je 9), kakršna je pač pokrajina.

Diplomatske zastopnike ima sv. stolica v tehle državah: v Argentini, v Belgiji, v Boliviji, v Braziliji, v Čile, v Kolumbiji, v Kostariki, na Kubi, v Ekvadorju, v Estoniji, v Franciji, v Guatemali, v Haiti, v Honduras, na Irskem, v Italiji, v Jugoslaviji, na Letonskem, v Liberiji (odpravnik poslov), na Litvanskem, v Luksemburgu (internuncij), v Nemčiji, v Nikaragua, na Nizozemskem (internuncij), na Ogrskem, v Panama, v Paragvaju, v Peru, na Poljskem, na Portugalskem, v republiki sv. Dominika, v Romuniji, v Salvadorju, na Slovaškem, na Španskem, v Švici, v Urugvaju in Venezueli. Od teh držav jih je 18 evropskih, ena je afriška, ostale pa so v latinski Ameriki.

Apostolske delegacije, ki so podrejene konzistorialni kongregaciji, so te: za Kanado in Novo zemljo, za Filipine, za Mehiko, za Veliko Britanijo in za Združene države Severne Amerike.

Apostolske delegacije, ki so podrejene kongregaciji za vzhodno Cerkev, so: za italijansko vzhodno Afriko, za Bolgarijo, za Egipt in Arabijo, za Grško, za Iran, za Irak, za Sirijo in za Turčijo.

Kongregaciji de propaganda so podrejene apostolske delegacije za Južno Afriko, za Afriko, za Albanijo, za Avstralijo, za Kitajsko, za Belgijski Kongo, za Japonsko, za Vzhodno Indijo in za Indokino.

Diplomatska zastopstva pri sv. stolici

Pri sv. stolici vzdržuje 13 držav veleposlaništva, in sicer: Argentina, Belgija, Bolivija, Brazilija, Čile, Kolumbija, Francija, Nemčija, Italija, Peru, Poljska, Romunija in Španija. Poslaništvo pa imajo pri sv. stolici: Kostarika, Kuba, Ekvador, Estonija, Vel. Britanija, Guatemala, Haiti, Honduras, Irska, Jugoslavija, Letonska, Liberija, Litvanska, Monako, Nikaragua, Malteški viteški red, Panama, Portugalska, Republika sv. Dominika, Salvador, San Marino, Slovaška, Madžarska, Urugvaj, Venezuela.

Zadnji čas ima svojega veleposlanika pri sv. stolici tudi predsednik Združenih držav Severne Amerike.

Teritorialna razdelitev Cerkve

Po božjepravni ustavi sloni vsa zgradba cerkvene organizacije na dveh stebrih, prvi je primat, drugi pa episkopat. V teritorialnem

pogledu se Cerkev deli na škofije, ki jih vladajo škofje. Škofje so po besedilu kan. 329, § 1 cerkv. zak. »nasledniki apostolov in se postavljajo po božji uredbi na čelo posameznih cerkva, ki jih vladajo z redno oblastjo pod vodstvom rimskega papeža«. Vendar pa se danes ne deli Cerkev samo na škofije, marveč imamo poleg škofij še druge distrikte, ki so škofijam podobni.

Razlikovati moramo najprej v zapadni Cerkvi redne cerkvene pokrajine in misijonske cerkvene pokrajine. Slednje imajo prehodni značaj; za nje je značilno, da nimajo točno izpeljane župnijske organizacije in da je cerkvena uprava v njih odvisna od pomoči od zunaj. V rednih cerkvenih pokrajinah je temeljna edinica škofija; po več škofij je navadno združenih v metropolijo. Nekateri škofije in nadškofije so sv. stolici neposredno podrejene. Metropoliji stoji na čelu nadškof metropolit. Metropolit je v svoji škofiji škof, kot so drugi škofje, v ostalih škofijah svoje metropolije pa ima metropolitske pravice, ki so po veljavnem pravu zelo skržene. Škofija se deli na župnije; po več župnij se združuje v dekanat. Dekanati so organizirani podobno kot metropolije. Sedež dekanata je navadno združen z določeno župnijo; prav tako je navadno dekan obenem župnik. V svoji župniji ima zato iste pravice kot drugi župniki, v ostalih župnijah svojega dekanata pa ima pravice, ki mu gredo kot dekanu. V večjih škofijah imajo večkrat po več dekanatov združenih v višjo edinico; vendar te edinice, ki se n. pr. v ljubljanski škofiji imenujejo arhidiakonati, v lavantinski pa naddekanija, po občem pravu niso ukazane. Škofijam podobna okrožja so prelature nullius ali opatiije nullius. V misijonskih pokrajinah ustrezata škofiji apostolski vikariat ali apostolska prefektura. Razumljivo je, da imamo v misijonskih pokrajinah več vrst samostojnih distriktov, kakor se je pač cerkvena uprava v njih že razvila in je narastlo število vernikov. Najnižja, a že samostojna upravna edinica v misijonskem ozemlju se imenuje *svojepraven misijon*; nato sledi *apostolska prefektura*, potem *apostolski vikariat* in končno se ta povzdigne v škofijo.

Redne cerkvene pokrajine so podrejene konzistorialni kongregaciji kot vrhovnemu upravnemu organu; vsa organizacija misijonskega ozemlja pa je podrejena kongregaciji de propaganda.

V Evropi spadajo pod kongregacijo de propaganda: Bolgarska, Danska, Dodekanez, Finska, Gibraltar, Grška, Islandska, Norveška in Švedska.

V Afriki je podrejenih tej kongregaciji skoraj tri četrtine katoličanov. Izvzeta so le ozemlja tako imenovanega portugalskega patronata (Kanarski otoki, Zeleni rtič, otok sv. Tomaža, Angola in prelatura nullius v Mozambiku), dalje Tunis, Alžir, Egipt, angleško-egiptski Sudan in italijanska vzhodna Afrika.

Azija spada vsa med misijonska ozemlja; izvzete so le cerkvene pokrajine vzhodnih obredov in ozemlje portugalskega patronata (nadškofija v Goa, škofije Meliapor, Cochin in Macao).

V Severni Ameriki spada pod kongregacijo de propaganda Alaska in nekaj ozemlja v severni Kanadi; v srednji Ameriki v vsaki državi (razen v San Salvadorju) nekaj ozemlja; od južno-ameriških držav le v treh (v Argentini, Paragvaju in Urugvaju) ni prav nič misijonskega ozemlja.

Na Filipinih si delita ozemlje konzistorialna kongregacija in kongregacija de propaganda. Prva ima enajst cerkvenih pokrajin, druga dve.

Cerkvena uprava v Oceaniji spada splošno pod kongregacijo de propaganda; le belo prebivalstvo v Avstraliji in na Novi Zelandiji se ne smatra za misijonsko.

Pregled cerkvenih pokrajin

Po statistiki z dne 31. decembra 1939. je bilo v Cerkvi: 10 patriarhatov (štirje nadaljnji so bili le častni), 221 metropolitanskih stolic, 37 nadškofij, ki niso metropole (takšna nadškofija je n. pr. barska in beograjska), 940 škofij, 52 prelatur in opatij nullius, 306 apostolskih vikariatov, 128 apostolskih prefektur in 18 samopравnih misijonov ter distriktov. To da skupaj 1712 škofij in škofijam podobnih cerkvenih pokrajin. Prišteti moramo še rimsko škofijo, 7 suburbikaričnih škofij (v okolici Rima, kjer vrše škofovsko oblast kardinali škofje) in 11 vzhodnih škofij. Cerkev je torej štela ob koncu preteklega leta vsega 1731 škofij in tem podobnih cerkvenih pokrajin. Vsekakor je to število, ki nam odkriva mogočno organizacijo katoliške Cerkve. Seveda pa se te številke ne prestopajo. Tako je papež Pij XII. v prvih devetih mesecih svoje vlade (do 31. decembra 1939) ustanovil 5 apostolskih prefektur, 11 apostolskih prefektur pa povzdignil v apostolske vikariate, dalje je ustanovil na novo 8 apostolskih vikariatov, 2 opatiji in prelaturi nullius, 8 nadškofij in škofij ter končno povzdignil v nadškofijo 2 škofiji. Za prvih devet mesecev je 36 upravnih sprememb že pomembno število.

Gornjih 1731 cerkvenih pokrajin je po posameznih delih sveta in državah takole porazdeljenih:

I. Evropa:

V Albaniji je skupno 6 pokrajin, in sicer 1 metropolija s 3 podložnimi škofijami, dalje 1 nadškofija in 1 opatija nullius, ki sta neposredno podrejeni sv. stolici.

Na Angleškem so 4 metropolije in 14 škofij; na Irskem 4 metropolije in 24 škofij; na Škotskem 1 metropolija s 4 škofijami in 1 neposredno podrejena nadškofija; na Gibraltarju je 1 škofija in na Malti 2 škofiji; skupno je v evropskem delu angleškega imperija 65 cerkvenih pokrajin.

V Belgiji je 6 pokrajin: 1 metropolija in 5 škofij.

V Bolgariji so 3 cerkvene pokrajine.

Na Češkem in Moravskem sta 2 metropoliji in 3 škofije.

Na Danskem, Estonskem in v Finski je po 1 pokrajina.

V Franciji je skupno 89 cerkvenih pokrajin: 17 metropolij s 70 škofijami in 2 škofiji, ki sta neposredno podložni sv. stolici.

Na Grškem sta za latinske katoličane 2 metropoliji in 7 škofij; vzhodni katoličani imajo svojo hierarhijo.

V Islandiji je 1 apostolski vikariat.

V Italiji je brez rimske škofije in brez suburbikaričnih škofij 39 metropolij in 245 škofij.

V Jugoslaviji so te cerkvene pokrajine: sv. stolici je neposredno podrejenih 9 škofij in 2 nadškofiji, namreč barska in beograjska nadškofija ter škofije dubrovniška, hvarska, kotorska, krška, lavantinska, ljubljanska, skopljanska, splitska in šibeniška. Dalje sta dve metropoliji: zagrebška in vrhbosanska. Zagrebška metropolija obsega bosensko-sremsko škofijo (sedež v Djakovem), vzhodno križevsko škofijo (sedež v Križevcih) in senjsko-modruško škofijo. Vrhbosanska metropolija pa obsega poleg nadškofije v Sarajevu še mostarsko in banjaluško škofijo. Končno sta v državi še dve apostolski administraturi: za Bačko in Banat; prvo upravlja škof v Djakovem, drugo pa beograjski nadškof. Skupno je torej 22 cerkvenih pokrajin.

Površina zagrebške metropolije znaša 44.595 km², katoličanov je 2.548.097 (po štetju z dne 1. VII. 1937); površina vrhbosanske metropolije je 51.150 km² in katoličanov 640.501; površina dalmatinskih škofij 13.201 km² in katoličanov 675.030; površina slovenskih škofij 16.188 km² in katoličanov 1.182.092; površina škofij v Srbiji in Črni gori 105.432 km² in katoličanov 116.636; površina Bačke in Banata 18.099 km² in katoličanov 691.957.

V vseh jugoslovanskih cerkvenih pokrajinah je 230 dekanatov, 1975 župnij, 150 samostojnih kaplanij; torej skupno 2125 rednih dušnopastirskih postojank, ki jih upravlja 1881 svetnih župnikov ali samostojnih kaplanov ter 244 redovniških. Cerkev je vsega skupaj 4709, kapel 4258, moških samostanov 167, ženskih 479, škofov 20, svetnih duhovnikov 3109, od teh v dušnem pastirstvu 2246, redovniških duhovnikov 1168; vsega klera je 4297. Vseh članov moških redov in družb je 2825, ki pripadajo 18 redovom in družbam, vseh članic ženskih

redov in družb je 7560, ki pripadajo 35 redovom in družbam. Vseh katoličanov je bilo po stanju z dne 1. VII. 1937 5.854.313. En duhovnik pride v celi državi na 1362 katoličanov; v ljubljanski škofiji pride en duhovnik na 755 katoličanov, v lavantinski škofiji pa na 1159 katoličanov, v zagrebški škofiji končno pride en duhovnik na 2294 katoličanov.

Na Letonskem je 1 metropolija in 1 škofija.

Na Litvanskem je 1 metropolija in 4 škofije.

V Luksemburgu je 1 škofija in 1 opatija nullius.

Na Madžarskem so 3 metropolije, 11 škofij, 1 opatija nullius in ob mejah 6 apostolskih administratur.

V Monako je 1 škofija.

V Nemčiji je 8 metropolij in 26 škofij.

Na Norveškem je 1 apostolski vikariat in 2 distrikta.

Na Nizozemskem je 1 metropolija in 4 škofije.

Na Poljskem je 6 metropolij in 18 škofij.

Na Portugalskem so 3 metropolije in 12 škofij.

V Romuniji sta 2 metropoliji in 8 škofij.

V Rusiji je 1 metropolija, 4 škofije in 1 apostolska administratura za Armence.

Na Slovaškem so 4 škofije in 1 apostolska administratura.

Na španskem je 9 metropolij in 51 škofij.

Na švedskem je 1 apostolski vikariat.

V Švici je 6 škofij in 2 opatiji nullius.

V evropski Turčiji je 1 nadškofija za Armence, 1 apostolski vikariat za latince in 1 škofija za katoličane bizantinskega obreda.

II. Azija:

Kakor smo že omenili, je Azija po velikanski večini misijonsko ozemlje. Nekaterne njene pokrajine so za cerkveno delovanje še vedno nepristopne (Afganistan, Arabija, Butan, Neodvisni Sikim, Mongolija, Tibet, otok Bali, del Jave, Sumatra in Lomboek). Velikansko azijsko ozemlje je razdeljeno na 8 apostolskih delegacij (Kitajska, Japonska, Vzhodni Indiji, Indokina, Iran, Irak, Sirija; Arabija z Jeruzalemom, Palestino in Transjordanijo spada trenutno pod apostolsko delegacijo v Egiptu). Cerkvene pokrajine v Aziji so te:

V Arabiji je 1 apostolski vikariat.

Na Kitajskem je 1 škofija, 90 apostolskih vikariatov, 39 apostolskih prefektur in 1 svojepraven misijon.

Na Koreji so 4 apostolski vikariati in 3 apostolske prefektore.

Na Japonskem je 1 metropolija s 5 škofijami, 2 apostolska vikariata in 9 apostolskih prefektur.

V Indiji je 11 metropolij, 45 škofij, 3 apostolski vikariati, 6 apostolskih prefektur in 1 svojepraven misijon.

V Indokini je 16 apostolskih vikariatov in 1 apostolska prefektura.

V Iranu je za Armence 1 škofija, za Kaldejce 1 metropolija in 1 škofija in za Latince 1 nadškofija.

V Iraku imajo Kaldejci 1 patriarhat, 3 škofije, 1 nadškofijo, Latinci 1 nadškofijo, Sirci 2 nadškofiji; končno sta še 2 misijona.

V Mandžuriji je 1 apostolska administratura, 4 apostolski vikariati, 3 apostolske prefekture, 1 svojepraven misijon in ordinarij za Ruse bizantinskega obreda.

V Palestini je 1 patriarhat za Latince in 1 škofija za Melkite.

Na angleških otokih prednje Azije je 1 škofija za Maronite in na italijanski tamošnji posesti 1 nadškofija.

Na daljnem vzhodu je škofija v Vladivostoku.

V Siamu je 1 apostolski vikariat in 1 apostolska prefektura.

V Sibiriji je 1 apostolski vikariat.

V Siriji imajo Armenci 1 nadškofijo in 1 škofijo, Latinci 1 apostolski vikariat, Maroniti 1 patriarhat in 8 škofij, Melkiti 1 patriarhat, 4 metropolije, 6 škofij in 2 nadškofiji. Sirci 1 patriarhat, 2 metropoliji, 1 škofijo in 3 misijone.

V Transjordaniji imajo Melkiti 1 nadškofijo.

V azijski Turčiji imajo Armenci 1 patriarhat, 2 nadškofiji, 12 škofij; Kaldejci pa 3 škofije, Latinci 1 metropolijo, Sirci 2 škofiji; končno so še 3 misijoni.

III. Afrika:

V Egiptu imajo Armenci 1 škofijo, Kopti 1 patriarhat in dve škofiji, Latinci pa 3 apostolske vikariate.

V Liberiji je 1 apostolska prefektura.

V francoskem mandatnem ozemlju je 5 apostol. vikariatov.

V angleškem mandatnem ozemlju sta 2 opatiji nullius, 10 apostolskih vikariatov in 3 apostolske prefekture.

V belgijskih kolonijah je 23 apostolskih vikariatov, 4 apostolske prefekture in 1 svojepraven misijon.

V francoskih kolonijah je 1 metropolija z 2 škofijama, 1 neposredno sv. stolici podrejena nadškofija in 2 takšni škofiji, 19 apostolskih vikariatov in 8 apostolskih prefektur.

V angleških kolonijah sta 2 škofiji, 1 opatija, 27 apostolskih vikariatov, 12 apostolskih prefektur in 1 svojepraven misijon.

V italijanskih severnoafriških kolonijah so 3 apostolski vikariati, 1 apostolska prefektura, v italijanski vzhodni Afriki pa 5 apostolskih vikariatov in 4 apostolske prefekture.

V portugalskih kolonijah je 5 škofij, 1 prelatura nullius, 2 apostolski prefekture in 2 svojepravna misijona.

V španskih kolonijah so 3 škofije in 2 apostolska vikariata.

V južnoafriški Uniji je 12 apostolskih vikariatov in 3 apostolske prefekture.

Vsa Afrika šteje 165 cerkvenih pokrajin.

IV. Amerika:

V Kanadi je 11 metropolij, 32 škofij, 1 apostolski vikariat in 1 ordinariat za Rutence.

V Mehiki je 8 metropolij, 25 škofij in 1 apostolski vikariat.

V Združenih državah Severne Amerike je 19 metropolij z 92 škofijami, 1 neposredno sv. stolici podrejena nadškofija, 1 opatija nullius, 2 ordinariata za Ukrajince, 1 apostolski vikariat, skupno je 116 cerkvenih pokrajin.

Na Novi zemlji je 1 metropolija z 2 škofijama in 1 apostolska prefektura.

Na Bahama otokih je 1 apostolska prefektura.

V Severni Ameriki je torej skupno 200 cerkvenih pokrajin.

Na Kubi sta 2 metropoliji s 4 škofijami.

Na Jamaiki je 1 apostolski vikariat.

Na Haiti je 1 metropolija s 4 škofijami.

Na Portoriku sta 2 škofiji.

V S. Domingu je 1 nadškofija.

Na malih Antilih sta 2 neposredno podrejeni škofiji, 1 metropolija z 1 škofijo ter 1 apostolski vikariat.

Na obojih Antilih, velikih in malih, je torej skupno 20 cerkvenih pokrajin.

V Kostariki je 1 metropolija z 1 škofijo in 1 apostolskim vikariatom.

Na Guatemali je 1 metropolija z 2 škofijama.

V Honduras je 1 metropolija, 1 škofija in 1 apostolski vikariat.

V angleškem Honduras je 1 apostolski vikariat.

V Nikaragua je 1 metropolija s 3 škofijami in 1 apostolski vikariat.

V Panami je 1 nadškofija in 1 apostolski vikariat.

V Salvador je 1 metropolija in 2 škofiji.

V kontinentalnih državah Srednje Amerike je torej skupno 20 cerkvenih pokrajin.

V Argentini je 7 metropolij in 15 škofij.

V Boliviji je 1 metropolija, 6 škofij, 3 apostolski vikariati in 1 apostolska prefektura.

V Braziliji je 17 metropolij, 81 škofij in 2 apostolski prefekturi.

V Čile so 3 metropolije, 11 škofij, 1 apostolska administratura in 2 apostolska vikariata.

V Kolumbiji so 4 metropolije, 12 škofij, 4 apostolski vikariati, 7 apostolskih prefektur in 1 svojepraven misijon.

V Ekvadorju je 1 metropolija, 6 škofij, 3 apostolski vikariati in 2 apostolski prefekturi.

V Guajani so 3 apostolski vikariati.

V Paragvaju je 1 metropolija in 2 škofiji.

V Peruju je 1 metropolija, 9 škofij in 4 apostolski vikariati.

V Urugvaju je 1 metropolija in 2 škofiji.

V Venezueli sta 2 metropoliji, 8 škofij, 1 apostolski vikariat in 1 apostolska prefektura.

V Južni Ameriki je torej skupno 225 cerkvenih pokrajin, v vsej Ameriki pa 465.

V. Oceanija:

V Avstraliji je 5 metropolij, 18 škofij, 1 apostolski vikariat in 1 svojepravni misijon.

Na Filipinih sta 2 metropoliji, 12 škofij in 3 apostolske prefekture.

Na Novi Zelandiji je 1 metropolija in 3 škofije.

V Maleziji je 1 škofija, 8 apostolskih vikariatov in 8 apostolskih prefektur.

V Melaneziji je 7 apostolskih vikariatov.

V Mikroneziji so 4 apostolski vikariati.

V Polineziji je 8 apostolskih vikariatov in 1 apostolska prefektura.

Vsa Oceanija ima 83 cerkvenih pokrajin.

*

Nad sedemnajst sto cerkvenih pokrajin iz vseh držav in vseh delov sveta je v resnici zadosti zgovorna priča, da je katoliška Cerkev svetovna, univerzalna, res katoliška. Teh sedemnajst sto cerkvenih okrožij pa tudi pove, da mora biti apostolsko delo, ki ga izvršuje katoliška Cerkev, velikansko.

Sv. stolica mora imeti ogromno posla že samo s tem, ko nadzira tako veliko število cerkvenih pokrajin. Delo zmore le zato, ker so škofje, kakor smo omenili, pri vladanju škofij zelo svobodni in avtonomni.

Ta univerzalni značaj katoliške Cerkve mora katoličane navdajati z zanosom in jih navduševati zlasti v sedanjih težkih časih, ko se zdi, da se cerkvena organizacija v tej ali oni državi podira. Cerkev se more tu in tam umakniti v katakombe, a bo zopet prišla na dan. Tudi to je mogoče, da med tem ali onim narodom Cerkev v resnici izgublja, toda v celoti Cerkev v svetu napreduje. Velik »škandal« bi bil, če bi v našem času odpadel od katoliške Cerkve kakšen škof nemara še z vso škofijo vred. Toda s stališča celote bi bila to komaj opazna izguba, saj bi še ostalo nad sedemnajst sto cerkvenih poglavarjev. Pa si predstavljajmo, da bi odpadlo sto škofov, to je več, kot jih ima vsa srednja Evropa skupaj, tudi to bi s stališča celote ne bila prehuda izguba, saj bi jih še ostalo nad šestnajst sto.

Nam slovenskim katoličanom često manjka te orientacije s stališča celote; zato se pogosto brez vzroka plašimo. Bolj kot je Anglež ponosen na svoj angleški imperij, bi morali biti katoličani na svojo Cerkev. Imamo več vzroka tudi s stališča njene organizacije.

Redovništvo

Pomanjkljiv bi bil opis cerkvene organizacije, če bi šli molče mimo redovništva. V katoliški Cerkvi je danes redovništvo izredno bujno razvito. Že svetost Cerkve terja, da morajo biti v Cerkvi verniki, ki skušajo na popolnejši način s tako imenovanimi evangeljskimi sveti posvetiti življenje. Cerkev pozna po svoji božjepravni ustavi dva stanu: laike in klerike. Poleg teh dveh pa razlikujemo še tretji stan, ki ga imenujemo redovniški. Redovniški stan ni prirejen laškemu in kleriškemu stanu, zakaj njegovi člani morejo biti laiki in kleriki; dalje tudi ni razlika med redovniki in neredovniki tako bistvena, kot je razlika med laiki in kleriki. Redovniški stan temelji sicer na evangeljskem nauku in Kristusovem zgledu, a formalno je zgolj cerkvenopraven. Da je mogoče umeti organizacijo današnjega redovništva, je potrebno seči v zgodovino.

Že v prvi dobi krščanstva so bili med kristjani asketi in device, ki so živeli deviško in vzdržno, v prostovoljnem uboštvu, v postih in molitvah, kar je spričo velikega entuziazma tedanje Cerkve lahko razumljivo. Živeli pa so ascetae in virgines popolnoma zasebno. V prvih decenijah po Decijevem preganjanju pa se prvič pojavi nekako socialno urejeno menišтво, in sicer v orientu. Po egiptovskih pustinjah so živeli mnogi kristjani kot anahoreti po zgledu sv. Pavla iz Teb (umrl 341), sv. Antona (u. 356), sv. Hilariiona (u. 371), egiptovskega Makarija (u. 390). Živeli so anahoreti sicer vsak sam zase, bili pa so med seboj že v neki rahli zvezi. Nastajale so tako eremitske kolonije (laureae). Iz Egipta pa se je razširil ta način asketskega življenja tudi po drugih vzhodnih pokrajinah.

Zgodovinski razvoj

Skoraj v istem času pa je uvedel sv. Pahomij (u. 346) cenobitski (sožitni) sistem meniškega življenja. Menihi so živeli skupno po reguli, ki jim jo je sam sestavil. Pahomijeva sestra pa je priredila bratovo regulo za ženske, tako imenovane nune. Kakor anahoretska se je tudi cenobitska oblika asketičnega življenja razširila po orientu. Dobila je tam odličnega zakonodavca in propagatorja v sv. Baziliju, ki je sestavil v katehetični obliki dve reguli. Njegova sestra Makrina je priredila regulo za ženske. Bazilijev vpliv je bil odličnega pomena za razvoj vzhodnega menišťva. Njegova pravila so namreč tvorila podlago samostanskim

statutom znamenitejših vzhodnih samostanov, ki so bili za zgled ostalim. Do velikega vpliva so prišli zlasti trije statuti: statut iz jeruzalemskega samostana, izdelal ga je Sabbas l. 561, razširil se je zlasti po palestinskih samostanih. Drugi je bil statut iz samostana Studion, ki ga je sestavil hegumen Teodor l. 789; tretji pa je statut iz atoških samostanov in datira iz l. c. 970. Sestavil ga je Atanazij, ki je ustanovil lauro na Atosu. Bistveno se omenjeni statuti ujemajo. Najpopolnejši je bil statut iz samostana Studion; tega je prevzel menih Teodozij za kijevsko peščeno lauro in ga tako uvedel v vse ruske samostane. Na podlagi statuta iz samostana Studion je tudi sv. Sava srbski sestavil statute za samostan Chilandar; po njem prirejen statut se je uvedel v srbske samostane. Vzhodno pravoslavno meništvu je še danes enotno organizirano in ne pozna različnih redov kot sedanje zapadno redovništvo. Bazilijanci, studiti in tako dalje se razlikujejo le pod zapadnim vplivom v vzhodnem katoliškem meništvu.

Vzporedno z vzhodnim meništvom se je razvijalo tudi meništvu na zapadu. Že v četrtem stoletju je najti posamezne meniške naselbine v Italiji. Nov pogon pa je dobilo zapadno meništvu s prihodom sv. Atanazija, ki je na begu seznanil zapad z velikimi vzhodnimi menihi in vzhodnimi meniškimi pravili. V naslednji dobi so sv. Ambrož, Evzebij iz Vercelle, sv. Pavlin iz Nole, sv. Avgustin, sv. Martin iz Tura, Kasijan, Honoratus ustanovili po raznih sredozemskih krajih moške in ženske samostane, ki so uporabljali v glavnem regulo, ki jo je dobil Ambrož od Bazilija.

Novega reformatorja je našlo zapadno meništvu v sv. Benediktu (u. l. 543), ki je sestavil modro regulo, ki je polagoma postala skupna vsem zapadnim meniškimi ustanovam in ostala do 12. stoletja. Naloga zapadnega meništvu kot vzhodnega je bila v tej dobi *lastno posvečenje*. Sredstva za to pa so bila beg pred svetom, spolna vzdržnost, uboštvo, skrajno zatajevanje, pokorila in premissljevanje. Sv. Benedikt je združil v svoji reguli ročno delo s kontemplacijo (opus manuum, opus Dei). Kasiodor je dodal še študij, Gregor Veliki misijonsko delo. Benediktinski red se je razširil po Galiji, Nemčiji, Angliji in Irski. Vsak samostan je bil sam zase in vsak menih v njem vezan na stabilitas loci. Ščasoma pa je prvotna gorečnost po benediktinskih samostanih pojenjala in reformna gibanja so skušala po več samostanov združiti v *zvezo samostanov*. V teh zvezah so imeli posamezni samostani

odlična mesta, iz teh odličnih samostanov so dobivali drugi samostani svoje predstojnike.

Iz enotnega benediktinskega reda so se razvili v 12. stoletju kamaldulenčani, valumbrozianci, kartuziani in cistercijani, ki pa imajo vsi v glavnem enako zasnovo; označujejo jih: svojepravni samostani, vsak samostan je samostojna in zaključena skupnost, vsak menih se zaveže, da bo živel prav v tem samostanu (*»stabilitas loci«*), redovniki skrbe predvsem za lastno posvečenje, naselbine zunaj mest. Večina članov so prvotno v teh redovih laiki, duhovnikov je le toliko, kolikor jih potrebujejo.

V visokem srednjem veku pa je doživela v prvem tisočletju tako enotna meniška organizacija bistvene spremembe. V 12. stoletju se pojavijo najprej regularni kanoniki. Nekateri kanoniški kapitlji so namreč sprejeli regulo, ki se imenuje Avguštinova, ker je sestavljena po njegovih spisih, ter tako postali redovniki. Združili so kleriške funkcije z redovniškimi in tako prelomili meniško tradicijo. Med regularnimi kanoniki so bili posebno odlični lateranski kanoniki in premonstratenci. Druge nove redovne organizacije te dobe družijo prvotno zgolj meniško idejo s kako karitativno svrho ali s kako drugo cerkveno nalogo. Tako so n. pr. nastali trinitarci, ki so odkupovali mohamedanske sužnje, fratres pontifices, ki so skrbeli za mostove. Krščanska romantika 12. stoletja je dobila izraza v viteških redovih, med katerimi so bili znani templovci, križarji in ivanovci. Ti redovi so spojili meništvo z viteštvom in uvedli centralistično organizacijo. V organizatoričnem pogledu se ti novi redovi bistveno razlikujejo od benediktinskega reda in njegovih vej, za katere je veljala *stabilitas loci* in samopravni samostani.

V organizaciji so sledili viteškim redovom mendikanti iz 13. stoletja: dominikanci, frančiškani, karmeličani, avguštinški eremiti, serviti. Enotno vodstvo in popolno uboštvo ne le posameznih redovnikov, temveč tudi hiš in provinc in reda kot celote razlikuje prave mendikante od benediktinskega reda in njemu podobnih redov, kjer je edinica samoupraven samostan, ki ima navadno toliko zemlje in kapitalij, da se morejo člani preživeti z donosi svojega samostana. Enotni frančiškanski red se je pozneje razbil, a v bistvu je ostala organizacija iz njega nastalih redov minoritov, konventualcev, observantov in kapucinov nespremenjena.

V 16. stoletju se pojavijo v zapadnem redovništvu nove tvorbe. Nastopijo namreč clerici regulares, ki so v toliko sorodni z regularnimi kanoniki, ker združujejo kleriške funkcije z redovniškimi. Opustili pa so ime regularni kanoniki. Prevzemati so začeli kleriške funkcije na splošno. Klerikat, ki je bil benediktinski organizaciji nekaj sekundarnega in ki tudi v mendikantskih redovih še ni bil bistveni pogoj, postane pri teh novih tvorbah primarna zahteva. V njih je torej regula pridružena klerikatu. Taki regularni kleriki so na primer teatinci, barnabiti, somaski, jezuiti.

Do 16. stoletja je moral imeti vsak red slovesne zaobljube in drugačnih redov cerkvena organizacija ni poznala. Veliko juridično novost pa je pomenil v tem pogledu jezuitski red. Sv. Ignacij je namreč uvedel za jezuite preproste zaobljube in Gregor XIII. je kljub temu izrečno izjavil, da so jezuiti redovniki. S tem je bilo praktično rešeno teoretično vprašanje o zadostnosti preprostih zaobljub za redovniški stan. Rešitev pa je prišla do praktičnega pomena v 18. stoletju. Sv. stolica ni namreč več hotela potrjevati novih redov s slovesnimi zaobljubami in tako so nastala različna združenja s preprostimi javnimi zaobljubami, ki se danes nazivajo s skupnim imenom kongregacije, n. pr. piaristi, pasionisti, redemptoristi. Pojavijo pa se v tej dobi tudi redovniškim združenjem podobne ustanove, ki pa nimajo javnih zaobljub, pač pa privatne, ali samo prisego ali samo obljubo. Najstarejši zgled so oratorianci, ki jih je ustanovil sv. Filip Neri, dalje lazaristi, eudisti, pallotinci, beli očetje, salvatorianci in mnogi drugi. Te ustanove imenujemo v veljavnem pravu družbe (societates). Število kongregacij in družb je od 18. stoletja dalje silno narastlo.

Njihove naloge so v glavnem karitativna dela, pouk in misijonstvo.

Moški redovi

Redove morejo ustanavljati krajevni ordinariji in sv. stolica. Red, ki ga je ustanovil škof, pa še ni dobil od sv. stolice vsaj tako imenovanega »decretum laudis«, se imenuje škofijsko-pravni, red pa, ki ga je sv. stolica ustanovila ali mu je dala vsaj »decretum laudis«, je papeško-praven. Papeški letopis navaja med moškimi redovi samo papeško pravne redove. Deli jih v šest skupin; te so: regularni kanoniki, menihi, mendikanti, kleriški redovi, kongregacije in tako imenovana instituta religiosa.

Razdelitev v te skupine ni izvedena po določbah veljavnega zakona, marveč po starem historičnem načinu; zato so tudi nazivi ostali stari.

V skupino regularnih kanonikov spada šest redovniških organizacij (n. pr. lateranski kanoniki, premonstratenci).

Skupina menihov šteje enajst različnih organizacij; te so: konfederirani benediktinci, ki imajo 14 benediktinskih zvez, karmaldolečani z dvema zvezama, valombrozianci, silvestrinci, olivetanci, mehitaristi z dvema redovoma, cistercijanci s štirimi redovi, kartuzijanci, Pavlovi eremiti, antonovci s štirimi redovi in bazilijanci s petimi redovi.

Skupina mendikantov šteje devet različnih organizacij. To so dominikanci, frančiškani s štirimi redovi (manjši bratje, konventualci, kapucini, tretjeredniki), karmeličani z dvema redovoma, trinitarci, mercedarci, serviti, minimi, usmiljeni bratje, križniški red.

Skupina kleriških redov šteje osem organizacij. Bolj znani so teotinci, barnabiti, somaski, zlasti pa jezuiti.

Skupina kongregacij je najmočnejša. Šteje devet in sedemdeset organizacij. Bolj znani so pri nas oratorijanci, lazaristi, sulpicijanci, pasionisti, redemptoristi, asumpcionisti in salezijanci.

V zadnji skupini »instituta religiosae« navaja letopis trinajst organizacij.

Ženski redovi

Vzporedno z moškim redovništvom se je razvijalo tudi žensko. Poleg moških naselbin v anahoretskem in cenobitskem ascetičnem sistemu so nastajale vedno tudi ženske. Razvili so se tako imenovani dvojni samostani, ki pa jih je Cerkev kmalu prepovedala in morala svojo prepoved ponavljati še v poznem srednjem veku. Do 12. stoletja so se ravnali zapadni ženski samostani po zanje prirejeni Benediktovi reguli, ki jo je ukazal državni zbor iz l. 742. Po zgledu kanonikov so nastale tudi canonissae, ki so se posvetile bolj praktičnemu krščanskemu udejstvovanju, medtem ko so bili ženski samostani po Benediktovi reguli namenjeni predvsem za ascetično življenje. Skupno regulo so dobile canonissae na koncilu v Ahenu l. 816.

Po 10. stoletju se pojavijo pogosto tako imenovane virgines inclusae, ki so živele prvotno posamič v celicah poleg ženskih samostanov, pa tudi pri mestnih vratih in moških samostanih.

Pozneje pa njih število naraste in dobe svoje predstojnice, tako nastanejo v 12. stoletju znova dvojni samostani po benediktinskih in avguštinskih opatijah. V 13. stoletju institut dvojnih samostanov zopet izgine, a pojavi se še enkrat v ustanovi sv. Brigite Švedske (u. 1373). Sv. Brigita je namreč na osnovi tedanjih samostanskih pravil sestavila tako imenovano Erlöserregel, ki je po svoje zanimiva. Po tej zamisli obstoji samostan iz moškega in ženskega konventa, in sicer naj bi štel samostan 60 nun in 25 menihov. Menihi opravljajo božjo službo, sicer pa so v službi nun. Na čelu vsega samostana je opatica, ki predstavlja Marijo, menihi pa predstavljajo sv. Janeza Evangelista, zato so menihi pokorni opatici-Mariji. Ženski konvent je od moškega ločila cerkev in vsak konvent je v svojem času opravljal v njej korne molitve.

Poleg navedenih ženskih ustanov pa je imel skoraj vsak moški red tudi žensko vejo, tako imamo benediktinke, dominikanke, klarisinje, kapucinke. Pozneje nastanejo tudi originalni ženski redovi, kot n. pr. uršulinke (l. 1537), gospe od Marijinega obiskovanja (l. 1610). Bonifacij VIII. je ukazal za vse ženske samostane papeško klavzuro, isto je ponovil tridentinski zbor in Pij V.; zato se ženske kongregacije, ki nimajo stroge papeške klavzure, dolgo časa niso mogle uveljaviti. Deloma jih je potrdil šele Benedikt XIV. l. 1749. Uvedle so se ženske kongregacije nekam kradoma v Cerkev, ki jih je dolgo časa prepovedovala, pozneje tolerirala in dopuščala in končno šele v 19. stoletju začela potrjevati. Poleg redov in kongregacij imamo tudi ženske družbe, ki pa so novejšega datuma. V 19. stoletju se je število ženskih kongregacij in družb izredno namnožilo. Danes je ženskih redovniških organizacij papeškega prava toliko, da njih imen na tem mestu niti približno ne moremo navesti. Papeški letopis navaja njihova imena na sedem in dvajsetih straneh v drobnem tisku. V njem sem naštel, da je teh organizacij 955.

Moško redovništvo papeškega prava šteje, kakor smo videli, 126 organizacij, redov pa je več, ker spada, kakor je bilo omenjeno, večkrat pod en tip več redov, tako imamo n. pr. štiri frančiškanske redove, tri karmeličanske in tako dalje. Četudi to pustimo ob strani, imamo danes v Cerkvi skupno vsaj 1081 moških in ženskih papeško-pravnih redov. To je vsekako visoko število. Ne tisoč ena in osem-deset samostanov ali redovniških pokrajin, marveč redovniških organizacij, samostojnih in papeško-pravnih, od katerih štejejo nekatere po več deset tisoč udov. Zraven pa je treba prišteti še šte-

vilne škofijsko-pravne redove; res je, da so te ustanove zvečine šele v začetnem štadiju, toda razvile se bodo in tako se bo število papeško-pravnih redov še dvignilo.

Notranja organizacija cerkvenih redov ni v vseh redovih ista; marveč je nasprotno vsaj v nekaterih točkah zelo različna. Na razne načine so skušali organizatorji cerkvenih redov spraviti v sklad nasprotujoče si tendence in poglede, ki jih mora vsak organizator upoštevati in skušati najti med njimi pravo ravnotežje. Preučevanje redovniške organizacije nam odkrije marsikatero organizatorično pravilo in posebnost. Pokaže nam, da so bili nekateri organizatorji cerkvenih redov, kot n. pr. sv. Benedikt, sv. Ignacij, sv. Vincencij Pavelski v resnici genialni ljudje.

*

Nad sedemnajst sto cerkvenih pokrajin, nad tisoč cerkvenih redov, rimska kurija in na vrhu papež, vse pa prav zaradi papeževega primata med seboj trdno povezano, zadosti spričuje, da je organizacija katoliške Cerkve nekaj velikega, kakor smo dejali že v uvodu, in da je katoliška Cerkev v resnici univerzalna. Ta Cerkev pa se kot »vojskujoča se Cerkev« s to svojo silno organizacijo ne-prestano bojuje proti peklenskim silam za zmago Kristusovega kraljestva.

Dr. Alojzij Odar

Na valovih iracionalizma

(Beseda k Bohinjskemu tednu 1939)

Za vsakega pravega katoliškega Slovenca je žalostno dejstvo, da se katoliška skupnost krha, da vladajo celo med nami katoličani ostra nasprotja. Gotovo je, da te razmere ovirajo delavnost, otežkočajo uspeh. Pred kratkim je tako imenovana neodvisna skupina, točneje Zarjani, izdala knjigo Bohinjski teden 1939, s katero naj bi pred slovensko javnostjo izpovedala svoje nazore. V tej knjigi so zbrana predavanja domačih kulturnih delavcev, katere so prireditelji naprosili za sodelovanje. Delal bi nekaterim gg. predavateljem krivico, če bi sklepal, da spadajo že zaradi tega, ker so se odzvali povabilu, zarjanskemu krogu. Prav tako ne drži, da bi oni krog tvoril kako homogeno skupino, ki bi imela na vsa važnejša življenjska vprašanja enake poglede. V splošnem jih vežejo vezi nekdanjega križarstva, mlajše pa večja svobodoljubnost v mišljenju in delu ter neki odpor in strah proti metodam in delu KA.

Če se javlja v mnogih prav treznih in stvarnih katoliških krogih nezadovoljstvo in strah pred gotovimi pojavi na zarjanski strani, je to znamenje, da je nevarnost tu. Ljubezen do resnice in do neumrljivih duš sili marsikoga, da prekinja z molkom.

O nekaterih predavanjih bo treba še spregovoriti. Tu pa se hočem ustaviti pri važnem, zelo odločilnem ideologu zarjanske smeri, uredniku svobodne slovenske revije Dejanja, g. profesorju Edvardu Kocbeku. Pokazati hočem na nekatere posebne poglede o smotru življenja, načinu kulturnega udejstvovanja, o razporeditvi vrednot in podobnem. Za vir mi služijo njegovo predavanje na tečaju Zarje in njegovi članki v reviji Dejanju. Pregled bo pokazal, da so mnogotere njegove misli sorodne z mislimi pripadnikov nekrščanskih filozofskih smeri bergsonizma in eksistenčne filozofije. Vplivi teh in podobnih miselnih tokov so povzročili, da je zapisal nekaj trditev in zahtev, ki nasprotujejo zdravi resnici in katoliškemu nauku. Zdi se, kot da je zgubil čut za ravnotežje, da ne more prav k resnici. S svojo bistrournostjo je pogodil marsikaj pravilnega in dobrega, a neuravnovešenost ga je gnala v skrajnost. Gotovo človeka zazebe pri srcu, če pomisli, da je ta mož ideološki mentor precejšnje skupine katoliških dijakov.

Neodvisna, sproščena osebnost

Za vsakega ideologa je najvažnejši nazor o človekovem smotru. Kakor pojmuje človeško naravo, njene težnje in cilje, tako potem išče

pota in izbira sredstva, ki z gotovostjo vodijo k zastavljenemu cilju. Ideolog Zarje gleda v človeku čutno duhovno bitje — osebo, ki ima kot edinstveno bitje na svetu visoke, neodsvojljive cilje: razviti se v polnovredno, samoniklo, sproščeno osebnost.

Zdrav osebni razvoj se more vršiti samo v pravilnem odnosu do okolja. »Nobeno živo bitje ne živi v praznem prostoru, neodvisno od družbe in od tal, slehernega človeka določajo njegova zemlja, vzgoja, tradicija, vera, jezik in soljudje. Vsakdo živi v svojem zgodovinskem prostoru svojo edino, neprenosljivo in neponovljivo usodo, ki jo mora svobodno, to je v mejah svojega osebnega poslanstva prevzeti nase in dopolniti.«¹ Razmerje človeka do obdajajočega sveta in zgodovinske danosti ne more biti mirno, označuje ga spor, iz katerega se reši le, če svoje okolje prevlada in preraste.«² Tu ne gre za zunanje obvladovanje, ampak za notranje obvladovanje ali sproščanje, ko pravi kulturni človek, zvest samemu sebi, razširja svojo ustvarjalno bitnost, tako da se z vsem svojim osebnim naporom uteleša v svoji usodi primernih dejih.

Pravo osebno življenje je stvariteljsko, ne sprejemajoče, izvira iz globin celotnega človeka, ki je zato enkratno kot je trenutek enkratno, izvirno, pristno in resnično. Tako življenje more biti le plod rodovitne osamelosti, povprečnim ljudem nedoumljivo, dano le izbranim. Taki pa se čutijo tako blizu vsemu, kajti zazrli so se v globine kozmičnega dogajanja in se čutijo potegnjene v vrtince delovanja kozmičnih sil.³ V stalnem neposrednem stiku s svetovno danostjo in problematiko postaja osebnost vedno bolj sproščena, suverena. Od nje odpada vse nepristno, razumsko, mehanično, na okolico izžareva toplo življenjsko neposrednost in pristnost. Njena dejanja in doživljanja so elementarna, spontana, svet pretresujoča, ne pa preračunana in zmehanizirana. Z eno besedo: ideal Kocbekovega človeka se močno bliža idealu Fausta ali Prometeja, ki z grozljivo jasnovidnostjo zazna svojo lastno usodo, pa se vrže z nezadržano, celotnostno osebno silo v ustvarjanje, ne meneč se za nevarnosti in ovire, resničen, notranje sproščen in suveren junak.⁴

Tak ideal suverene, vsestransko sproščene in razgibane osebnosti so si postavili francoski personalisti, pokret mladih inteligentov z desne in leve, katere je združilo nezadovoljstvo s starim redom in zavest, da je rešitev sveta v delu za sprostitev osebnosti in njene življenjske resničnosti. Urednik Dejanja se je začutil njim sorodnega in tudi pri nas zastavil s personalističnim pokretom. Daljno podobnost ima ta personalistični ideal z idealom eksistenčne filozofije, ki je filozofska osnova nemškemu narodnemu socializmu. Tudi njim je ideal sproščena, spopolnjena osebnost, ki izpolni svoje poslanstvo. Ker je pa to povprečnim ljudem težko, kot priznavajo tudi personalisti kakor Kocbek, se prepuste v vodstvo velikim duhovom-izjemam, da jih popeljejo k idealu. Tako se praktično ideal največje osebne sproščenosti

¹ Dejanje I, str. 87.

² Dejanje I, 145.

³ Dejanje I, 146; II, 346; III, 5; I, 2. 3. 3.

⁴ Dejanje I, 2, 3.

in svobode zoži, postane dostopen le nekaterim, voditeljem, drugim se pa spremeni v najtršo poslušnost.

Ideja personalizma: izgradimo resnično osebnost, ki je bila tudi vodilna ideja humanizma, je tudi krščanska ideja. Kristus je rekel besedo: »Bodite torej popolni, kakor je popoln vaš Oče nebeški« (Mt 5, 48). Oblikovanje lastne osebnosti je nekako najvišji življenjski zakon, presega ga samo še dolžnost služiti Bogu, ki pa gornjemu zakonu ne nasprotuje, ampak ga le pravilno ureja. Tudi ljubezen do bližnjega ne nasprotuje lastni osebni rasti, ampak jo le podpira. Osebnosti, ki so se najbolj odlikovale v božji službi in v delu za sočloveka — svetniki —, so se v osebni spopolnjevanju najvišje povzpele.

Gornji ideal osebnosti slovenskega personalista vzbuja nezaupanje, ker je preveč faustovski, nitzschejevski. Preveč govori, naj človek išče svojih posebnosti, da mu kot duhovnemu bitju pripada svoboda. Preveč optimistično stališče zavzema do človeka in njegovih nagonov, kakor ne bi bilo vmes nikakega nagnjenja k slabemu. Njegov človek je v duhovnem pogledu hud individualist, čeprav mu v socialno-gospodarskem življenju prisoja socialni čut. Ponosno in samozavestno vse presoja, pa tudi neusmiljeno obsoja preteklost in sedanjost, je trdno prepričan, da je le on spoznal resnico in je bodočnost njegova. Na tem duhovnem polju ni pripravljen na kako popuščanje, na upoštevanje drugače mislečih. Ponos in samozavest je v krščanstvu samo takrat krepost, kadar se družijo s ponižnostjo in pokorščino.

Pretirano poudarjanje lastnega jaza, stalno govorjenje o dejavnosti, sproščevanju, iskanju lastne originalnosti, lastne enkratnosti je nevarno. Taka pot nehoti vodi v individualizem, človeku vzbuja pretirano samozavest, izriva pa misel, da je le poslanec, služabnik. Beseda o svobodi je mikavna. Vsak človek ima pravico do svobode, ker je pač oseba, toda pravo človeško svobodo doseže le ona osebnost, ki zna uveljaviti premoč dobrega duha nad strastmi in nižjo naravo. Do take resnične svobode bo pa prišel le tisti, ki bo odmrll lastni neurejeni svobodi v resničnem premagovanju in pravi pokorščini. Žalostno je, če sodobna katoliška mladina piše: »Današnji mladi rod čuti, kako je njegovo življenje utesnjeno, zaprto in nesproščeno, kako njegova dejanja izhajajo bolj iz pokorščine kot iz svobodne odločitve.«⁵ Zmotno je smatrati pokorščino za nevredno svobodnega človeka in misliti, da je možna prava, usovršena osebnost brez resnične pokorščine. Ker je človeški naravi pokorščina kaj malo prijetna zadeva, je treba mladini o njej več govoriti kakor pa o svobodi, ki mu je že itak v mesu in krvi.

V boj proti razumu in zakonitosti

Zastavljeni cilj, polnovredno osebnost, si ostvarja človek po zamisli zarjanskega ideologa na tak način, da se postavi v odločno borbo proti osebnosti sovražnemu okolju, ki ga označuje racionalizem, mehanizem in duhovno suženjstvo, ter pozitivno s tem, da pokoren utri-

⁵ Bohinjski teden 1939, str. X.

pom in zakonom lastne narave stremljivo voljo po usovršenju lastne usode, kar izražajo besede: dejavnost, življenjska neposrednost in sproščenost.

Prva naloga je bolj negativna. Razbiti je treba pošasten obroč okolice, predsodkov, naziranj in metod, s katerimi veže človeka sodobna kultura. Dosedanji kulturni red zapadne Evrope je zaslužnjil človeškega duha, zatajil človeško bistvo in nevarno zožil življenje samo. »Kdo si še prikriva krivdo, ki so si jo nakopali nosilci duha v pretekli dobi, ko bi lahko odpravili nečloveško organizacijo sveta, pa so zaradi napačnega pojmovanja duha opuščali dejavnost ter se bali življenjske pristnosti?«⁶ »Ugotoviti je treba prvič preračunano zapuščanje človekovega bistva in drugič preračunano izrabljanje človekove gonske mobilnosti.«⁷ »Ugotoviti moramo, da je iz zapadno evropske kulture izginila predvsem njena življenjska neposrednost.«⁸ Čut za življenjsko neposrednost, za intimno zvezo s kozmičnim dogajanjem je otopel. Zgodilo se je to pod vplivom razumnikov zadnjih stoletij. Ti so se v kulturnem udejstvovanju omejili na razvoj in delovanje čistega duha, to je takega, ki se bavi z miselnimi generalijami in univerzalijami. Nič čudnega, če je glavno počelo od nepreračunljive resničnosti ločenega sveta postal razum. Razum je v evropski kulturi zadnjih dob postal dejavno in miselno središče, iz katerega se je svet uredil po strogih zakonitostih in strogih merah.⁹

Protirazumsko razpoloženje, ki je močno razširjeno v sodobnih pokretih, je prav očitno tudi pri uredniku Dejanja. Huđuje se nad razumniki: »Že precej časa izrabljajo razumniki življenjski boj s tem, da ga speljujejo na ideje in teorije ter sistem zoperstavljajo sistemu, misleč, da je napredek v miselnem dognanju in prepričevanju.«¹⁰ Poziva nas v boj, da premagamo v sebi idejno statiko in moralično vezanost ter jima zoperstavimo življenjsko odprtost in zgodovinsko sproščenost.¹¹ Tej razumarski mehaniki, ki ji gre le za laglje obvladovanje sveta, smo zapadli tudi Slovenci: »Po vsem tem lahko rečemo, da največjo narodnopolitično slabost predstavlja premoč univerzalizma naše zavesti nad našim določenim zgodovinskim položajem. Univerzalizem pomeni abstraktno, netvorno razširjanje razumske in čustvene vednosti.«¹² Ta »napaka« je delež naše vezanosti na zapadno evropsko kulturo. »Evropska kultura nam v svojih vzgojnih metodah, znanstvenih knjigah, časopisju, celo v umetninah in filozofskih sistemih ni dajala nič tečnejše hrane od tako imenovane civilizacijske tehnične izobrazbe. Kultura, razdeljena in razdrobljena sama v sebi, ni dajala zdrave hrane niti za notranje življenje, niti ni pozivala Slovencev na korajžen prevzem svojega enkratnega življenja.«¹³ »Tako

⁶ Dejanje I, 229.

⁷ Dejanje I, 229.

⁸ Dejanje I, 146.

⁹ Dejanje I, 147.

¹⁰ Dejanje I, 229.

¹¹ Dejanje III, 4.

¹² Dejanje III, 5.

¹³ Dejanje I, 149.

pa smo se udirali v vedno večjo množino drobnega znanja in delovanja ter se pri tem sami razdrobili. Kultura Slovencev je postala muzej evropske psihološke in normativne tehnike, kompendij nenaravnih življenjskih rešitev. V verskem življenju smo zašli v moralizem in spiritualizem, v prosvetnem delu smo kopičili mrtvo znanje, v vzgoji smo se bližali idealu dobrega in pridnega človeka.¹⁴

»Kultura je postala pri zapadnih narodih zgolj oprema duha, tehnika zavesti, s katero delamo idejne koncepte, s katero estetsko občutujemo in moralno presojava. Tako omejena kultura hoče z vsemi sredstvi javne in zasebne vzgoje ustvariti predvsem psihološko in normativno vzgojo, pri čemer se spušča stvariteljski moment popolnoma ob strani. S sredstvi spomina in zavesti hoče voditi samogibno in nagonsko življenje, z analizo izostriti čustvo, s premišljevanjem zadržati dejanje, z načeli opravičiti življenjsko odsotnost. Bistvo kulture so postali analiza, razlaga in urejanje.«¹⁵ »Tem ljudem je kulturni tisti, ki zna svojo misel spretno izraziti v obsegu splošnih in priznanih pojmov, tisti, ki zna govoriti lahko in prijetno, ki od sebe in od so-ljudi ne zahteva nobenega napora v smeri osebnega, težkega, drznega in novega, tisti, ki se ne naslanja ne na aktualnost, ne na osebno izkustvo, in posebno tisti, ki zavrača skrivnost, razodevanje nepre-računljivega življenja.«¹⁶ »Taka kultura je končen izraz meščanskega duha, ker predstavlja uvod v učinkovito tradicijsko življenje.«¹⁷

Razdiralni, s krščanstvom nezdružljivi nazori

Že samo ta navedena mesta, v katerih je nabranih samo nekaj često se porajajočih očitkov in ugovorov proti naši kulturi, dosti jasno govore, kakšno stališče zavzemajo ti nazori do razuma kot dejanskega počela dosedanje kulture. Ne mislim odgovarjati na gornja očitja in braniti vrednost in pomen evropske kulture — saj resno, mislim, še urednik Dejanja sam o tem ne dvomi —, dasi je treba priznati, da ima tudi ta kultura nekatere napake, zlasti tam, kjer se je ločila od Boga, in zato vsi gornji očitki niso brez podlage in ne brez pomena. Vendar gre Kocbekov nastop odločno predaleč in je hudo krivičen racionalnemu elementu v kulturi. V kulturnem delu pripada pač zelo važno mesto razumu. Gotovo ustvarja kulturno celoten človek z vsemi posebnostmi in sposobnostmi, a kralj med njimi je razum; on mora vse razporejati in določati.

Od kod ta odpor proti razumu in zahteva po življenjski neposrednosti ali intuiciji? Ti glasovi so že dolgo časa v modi. Zgodovinsko pomenijo odpor proti kantovskemu idealizmu in zahtevo po stiku s stvarnostjo. Med prvimi pomembnejšimi zastopniki te reakcije dobimo Bergsona, Kirkegaarda, Nietzscheja. Po teh stopinjah, ki pač značijo nasprotno skrajnost in dvom nad veljavnostjo razuma, so šli modernisti, premnogi sodobni evropski pokreti, ne izključujoč tudi francoske

¹⁴ Dejanje I, 149.

¹⁵ Dejanje I, 147.

¹⁶ Dejanje I, 147.

¹⁷ Dejanje I, 148.

personaliste, in nemški narodnosocialistični pokret. Bergson, čigar duh veje tudi še v personalizmu, ne priznava našim pojmom nobene objektivne veljave, resničnost se z razumom ne da dojeti, v stik pridemo z njo le po intuiciji, nekem nagonskem čutenju.¹⁸ O njem piše njegov spreobrnjeni učenec Maritain, da razdira osnovne resnice umskega reda, ki so v tesni zvezi z vero,¹⁹ »da je njegova filozofija v osnovnih točkah nasprotna življenju krščanske duše, ki ima svoje korenine v razumu, popravljenem po božjem razodetju,«²⁰ in pristavlja: naj je bilo subjektivno stališče Bergsonovo do krščanske filozofije kakršno koli, njegov nazor, kakršen dejanski je, ni združljiv s krščansko filozofijo.²¹ Bergsonov vpliv sega na francoske personaliste, ki se ne brigajo več za idejne konflikte, zametujejo resnico v jasnosti, ne morejo več ostajati v ozkih idealističnih metodah, zato hočejo razbiti človeško ožino, razgibati miselno negibčnost, odpirati oči za podtalnost in širiti idejo življenjske celotnosti.

Podobna, samo še hujša ost proti razumu tiči v pravi eksistenčni filozofiji, ki odstavlja zavestno razum z njegovega prestola in nanj umešča voljo, nagon. Jaspers, eden vodilnih filozofov te smeri, priznava sicer neko umsko spoznanje in resnico, ki je njen kriterij razvidnost, toda to je brezpomembno filozofiranje v kanstovskem načinu, do prave duhovne, eksistenčne resnice pa z razumom ne moremo prodreti. Resnica eksistence se javlja v doživetju njene samobiti ali v zavesti istinite resničnosti, torej samo na iracionalen način.²²

Značilno za vse iracionalistične pripadnike je to, da kljub svoji usmerjenosti vendarle precej govore o resnici in resničnosti. Seveda pa v njihovih ustih beseda resnica nima navadno starega pomena resnice, ampak je le neki cilj, ideal, neka stvar, po kateri hrepenimo in jo je treba doseči. Resnica je pot, sredstvo za dosego smotra. Zato ta nova resnica ni nič stalnega, trdnega, ampak je kakor življenje tekoča in spremenljiva. Kakor se spreminjajo neprestano potrebe in zahteve narodov in posameznikov, prav tako se spreminjajo njihove resnice, ki morajo voditi k zadovoljitvi. Uspešnost ali koristnost je značilna, najodločilnejša oznaka resnice. Ne sprašujejo se, ali je ta resnica pravilna ali zmotna, ali je ali ni, ampak ali je živa ali mrtva, ali je prazna ali polna, ali je uspešna ali neuspešna, organska ali enostranska. Tu se te smeri stikajo s pragmatisti, ki vse presojujejo zgolj pod vidikom bolj ali manj grobe koristnosti. Resnica ima samo relativno veljavo, je zgolj plačilno sredstvo kot denar, je relativna.

Ne smemo trditi, da ima tudi urednik Dejanja tako pojmovanje o resnici. Res pa je, kar sledi iz njegovega iracionalnega stališča, da mu resnica sama na sebi ni posebno pri srcu, da išče povsod le dinamike in se znaša nad kulturo zapada, da ni rodovitna,²³ da je ne-

¹⁸ Ušeničnik A., Uvod v filozofijo, I., str. 376.

¹⁹ Maritain, La Philosophie Bergsonienne ed. II. Paris 1930, p. 378.

²⁰ Maritain o. c. 378.

²¹ Maritain o. c. 376.

²² Jaspers, Existenzphilosophie, drei Vorlesungen, Berlin-Leipzig 1938, str. 29–35.

²³ Dejanje I, 148.

uspešna,²⁴ nad kulturnimi delavci, ki so brez stvariteljske moči,²⁵ da so povzročili silen upad osebnega dela in onemogočili rodovitno razmerje človeka do človeka in človeka do duha²⁶ ter človeka s tehnično opremo duha preslepili za življenjsko prisotnost.²⁷ Vsa njegova pozornost je obrnjena v človekovo dejavnost, osebnostno, narodnostno in politično, ki jo je hic et nunc treba izvršiti, vse presoja pod vidikom koristnosti, vprašanje logične resnice ga ne zanima.

Na robu modernizma

Na enem mestu pa je relativistična smer potegnila ideologa Zarje za seboj. »Ni resnice, ki bi ne bila zgodovinska resnica, časovno in prostorninsko pogojena resnica, kajti v sleherni mora sodelovati zgodovinski človek. Čim bolj je človek nosilec določenega življenjskega območja in čim bolj ga povzema v svoji življenjski zavesti, tem določnejša in tem bolj življenjska je resnica. Taka resnica je nad človekom samim, vendar se ustvarja v človeku, v hic et nunc. Le človek, ki je do konca zrastel s svojim prostorom in časom, s svojim življenjskim prostorom, lahko utelesi svoj smisel in razvije svoje poslanstvo. Resnica življenja je povezana z zvestobo svoji posebnosti in izrednosti. Čim bolj sem sam svoj, čim bolj razvijam svojo izvirno osebnost, tem bliže sem resnici. Resnica zaživi le, kadar sem ji stvarno pokoren. Prava vera je pričevanje, dejansko pritrjevanje, nikdar pa le želja, čustvo, miselna zgradba.«²⁸ Z besedami: »Ni resnice, ki bi ne bila zgodovinska resnica, časovno in prostorninsko pogojena resnica,« izključuje logično, občeveljavno, nadčasovno, absolutno resnico in zatrjuje, da je vsaka resnica le odsev časovnih in prostorninskih razmer, torej relativna, spremenljiva, kot so konkretne naloge in potrebe spremenljive. Resnica je le bolj ali manj važna naloga, ki jo je treba izvršiti. Nešteto nalog si stavljajo sodobni socialni pokreti: komunisti, fašisti, narodni socialisti, moderni demokrati, ki si med seboj nasprotujejo in se izključujejo. Vsakdo hoče le svojo ozko, relativno resnico doseči in uporablja vsa sredstva, samo da uspe, ne da bi se povprašal, kje je logična resnica in moralna pravica. Za vsakega kristjana pa je prevažno vprašanje ob konkretnih nalogah, kaj pravi k temu razum in vera. Po teh absolutnih resnicah presoja vse relativno.

Relativistično stališče do resnice onemogoča tudi vsako znanost. Znanost razpravlja o splošnem, o občeveljavnem, kar ima brez ozira na nas svojo pomembnost in veljavnost, relativizem pa zanika občeveljavno osnovo. Tak relativizem resnice je zlasti nevaren za vero. Temu toku so podlegli modernisti, ki so izpodmaknili tla verskim resnicam, češ da so le simboli, časovni izraz nedoločljive transcendece. Namesto razuma je stopil na vodilno mesto *sensus religiosus*, neko čustvo, intuicija, nenadni občut božje bližine. Uredniku Dejanja ne moremo očitati, da je modernist, vendar pa ga vežejo z njimi pač

²⁴ Dejanje II, 138.

²⁵ Dejanje I, 147.

²⁶ Dejanje I, 231.

²⁷ Dejanje I, 147.

²⁸ Dejanje III, 3, 3. 4. 4.

že zaradi skupnega navdušenja za iracionalizem proti racionalnosti mnoge podobnosti. Meni, da je spoznavanje verskih resnic nekaj malo pomembnega. Z nekakim pomilovanjem pravi: »Mislim na vero izobrazenega kristjana, ki se giblje v neki svetovnonazorski veri, polni filozofskega idealizma, daleč proč od milostne nenadne vsakdanjosti in ki ostaja življenjsko neučinkovita.«²⁹ Kakšna pa je vera, če ne svetovnonazorska? Preden more odrasli sprejeti sv. krst, mora verovati v vse verske resnice, ki so zanj odslej vir čisto novega gledanja v svet. Ta vera temelji na trdnih temeljih — praeambula fidei, kajti brez te podlage se vera ob prvem pretresu zruši. Samo hvalevredno je, če se katoliški izobraženci trdno držijo katoliških resnic in imajo globoko versko izobrazbo; obžalovati je le, če v vsakdanjem delu in življenju gredo preko in mimo spoznanih smernic ali če ne presojaajo vsega dogajanja na svetu s katoliškega stališča.

Koliko mu je spoznanje verskih resnic pri srcu, je pokazal v članku Ob petdesetletnici Franceta Koblarja: »Poudarek njegovega osebnega verskega življenja ni niti na dogmatični zavesti niti na nazorski kulturi, ampak na miselno poetičnem, Lippertu podobnem zrenju religije, ki nam verski misterij neposredno približa kot dejstvo.«³⁰ Stvarno to ni za katoličana nikaka pohvala, če je treba reči o njem, da je bolj poetičen vernik, kakor pa zasidran v dogmatičnih resnicah. Cerkev zahteva dogmatično vero za podlago verskemu življenju, čustvovanju in doživljanju.

V polnem toku iracionalizma

Najodločneje je verski iracionalizem podčrtan v sestavku Iz pisem uredniku, ki sicer ni podpisan in bi po naslovu prihajal od tuje roke, nazorno pa se giblje v isti smeri. Težki so zlasti nekateri stavki: »Tisto znano formulo iz katekizma verovati se pravi vse za resnico imeti, kar nam je Bog razodel in nam po sveti katoliški Cerkvi zapoveduje verovati prenašajo na filozofsko polje in s tem slabijo krščanski pojem vere. Nočejo vedeti, da nobena formula ni in ne bo podala polnosti resnice, ki jo vanjo hoče dati njen avtor, najmanj pa polnost krščanske resnice. Tako postaja vera nekak skupek stavkov, abstraktnih resnic in obligacij.«³¹ Rekel bi, da ustvarjajo filozofski sistem teologije, katerega učinek govori: treba se je podvreči nekim svetovno nazorskim trditvam, ker jih tako uči Cerkev in ker je Bog tako razodel.«³¹

Nasprotje do razuma in njegovega dela se tudi na pragu vere ne ustavi. Čemu se norčevati iz skrbi za čisti nauk? Cerkev skozi vsa stoletja svojega obstoja z največjo pažnjo in ljubeznijo bdi nad izročenim božjim naukom. Že od nekdaj se je prizadevala, da bi v nedvoumni in točnih besedah izrazila svoj božji nauk. Zato je razumljivo, da se je rada posluževala filozofsko izčiščenih in določenih izrazov, ki so bili izločeni iz dnevne spremenljivosti in dvoumnosti.

²⁹ Dejanje I, 282.

³⁰ Dejanje II, 346.

³¹ Dejanje III, 75.

Nič ni čudno, da se je Cerkev v bojih proti arianizmu navidezno borila samo za eno črko. Po njej se je namreč verska resnica razlikovala od arianske zmote. Cerkev je v teku stoletij v vednem boju za obrambo resnice zares zgradila veličasten sistem katoliških resnic, ki je čudovit v svoji obsežnosti in enotnosti, kakor ga podaja vsaka katoliška dogmatika. Ali ni bogokletno smešiti in norčevati se iz mogočnega dela, ki ga je Cerkev izvršila in ga še vrši pod vplivom in vodstvom sv. Duha? Kaj neki hoče s stavkom: »Nočejo vedeti, da nobena formula ni in ne bo podala vse polnosti resnice, ki jo vanjo hoče dati njen avtor, najmanj pa polnosti krščanske resnice?« Mar meni, da je resnica sama nedosežena, vsi izrazi le bolj ali manj posrečeni simboli nedosegljive stvarnosti? Če tako, potem je nevarna modernistična zmeta. Če pa le meni, da noben teolog v svojih spisih (in formulacijah) ne bo do dna doumel in izčrpal vsebine verskih resnic, naj ve, da mu nihče ne oporeka, ko ni teologa, da bi si kaj takega domišljal. Zato bi bile tudi v tem primeru besede, ki jo vanjo hoče dati njen avtor, čisto odveč.

Resnica je, da nosi vsaka dogmatična formula na sebi sledi časa in razmer, v katerih je bila sestavljena, da morejo v poznejših časih nastati novi pomisleki, ki zahtevajo ponovnega objasnjenja; vendarle vsebuje dogmatična formula objektivno versko resnico, in sicer tako, kakor je hotela Cerkev, ko je formulo potrdila. Kdor pa iz nezaupanja do razuma ne priznava, da moremo v besedah in stavkih izražati stvarne resnice, temu bodo skrbno sestavljene dogmatične formule prazen skupek stavkov, abstraktnih, nepomembnih resnic in zoprnih obligacij. Kdor jih pa še priznava, bo videl v njih čudovito luč, ki bo razsvetljevala njegov razum, ogrevala njegovo srce in mu usmerjala dejanja. Ni dvoma, da se mora vsak katoličan podvreči vsem določno izraženim verskim resnicam, ne samo nekim predpisanim svetovno-nazorskim trditvam, ker uči Cerkev in ker je Bog tako razodel. Čeprav ima razum važno vlogo v Cerkvi in teologiji, se vendar ni bati, da bi se teologija sprevrgla v filozofijo, saj so že njuni temelji čisto različni.

Da hrani krščanstvo v sebi izredne, človeka preobrazujoče sile, ne dvomi noben pravi katoličan. To se zelo očitno razodeva v poedinih svetniških osebnostih kakor tudi v celotni cerkveni zgodovini. Vpliv krščanstva na razvoj evropske kulture je neprecenljiv. Vendar bi se motil, kdor bi bistvo krščanskega življenja postavljal v stvarne zunanje ali pa v notranje, psihološko zaznatne učinke. To bi bil verski naturalizem, ki je viden v modernizmu in v subjektivističnih verstvih. Življenje v posvečujoči milosti, ki je bistvo krščanskega življenja, je odmaknjeno naravnemu spoznanju, o njem izpričuje samo vera. Moderni svet rad rabi krščanske verske izraze v popolnoma novem spačenem pomenu, na kar nas opozarja zlasti papeška okrožnica Mit brennender Sorge. Cerkveno učiteljstvo izvršuje samo svojo najsvetejšo dolžnost, ko naprej čisti pojme, preganja zmote, uči resnico in na te temelje postavlja versko življenje.

Vsepovsod srečujemo pri Kocbeku, kako se mu upira priznati razumu častno mesto v verskem življenju. »Širjenje verskih resnic

je danes čudno razumarsko in organizatorno, kratko in malo mehanično. Sredstva so precej le zunanja, kakor bi hoteli vsi ti apostoli reči: na človeka ni mogoče polagati poudarka, ker je to tako negotovo polje... Samo to naj še pristavim, da je abstrakcija v verskem svetu nujna okrnitev verske resničnosti. Tak način nujno vodi v sistemarstvo in si privzame vse negativne poteze zgolj urejevanja.³²

S temi besedami je pisec menda hotel zadeti KA in z njo vso smer, ki išče najprej miselno jasnost in trdna katoliška načela, kar posmehljivo imenuje »širjenje verskih resnic«. Ker so resnice pač predmet razuma, se vsi praktični oznanjevalci verskih resnic in njihovih dedukcij na dejansko življenje obračajo na razum. V tem so nam najlepši zgled že apostoli in prvi cerkveni očetje. Mirno, stvarno so podajali verske resnice, nikjer ni duha o pretiranem patosu, še čustvo je zadržano. Kdo je torej upravičen zamerjati voditeljem slovenskega verskega in kulturnega življenja, ki nam hočejo posredovati jasnost in pravilnost v življenju in delovanju?

»Organizatorno?« Če smo stvarni, ne smemo prezirati nobenih, npravno neoporečnih sredstev. Tudi organizacija in kar iz nje izhaja, izvira iz človeške narave, je neoporečna in jo je treba pritegniti v božjo službo. Cerkev sama je organizacija. Po božjih in cerkvenopravnih postavah je Cerkev do podrobnosti izveden organizem, kjer ima vsak organ svoje službeno mesto, svoje določeno delo, ki ga bo najboljše izvrševal, če bo še tu imel izdelan, točno sestavljen delovni program. Če danes v Cerkvi nastopajo nove oblike organiziranega laičnega apostolata, ni to nič proti duhu Cerkve, ampak v skladu s posebnimi zahtevami časa in Cerkve. Menda je skoraj odveč poudarjati, da je krivično očitati mehaničnost in zunanost katoliškemu kulturnemu delu, ker mu gre za jasno resnico in upošteva pomen organizacije. Zdi se mi, da tudi tukaj velja stavek »Resnica vas bo osvobodila« in bo tovrsten mož prej usposobljen ustaviti se nezavestnemu toku množice, kakor oni, ki zajema bolj s čustvom.

O človeku imamo naziranje, da je bil pač dober ustvarjen, a je zaradi izvirnega greha nagnjen k grehu, tako da se ne moremo nikdar popolno, še manj pa na slepo zanesti nanj. Za vzgojitelja je vedno vprašanje zaupanja težavno kot vožnja med Scilo in Karibdo. Sicer pa vsestranska priprava za apostolat še ne pomeni nezaupanja v človeka in milost, ampak nujen predpogoj, da smemo pričakovati potrebne božje pomoči. Dokler apostolat ne stavi svojih nad predvsem v človeška sredstva, pa naj bodo še tako premišljena in tehnično dovršena, ampak gleda v Boga glavni vir in vzrok uspešnega apostolata, se ni bati, da bi postal mrtva abstrakcija ali da bi vodil v okrnitev verske resničnosti. In v tem zaupanju v Boga se vsa naravna sredstva poduhovijo.

Tako daleč gre torej strah urednika Dejanja pred razumom. Ta mu je počelo abstrakcije, ki se odteguje življenjski stvarnosti, zapada pa v idealistične konstrukcije, mehanizira življenje, išče le red, določa smoter, izbira sredstva in računa kakor trgovec, meščan. Kdor koli

³² Dejanje III, 75.

se hoče osebnostno razviti, mora napovedati razumarstvu odločilen boj, odtegniti vpliv na življenje ter stopiti neposredno, osebnostno v življenje in ustvarjati svojo usodo.

Bergsonistično oboževanje dejavnosti

Tretja značilnost Kocbekove ideologije je silno močno poudarjanje dejavnosti celotnega človeka, zlasti nagona in volje. Cilj — polnovredno, sproščeno, do dna samoniklo, življenjsko neposredno osebnost — namerava doseči z mobilizacijo vseh človeških sil in njihovim skrajnim naponom. To, kar hoče postati, bolj zasluti in občuti, kakor spozna. Prav za prav je to že v njem, v skrivnostni povezanosti z vesoljstvom. V dejavnosti zasluti lepoto, prijetnost, pristnost življenja. Tu se sprašča, prevzame ga zavest, da se bo znebil vse navlake podedovane kulture, vseh vezi in suženjskih navad ter postal svoboden ustvarjalec in neposredni uživalec življenjske resničnosti.

Res je, da ponovno poudarja harmonično razvitost človeka, da odklanja vsako pristranost, a kljub temu drži, da je prenesel središče človeka bolj v iracionalno polovico človeške duše, ker se prevelika važnost polaga nagonom, čustvu in volji. Zelo rad udarja na samozavest, pogum, junaštvo in tveganje. »Polna in pristna zgodovinska zavest je zavest svobodnega bitja, ki sproščeno stopa iz preteklosti v bodočnost in si z vedno večjo močjo nalaga stvariteljsko odgovornost.«³³ Taka samozavest je združena z zavestjo odgovornosti pred seboj in zgodovino. »Tak zdrav človek ne more biti fatalist niti nagonski iskalec, najmanj pa strahopetec; resnični človek je izzivalen, ki se s stvariteljskim erosom izpostavlja in tvega in s tem največ dobiva.«³⁴ Revija Dejanje si je stavila v program pozivati slovenskega človeka na junaški prevzem svojega poslanstva.³⁵ Človek bi se sam gotovo polenil, zato »ga mora vse kulturno območje neprestano klicati k osebni inkarnaciji, vzbujati strast po ustvarjanju, bistrimi očmi za posebno in navzoče, odpirati roke za aktualno in pereče.«³⁶ Tako delavnost ne priporoča le posameznikom, ampak vsemu slovenskemu narodu. »Če se hočemo kot nerazgiban, nezadoščen in v stalni življenjski nevarnosti živeči narod postaviti čimprej v območje življenjske suverenosti in odpornosti, se moramo postaviti na temelj življenjske borbe, ki naj prepoji ves narod, na stališče tveganosti in dejavnosti, ki naj z njeno pomočjo prevzamemo zavestno svojo usodo.«³⁷ Od te borbe je odvisna naša usoda. »V tej borbi mora človek napeti vse svoje sile in tvegati ves svoj obstoj, če se noče ujeti v negiben položaj in pasti v nerodovitno stanje. Od intenzivnosti in totalnosti življenjske borbe je odvisen smisel življenja, v njej je iskati zgodovinsko uspešnost posameznika in celih občestev.«³⁸ Nagibi, ki naj posameznika in narode v tako borbo vodijo, so čast in uveljavljanje. »Vsakdo bi priznal, da

³³ Dejanje I, 2.

³⁴ Dejanje I, 2.

³⁵ Dejanje, I, 3.

³⁶ Dejanje I, 150.

³⁷ Dejanje III, 4.

³⁸ Dejanje III, 5.

takemu narodnemu naponu ne gre torej le za premagovanje težav, le za uvedbo blagostanja, ampak za veličino, ki je v zvezi z najnotranjšim bistvom, z njegovo naravno samorodnostjo in zgodovinsko izvirnostjo. Sodobnost daje izrazite dokaze za tako narodno veličino.³⁹ Tako sam priznava, da so njegovi nagibi za narodno dejavnost sorodni fašističnim.

Ta borbenost ni zunanja, ampak obrnjena navznoter, ta intenzivnost življenja mora biti osebnostna, izhajati iz najgloblje notranje potrebe. »Kulturno dejanje mora imeti intimen odnos do svojega nosilca, mora ga pretresti, vreči v novo ugotovitev osebne usode, mu izvesti nove napore, ki naj se z njimi znajde in znova utelesi. Ti napor, ki zahtevajo vsega človeka in razživijo v njem vse sile, predstavljajo središče pristnega kulturnega oblikovanja.«⁴⁰

Ideolog Zarje se tudi s tem močnim poudarjanjem motoričnih sil v človeku stika z Bergsonovo *évolution créatrice* in z osrednjo mislijo eksistenčnih filozofov o primatu volje in večnim razvojem. Gotovo ne smemo tajiti, da je potrebno poudarjati delo, biti v zdravem, optimističnem odnosu do sveta in življenja, ne se iz strahu izmikati naloženim nalogam, ampak jih skušati izvršiti. Vendarle pa dejavnost, razgibanost, velika napetost ustvarjanja, življenjska neposrednost niso absolutne vrednote, ampak relativne, imajo nad seboj višje merilo: dobroto in resnico. Ni prav, če se proslavlja Napoleon ali kak drug osvajalec sveta, ki pri svojih osvajalnih podvzetjih ni poznal nobenih ovir in se nič ne omenja, da je bilo junaštvo v službi krivice. Prav tako je napačno hvaliti vsako navdušenost in zavzetost; hvalevredna je le navdušenost za dobro, resnično in lepo, obsodbo pa zasluži, če zadeva zmoto in nenravna dejanja. Navdušena dejavnost ni sama sebi namen; delo pomeni vedno le pot do smotra, iskanju resnice je cilj resnica, osebnemu spopolnjevanju ni cilj večno tveganje, ampak osebna popolnost. Naš končni cilj je popolna sreča in njeno uživanje, ko bo vsem upravičenim težnjam naše človeške narave zadoščeno.

Če zahtevamo, naj delo osvoji delavca, da bo vse, kar dela, vršil s celotno osebnostjo, moramo paziti, da s tem ne nasprotujemo dušeslovnom zakonom. Ekonomija sil zahteva, da se za manjše in lažje naloge vloži manj sil; za večje in težje pa več. Enako ugotavlja dušeslovna znanost, da naši uspehi niso toliko odvisni od intenzivnosti volje in navdušenja, kakor od umske prepričanosti o potrebi in vrednosti zastavljenega dela.⁴¹ Zato bo vzgojitelj večjo pozornost polagal, da mladini umsko približa vrednost in pomembnost določenega programa, kakor da jih samo čustveno navduši. Z intenzivnostjo dela je kakor s pozornostjo, ni čisto v naših rokah, z utrujenostjo pojema. Kdor je učitelj, bo to sam najbolje vedel.

Čustvenost, osebna neposrednost, navdušenost, razgibanost so stvari temperamenta in naravne nadarjenosti. Bolj kot to vpliva na končni

³⁹ Dejanje III, 5.

⁴⁰ Dejanje I, 146.

⁴¹ Lindworsky: Willenschule. Paderborn 1932. — Schneider Fr.: Selbsterziehung. Einsiedeln 1936.

uspeh dela trezna žilavost in premišljena vztrajnost. Značilno je, da vsi priznani voditelji notranjega življenja silno poudarjajo potrebo jasno spoznanega cilja, skrbno izdelanega programa, metodičnega postopka, ki se prav v malenkosti spušča, če hočemo v duhovnem življenju rasti, torej stvari, katere iracionalisti, kakor naš pisec, zavračajo kot mehanizacijo in okrnjevanje življenjske polnosti. Gotovo more prirodna nadarjenost in iznajdljivost tudi brez izobrazbe kaj ustvariti, a koliko bi taki talenti šele pomenili, če bi se jim pridružila izšolanost, če bi se obogatili še s sadovi modrosti preteklosti in sedanjosti.

Nazor, ki nekako obožuje dejavnost, slavi vsevprek junake, ki čutijo v sebi željo in strast po izpostavljanju neprestanim borbam in preiskušnjam vedno novih pretresov, nazor, ki uči, da je prava osebna popolnost in veličina v neugonobljivi slasti izrabljati iz sebe vedno nove napore, metati se iz ene tveganosti v drugo, postavljati vse na kocko, biti drzen in nepreračunljiv — je prava filozofija smrtonosne bolezni. Čudovito je to, da je ta filozofija, ki naj bi služila razvoju svobodne osebnosti, tako blizu oboževanju surove sile, najhujše sovražnice svobodne osebnosti.

»Nazaj pred Mahnič!«

Zelo značilno potezo Kocbekovega nazora bi izpustil, če se ne bi dotaknil tudi njegovega pojmovanja slovenstva. Narodna misel ima na sodobno življenje močan vpliv. Vse kulturno življenje prepajajo narodnostni tokovi. Vsak narod hoče izdelati na vsej kulturni zgradbi svojo izvirno podobo, pritegniti vse pripadnike k narodni skupnosti ter dvigniti narodno zavest. Govore, da je treba narod razviti in mu pripraviti čim častnejše mesto v zboru narodov.

Komu naj zamerimo, če modro in pravilno dela za povzdigo našega naroda? To je naša sveta dolžnost. Narodne sile so sposobnosti, ki naj se razvijajo, in mi kot člani narodi v njih. Žal, da se je zlasti v sedanjem času narodna misel in delo za narod marsikje hudo spačilo. V mnogih ljudeh je umolknila verska zavest in odstopila prvo mesto narodni zavesti. Dogaja se danes, da se pred narodno zavestjo, častjo, napredkom in poslanstvom vse umika: Bog, vera, resnica in pravica. V taki pretirani ljubezni do lastnega naroda so ljudje pozabili na vzajemnost in ljubezen, ki ju veleva in narekuje ne le skupni izvor in enaka razumna narava vseh ljudi, naj bodo katere koli narodnosti, ampak tudi odrešilna daritev, ki jo je Jezus Kristus na križu daroval svojemu nebeškemu Očetu, kot govori sv. oče v Summi pontificatus.

Ali je Kocbek tudi zapleten v te moderne zmote? Ne morem reči, da se niso zapičile tudi v njegovo miselnost. Njegova zahteva, da se morajo ideološke svetovnonazorne razlike umakniti pred skupnimi narodnimi koristmi,⁴² kaže na pretiran poudarek narodnosti. Kako drugače naj razumemo besede: Z zgolj univerzalno in neslovensko izobrazbo ne vidimo konkretnih nalog v vsem njihovem obsegu in si zato ne moremo ustvariti suverene narodne zavesti, ki bi jasno in

⁴² Dejanje I, 113.

stalno opazovala odvistveno narodno usodo.⁴³ Kakor da bi temeljita verska vzgoja, katero si tako želimo, škodovala narodni! Zakaj mu je vedno trn v peti Mahničeva ločitev duhov, s katero je ta veliki mož pokazal na pogubnost slogaštva in jasno načrtoval delovni program Slovincem?

Po Kocbeku nam dajejo vzor narodne zavesti: Nemčija, Italija, Madžarska, Hrvatska; samo Slovenci smo mrtvi, tihi in nerazgibani, brez narodne misli in volje. Razloge temu pojavu vidi v tem, da so ideološka stremjenja prerastla resnično narodne koristi. Slovenski katoliški preteklosti priznava precej uspeha na civilizacijskem polju, da so ljudstvu s številnimi načelnimi šolami in idejnimi tečaji nadeli življenjsko spretnost, a ob tem je padalo še v hujše pomanjkanje pravega političnega občutja in politične volje, polasčata se ga vedno življenjski dvom in vedno večji beg pred odgovornostjo.⁴⁴ Če bi ga vprašali, kako da ni rodilo delo dosedanjih generacij nobenega pravega uspeha v narodnopolitičnem smislu, bi odgovoril: Zašli so v razumarsko čustveno vednost, se zadovoljevali z ideološkim univerzalizmom, hkrati pa pozabljali, da je določeni zgodovinski položaj le izraz sproščenega, celotnega življenjskega občutja.

Nova pot mora voditi v drugo smer. »Zaježiti moramo razkrajanje slovenske politične zavesti le z dejansko oživitvijo slovenskega narodnega gibanja. Postaviti se moramo na temelj življenjske borbe, ki naj prevzame ves narod, na stališče tvegane dejavnosti, ki naj z njeno pomočjo prevzamemo svojo usodo.«⁴⁵ Za tako delo bi bil potreben izreden mož — slovenski Hitler, ki bi prvi do dna doživel slovensko poslanstvo in potegnil narod za seboj. »A ker poleg tega vse do zdaj ni bilo niti enega slovenskega politika, ki bi hotel in mogel sam iz sebe, s svojo osebno močjo, s slovensko narodno intuicijo — rastoč neposredno iz ljudstva in združujoč vse njegove smotre v en sam narodni smoter — razživiti ves slovenski narod, usmeriti ga proti velikemu narodnopolitičnemu cilju in ga združili v živem narodnem gibanju, zato so ga tako imenovani stvarni narodni voditelji gnali proti edinemu cilju strankarske politike: v prevzem oblasti.«⁴⁶ Želja, da bi se slovenski narod politično povzpел čim višje in igral v svetu važno vlogo, mu narekuje besede: »Najsilnejši ukaz te ure je, da spoznamo svoj edinovrstni, izvirni slovenski življenjski smoter... Slovenci moramo že enkrat začutiti prostorske in časovne meje svojega življenja, v nas mora utripati lastna usoda. V tem smislu moramo postati resnično političen narod, narod, ki bo stopil samozavestno v novo zgodovino in dejansko odločal o samem sebi.«⁴⁷

Kakšni ljudje so sposobni za uresničevanje načrtanega ideala? To so taki, kateri niso okuženi po univerzalizmu, ideoloških diferenciacijah in čutijo predvsem slovensko. Biti morajo personalističnega duha, željni tveganja in borbe, ki imajo smisel za prostor in čas, za

⁴³ Dejanje III, 1—3.

⁴⁴ Dejanje III, 2.

⁴⁵ Dejanje III, 4.

⁴⁶ Dejanje III, 2.

⁴⁷ Dejanje III, 6.

zgodovinsko dožemanje trenutka, ljudje, ki so spontano začutili, da je napočila ura, ko naj slovenski narod pomete raz sebe beraško politično preteklost z njenimi stvarnimi voditelji, ter nastopijo kot Faust smelo osvajalno pot do velikih narodnih ciljev. Precejšnjemu delu svobodne katoliške slovenske mladine odreka te sposobnosti. »In kdo ne ve, da zgolj ideološka kultura mnogih mladih Slovencev predstavlja še hujši odklon od pravega narodnopolitičnega oblikovanja v reševanje papirnatih problemov, ki se tičejo vsega na svetu, samo ogroženega obstoja Slovencev ne?«⁴⁸ Mislim, da sem pravilno zadel, če trdim, da je pisec s temi besedami mislil na oni mladi rod, ki se pod okriljem organizacije KA razvija in raste in gleda svojo prvo nalogo v tem, da utrdi med Slovenci katoliško vero in jo obvaruje pred raznovrstnimi zmotami in zablodami, ki se zajedajo v naš narod. Najbrž ta mladina ne bo žalostna, če ji Kocbek pove, da z njim in po njegovem ne bo mogla delati za slovenski narod.

Da je avtor z gornjimi besedami res mislil na ta katoliški preporod, potrjuje članek Iz pisem urednika, ki ni sicer podpisan, a razodeva povsem njegove nazore. »Tako je prišlo do mogočne preplavitve slovenstva s svojevrstnim katoliškim delovanjem, ki nima nobene notranje zveze s pravo versko kulturo in njenim odrešilnim plivom na posameznika in občestvo, prišlo je do duhovne oslabitve slovenskega življenja, ki se zanj čudim, da že ne začne končno vzbujati nemira tistim velikim možem slovenskega življenja, ki bi morali že davno spoznati pretkano igro političnih stremuhov.«⁴⁹

V teh besedah, kakor tudi še na drugih mestih istega članka, je obsežen do sedaj menda najgrši pamflet na KA v Sloveniji. 1. KA odreka vsako zvezo z resnično vero in pravim verskim življenjem; 2. dolži jo, da ji gre zgolj za zunanjo konfesionalno zavest (zunanji pripadnostni fanatizem); 3. da je s svojo civilizacijsko tehniko zaprla pot do prave vere; 4. da KA prav za prav ni nič drugega kakor pretkana krinka, kako priti do politične moči in oblasti; 5. da je onemogočila pravo narodno delo in politiko, ki je ohranitev naroda kot naroda; 6. da trdi, da ideološka verska šola popolnoma nadomešča narodno politično vzgojo. Kdor je sposoben tako grdih klevet na KA, temu se ne smemo čuditi, če imenuje življenjski problem KA, ki je poglobiti versko življenje pri nas, papirnat problem, ki se vsega bolj tiče, samo ogroženih Slovencev ne.

Narodnost mu je nad vero

Urednik Dejanja v resnici veliko govori in piše o narodu in narodnostnih vprašanjih. V zadnjih letih je bil on med prvimi, ki je izdal geslo za skupnost vseh narodnih sil. Narodnost ceni tako visoko, da jo stavi celo nad vero. To je iz vsega povedanega že umljivo. Zamerja vsem onim, ki iz ljubezni in obrambe vere odklanjajo na splošno sodelovanje v narodnih stvareh z ljudmi drugačnega svetovnega nazora. Govori vedno o narodnosti kot najvažnejšem in naj-

⁴⁸ Dejanje III, 2.

⁴⁹ Dejanje III, 76.

potrebnejšem vprašanju, pred katerim se mora vse drugo umakniti: »Na prvo mesto naše življenjske dinamike mora stopiti čimprej resnična politična volja. Ta slovenska politična volja mora postati nosilec Prešernove metafizične utemeljitve slovenstva.«⁵⁰ (O utemeljenosti novega Prešernovega atributa sem v nemali zadregi, prepustimo to Prešernu samemu.) Med važnimi nalogami narodnega občestva vidi najvažnejšo — ohranitev naroda kot naroda.⁵¹

Kdor se povpraša, kakšno je razmerje med Kocbekovim slovenskim narodnostnim vzorom ter več ali manj uradno postavljenimi vzori Nemcev, Italijanov, Francozov, bomo našli čudovito skladnost. Če smemo imenovati njihove vzore, ki govore samo o moči, o življenjskem prostoru in življenjskih nalogah lastnega naroda, čemur mora vse služiti in vse odpasti, kar bi narodni razvoj kakor koli oviralo, pretiran nacionalizem, ki bolj ali manj vidno enači narod z bogom, kar je najvidneje v nemškem narodnem socializmu, potem moramo isto oznako dati tudi Kocbekovemu slovenstvu.

Resnično, vsi narodno zavedni Slovenci si želimo, da bi se kdaj vsi raztreseni deli slovenskega naroda družili v narodni državi, kjer naj bi Slovenci imeli svojo avtonomijo. V takem okviru bi si mogli najbolje kriti svoje lastne potrebe na gospodarskem, prosvetnem, verskem, upravnem in političnem oziru. Vendar ne razumem, čemu je dobro kar naprej poudarjati narodnost, narodno zavednost in čast, čemu do blaznosti podžigati narodno čustvo in govoriti o mesijanskem poslanstvu naroda. Pustimo skrivnostnost veri in ne mešajmo je v narodnost.

Ni dvoma, da smo pri nas še potrebni vzgoje k narodni zavesti, a poleg tega zahteva resnična ljubezen in skrb do naroda še marsikaj drugega, ki je večkrat mnogo bolj važno kot vzgoja k zavednosti, da bo vsak član naroda mož na mestu in z delom narodu koristil. Zato je potrebno delati na vseh področjih kulturnega udejstvovanja od razpečavanja ribniške suhe robe in žirovskih čipk do delovanja Akademije znanosti in umetnosti. Najbolj je potrebno slovenski narod versko in нравno izobraževati, ga varovati pred zmotami in zablodami sveta in ga voditi v nebo. Tako delo bomo najbolje vršili, če je v nas veliko mladostnega navdušenja, pa tudi premišljene treznosti in žilave vztrajnosti. Dela trajne vrednosti ne ustvarja megleno čustvo in hitro navdušenje, ampak trezen razum in močna volja.

Malo modro se mi zdi, danes klicati Slovence z demagoškimi gesli k samozavestni tveganosti in borbenosti za svoje pravice na svetu. Kaj res ne vidimo, da mali narodi nimajo in ne bodo imeli glavne besede v zboru narodov? In narodna svoboda tudi ni odvisna predvsem od narodne zavednosti, ampak še od mnogih drugih činiteljev, zlasti od zunanjih političnih razmer.

Morda je tudi malo predrzno reči, da Slovenci še nismo imeli pravega voditelja, ki bi občutil, kaj je narodu treba in bi mu pokazal pravo pot. Pač se moramo Bogu zahvaliti, da ni dopustil, da bi vstal

⁵⁰ Dejanje III, 6.

⁵¹ Dejanje III, 76.

med nami nasilnik, ki bi mu morali dati naziv vodnika in dobrotnika, kot se to dogaja po svetu. Katoliški narodnopolitični ideal je: skrbeti za napredek in blagostanje lastnega naroda, tako da pravilno upoštevamo vse upravičene zahteve vseh slojev, hkrati pa skrbimo za koristi sosednjih narodov na podlagi nauka o bratstvu vseh narodov in v njihovem edinstvu v veliki božji družini.

Pod vplivom tuje učenosti

Naznačene poteze Kocbekove ideologije niso samonikle, ampak bolj ali manj odsev sodobnih idej po zapadnem svetu, ki jih je avtor dokaj spretno presadil na slovenska tla in jih našim razmeram prilagodil. Spoznavno kritično je ta ideologija bolj ali manj zasidrana v iracionalizmu, ki je nasproten razumu in zanikuje njegov pomen, poudarek pa polaga na teženje, nagon in voljo, katerima pripisuje celo spoznavno moč. Iracionalizem, v kolikor taji spoznavno moč razuma, pomeni smrt vsaki objektivni znanosti. Če je temelj in podlaga vsemu spremenljivo osebno teženje in hotenje, potem ni več splošno veljavnih pojmov ne objektivnih ne spremenljivih resnic in načel. Zato je taka filozofija iracionalizma enako nasprotna krščanstvu kakor dialektični materializem. Ni veliko razlike, ali je vrhovno počelo vsega bivanja materija, ki se neprestano razvija in celo nadeva podobo duha, ali pa je prvo počelo neki transcendetni duh, ki se razvija, se utelešuje in tako živi. V obeh primerih imamo opravka z ateizmom, ki taji podstatnost človeške duše, bistveno razliko med dušo in telesom in stalno (absolutno) resnico.

Žalostno je, da pljuskajo danes valovi teh zmot na debelo v kroge izobraženstva, celo med one, ki so in hočejo biti dobri katoličani. Od vseh strani se čujejo relativistična, pozitivistična gesla: vse je relativno; mi pač sodimo tako, ker smo tako naučeni; resnice sploh ni, vsakdo gleda le skozi svoja očala itd. Mladina se pa oklepa takih ciničnih, revolucionarnih gesel kot novega evangelija, v katerem je skrita vsa modrost. Taki pojavi so dokaz, da je iracionalizem — dvom in obup nad možnostjo in veljavnostjo razumskega spoznanja — že globoko proniknil.

In rešitev? Najprej se moramo zavedati, da je tako nezaupanje v razum težka bolezen. Kant in njegovi učenci so premnogim izobražencem ubili zaupanje v razum. Trdili so, da stvarnega stanja sploh ni mogoče spoznati, razum je vjet v samega sebe. V kolikor se približamo stvarnosti, se zgodi po drugih sposobnostih. Na tej agnostični podlagi je pozitivizem polpretekle dobe zavrgel vso metafiziko in se predal fenomenom; oni pa, ki take brezdušnosti mehanizma in materializma niso mogli prestati, so iskali v intuicionizmu, čustvu, volji, nagonih novo pot približati se stvarnosti. Tako je ironija usode hotela, da je v 20. stoletju vrhovni kriterij in poglavar človeštva nagon. V dobi prosvetljenstva je oholi človeški razum zavrgel razodetje in vero kot nedostojno suženjstvo, dve stoletji pozneje pa življenje odstavlja razum in ga nadomešča z voljo. Še več, namesto poedine volje stopa nezavestna rasna volja ali genij (Volksgeist, génie du peuple). Smo

na tem, da postane najvišji vodnik narodov slepi nagoni narodni genij, v kolikor se javlja v težnjah in potrebah naroda ali narodnega voditelja.

Rešnja pot iz teh težkih zablod je ena sama: človeštvu povrniti zaupanje v razum in odkazati razumu v življenju mesto, ki mu pripada. Človeški um naj spet zavzame prvo mesto kot vladar sveta, sam naj se pa podredi luči božjega razodetja. Bilo je v času visoke sholastike, ko je bil ta cilj kolikor toliko dosežen. Takrat je bil človeški um služabnik božji, a se je tudi kraljevsko razmahnil v svoji modrosti. Pojav Tomaža Akvinca je naravnost simboličen: najgloblja vdanost veri prinaša najsilnejšo sproščenost in razgibanost duha — večno filozofijo (*philosophia perennis*). Vsi ostali modroslovni sestavi so po večini kakor borne pozoriščne kulise, sholastika je pa kakor veličasten nebesni obok, ki ostaja v vseh časovnih menah isti. Ko se drugi bore za priznanje modernosti in izvirnosti ter jo cenijo više od resnice, tonejo že naslednji hip kot zastareli v preteklost; sholastika pa živi s svojo ponižno ljubeznijo do resnice večno mlada in pomembna.

Samo v filozofiji Tomaža Akvinca je rešitev naše dobe. Postaviti je treba v naravnem redu razum na prvo mesto. Ker pa je tudi razum po izvirnem grehu podvržen kvarnim iracionalnim vplivom, zato naj se razum v ponižni veri sklanja pred Bogom in sprejema od njega žarke višje luči, ki mu pomore k globljemu in trdnjsemu spoznanju. Naj končam z besedami globokega misleca Maritaina⁵²: »Ono, kar se od nas zahteva, je, da brezpogojno zavržemo načela in duha moderne filozofije, zato ker žele istovetiti Boga s človeškim izumom; da se držimo načel svetega Tomaža s tako zvestobo, da se ne bomo drznili mu kaj odvzeti ali dodati, kajti prava rast je možna le, če je organizem nepokvarjen; da ponesemo Tomaževo luč v svetovno kulturno življenje, da z njo izoblikujemo, poživimo in uredimo vsa dognanja modernega življenja; da dragoceno bogastvo človeške darovitosti, nabrane po tristoletnih naporih v umetnosti, filozofiji, znanosti in kulturi, prevedemo na tomistični sistem; da vse ono, kar je v modernem svetu še sposobno življenja, ponovno rešimo.«

Dr. Janez Jenko

⁵² Maritain: *Le Docteur Angélique* v hrv. prevodu, str. 135, 136.

Temeljni program žosizma

Ker predstavlja po izjavi papeža Pija XI. J. O. C. dovršen tip KA, je prav, da se s to organizacijo nekoliko seznanimo. Kdor pa hoče prav razumeti žosizem, mora poznati vso bedo delavstva, zlasti delavske mladine. Zamisel žosizma je izšla iz zavesti, da je večina delavske mladine v veliki verski, moralni, duhovni, zdravstveni in socialni revščini in da se od dne do dne bolj odtujaše Kristusu.

Vzroki te odtujenosti

Zamislite si fanta štirinajstih let, ki zapusti ljudskošolske klopi, gre v uk k temu ali onemu mojstru ali stopi v tovarno, da si zasluži kak dinar, s katerim naj podpre ali vsaj razbremeni svoje starše. Življenje v delavnici ali tovarni mu je popolnoma neznano. Neznani mu je ves sistem dela, neznano razmerje med vajencem in pomočnikom, med vajencem in mojstrom, med pomočnikom in mojstrom in razmerje med delavci in delodajalci. Fant je poln idealizma in sanjari o svojem poklicu, ali pa upa na prostost, ki jo bo užival kot mlad delavec.

Toda ta idealizem, to upanje se mu skoraj razblini v nič. Po nekaj dneh ali tednih je razočaran. Tako se počuti, kot če neukega v plavanju butneš v velikanski vrtinec, med peneče valove. Razumljivo, kajti razen nehigienskih prostorov je deležen zapostavljanja od strani starejših delavcev, sliši smešiti vero, norčevati se iz duhovnikov, Cerkev; umazano govorjenje mu servirajo dan za dnem celo taki, od katerih bi najmanj pričakoval. Če je sam veren in če to pokaže na zunaj, je tudi on predmet teh napadov, v začetku z besedami, pozneje v dejanju. Zaradi tega se fant čuti zapuščenega in prepuščenega samemu sebi; postane ali plah, omahljiv in se vda, da ima le mir, ali si poišče prijatelja med prvimi, ki se mu bogve iz kakega vzroka ponudijo za zaščitnika, postane do njih zaupljiv, vesel, da ima nekoga med starejšimi, ki se zanj zanima. Ta dobi na mlado dušo ves vpliv; tako se zgodi, da je fant po nekaj mesecih dela v tovarni ali uka v delavnici že versko in moralno izgubljen.

Pridenite k temu še dejstvo, da prinesejo fantje iz šole in doma bore malo praktičnega znanja v krščanskih resnicah, da često ne vedo kaj početi z njimi v življenju, jih zavržejo kot nekaj neuporabnega in jih začno pod vplivom veri sovražnih sodelavcev, ne da bi poznali pomen in važnost teh resnic, prezirati, da celo sovražiti kot nekaj, kar jih je do sedaj vezalo in jim jemalo svobodo.

Za vse to javnost ne ve. Pa tudi če bi vedela, bi se v današnjih versko tako mlačnih časih dosti ne zmenila, ker ne čuti potrebe po verskem in moralnem življenju; merilo vsega je danes le materialna korist.

Zaradi žalostnih socialnih in zdravstvenih razmer v delavnicah in tovarnah, zaradi vedno večje odtujenosti delavske mladine verskim in moralnim načelom, pa tudi zaradi duhovne plitkosti, ki zavzema vedno večji obseg med delavstvom, so ustanovili v Belgiji krepko organizacijo delavske mladine, ki naj se zanima za vsa navedena vprašanja delavske mladine, naj jo varuje, podpira in vodi skozi najbolj razburkano dobo njenega življenja. To je J. O. C., krščanska delavska mladina. Njena naloga je, zajeti celega človeka, osvojiti vse mlade delavce in pokristjaniti delavsko okolje.

Zajeti celega človeka

Žosistovska organizacija hoče zajeti celega človeka. Ona noče iztrgati mladeniča iz njegovega resničnega življenja, iz družine, delavnice, tovarne, ceste, zabavišč, občevarja s sosedi, znanci, sorodniki. Ne! Njena naloga je, imeti vpliv na mladega delavca doma v družini, pri občevarju z domačimi, z znanci, s sodelavci v tovarni in delavnicah, pri strojih, na cesti med tovariši, na vlaku, v društvih in zabaviščih, skratka povsod. Naloga žosistovske organizacije je voditi ne le versko, marveč tudi duhovno, poklicno in čustveno življenje mladega človeka. Ona noče iztrgati človeka iz okvirja, v katerega je od Boga postavljen, in ga napraviti društvenika, marveč pustiti ga tam, kjer je, pa ga tam napraviti pravega, dobrega katoličana.

Važno je, da se fant, delavec, zaveda svojega poklica, da razume vzvišeni pomen dela in postane stanovsko zaveden. Vsega tega danes delavcem manjka. Današnji delavec, pa naj bo tovarniški ali obrtniški, kvalificiran ali nekvalificiran, nima stanovske zavesti, ne spoštuje in ne ceni dela. To mu je postalo zoprno. Često je vzrok zapostavljanje, pa tudi nemetodičen in nesmotrn pouk v delavnicah. Žosistovska organizacija hoče to pomanjkljivost odstraniti s tem, da prireja strokovne tečaje, vpliva na obiskovanje in izpopolnjevanje strokovnih šol, pa tudi na čim bolj smotno izobrazbo kvalificiranih delavcev v delavnicah. Vse to je v zvezi s poukom o nevarnosti in nevarnostih, o higieni in varnostnih predpisih.

Toda žosistovska organizacija ne zajame zgolj delavskega življenja mladega delavca; ona gre še dalje. J. O. C. pripravlja fanta na nadvse važno vprašanje zakona. Kot posebni cilj si je postavila ta organizacija pripraviti fanta, pa tudi dekleta na medsebojno spoštovanje, varovati ga pred zablodami mladostne dobe in ju pripeljati čista pred oltar. Ve, da je pogoj srečnega družinskega življenja neomadeževana mladost. Svoje člane pripravlja na to z razgovori v študijskih krožkih o družini, o domu, o svetosti zakona, o njegovi nerazdružnosti itd.

Zajeti vse mlade delavce

Druga naloga žosistovske organizacije je, zajeti vso maso mladega delavstva. Motil bi se, kdor bi mislil, da je namen žosistovske organi-

zacije organizirati nekaj »privilegirancev in jih ločiti od njihovih tovarišev«. Ne! Žosistovska organizacija je ustanovljena za vse mlade delavce, da jih zbere v sebi in jih organizira, zato da jih varuje, poučuje in vodi k pravemu krščanskemu življenju.

Baš masa delavske mladine je prepuščena vplivu ceste, delavnice, tovarne in slabe družine. Ta masa potrebuje nekoga, ki se zanjo zavzame, ki jo rešuje. Če bo prepuščena sama sebi, če bo organizirana v društvih, ki ne nosijo stanovskega obeležja, bo utonila, ker ne bo dobila tega, kar potrebuje za svoje vsakdanje življenje in ne bo imela nikogar, ki bi se zanjo zavzel.

To je razlog za postanek žosistovske organizacije, je razlog za njen obstoj. Vse njeno delo vodi samo misel: osvojiti maso delavske mladine, rešiti jo in jo vzgojiti. Vzgoja, prava dosledna krščanska vzgoja, ki zajame vsega človeka, ki približa krščanska načela resničnemu življenju mladega delavca, je glavni namen žosistovske organizacije.

Toda za vzgojo je potrebno dvoje: predvsem ne smemo misliti, da je dovolj zbrati, organizirati maso in ji od časa do časa podati pri kakem sestanku nekaj misli, ki imajo ali pa nimajo zveze z njenim dejanskim vsakdanjim življenjem. Ne, tako masovno, pa površno gibanje, gibanje z nobenimi ali silno majhnimi zahtevami ne bo rešilo problemov delavske mladine. Današnji čas zahteva resnega, globokega gibanja. To pa je nemogoče brez individualnega, vztrajnega neprestanega vpliva na posameznika. Zato je prvi pogoj vsakega uspešnega dela: vzgojiti si izbrane čete, borce, ki bodo kvas, duša, sol, luč v masi, za katero in zaradi katere so. Vsako zbiranje mase brez teh izbranih čet je zgolj tolpa, drhal, ki se morda tu in tam zbere, ker čuti kako materialno korist, toda ni pridobljena, ni osvojena.

Drugi pogoj pa je vzgajati maso, kar pa zahteva osebno, individualno delo in vpliv, kajti masovna vzgoja je nemogoča.

Prva zahteva prave žosistovske organizacije so

a) jedrne skupine

Ker je »KA isto kot Katoliško življenje,« kot je dejal papež Pij XI., polaga žosistovska organizacija posebno važnost na vzgojo jedrnih skupin, vzgojo tistih, ki so poslani, da delujejo med maso, da jo osvajajo in vzgajajo. »Samo dobro vzgojene, izbrane čete, samo sposobne jedrne čete borcev so sposobne vzgojiti in organizirati maso,« pravi Cardijn.

Da so jedrne skupine nujno potrebne, je umljivo zaradi tega, ker je tudi nasprotnik organiziran v jedrnih skupinah; pa tudi zato, ker je vsako uspešno delo možno le po maloštevilnih, dobro organiziranih in za to šolanih jedrih. Naloga tega jedra ali jedrne skupine je, ustvariti proti naravnemu okolju, ki je dandanes samo po sebi, če ne brezversko in veri sovražno, vsaj za vero mlačno ter indiferentno in ki vtisne pečat svoje indiferentnosti in brezbržnosti vsem, ki v njem živijo, umetno okolje, ki bo ne le paraliziralo vpliv naravnega okolja, marveč osvajalo za novo, krščansko okolje.

Da je to možno, morajo imeti člani gotove zmožnosti, ki so prvi pogoj ali pa cilj uspešne vzgoje. Predvsem polagajo žosisti veliko pažnjo na močno, odločno voljo članov borcev, ki se ne straši nobenih ovir in težav, ki ne obupa že pri prvem neuspehu, marveč vztraja do zmage. Torej močna volja in vztrajnost v dobi, ko je človek tako omahljiv.

Treba je pripravljenosti za žrtve. Vsakdo, ki le količkaj pozna uspehe belgijskega žosizma, mora priznati, da se imajo žosisti zahvaliti silnemu razmahu svoje organizacije, poleg drugega tudi silni požrtvovalnosti svojih članov - borcev.

Da je potrebna samoodpoved, ki se ne obotavlja odpovedati se tudi dovoljenemu, je jasno. Brez take samoodpovedi je močna volja pa ljubezen do žrtev in brezpogojna podrejenost vodstvu enega nemogoča.

Iz tega spoznamo, da je potrebna izbira pri tistih, ki naj bodo člani jedrne skupine, pa tudi veliko vztrajnega dela, ki ga nalaga vzgoja borcev onemu, ki se je tej vzgoji posvetil. Da je taka vzgoja sad neprestanega, leta in leta trajajočega dela, je tudi jasno.

Vzgoja sama obsega dvoje: predvsem notranjo poglobitev, potem pa šolo za akcijo. Za notranjo poglobitev je nujno potrebno čim temeljitejše poznanje krščanskih resnic, stalno življenje v posvečujoči milosti božji, čigar pogoj je zakramentalno življenje in molitev ter nadnaravno usmerjena ljubezen do bližnjega, ki se ne straši nikakih žrtev, kadar gre za čast božjo ali za to, da reši izgubljeno ovčico, ki ne pozna »ne razdalj, ne trudov, ne ovir in to čisto po dolgih in muke polnih delovnih dneh« (Cardijn).

Vzgoja obsega tudi vzgojo za delo ali akcijo, saj stavi papeževa beseda »Katoliška akcija je katoliško življenje« dvojno zahtevo na vse, ki hočejo delati v KA, in sicer, da morajo biti ali si morajo vsaj prizadevati, da bodo sami dobri katoličani, potem pa da širijo katoliško življenje med drugimi, da druge pridobivajo za pravo katoliško življenje. Vzgoja za akcijo obsega vežbanje članov jedrnih skupin za to pridobivanje. To je jasno že iz besede »jedro«, ki pomeni življenje, delovanje, neprestano snovanje. Kar je jedro v rastlinski ali živalski stanici, kar je jedro za živ organizem, to mora biti jedrna skupina za maso.

Za vzgojo k akciji je treba poznati okolje, v katerem mora jedro delati, poznati vse njegove prilike, poznati metode osvajanja, delovne metode nasprotnika, psiho mladega delavca, poznati socialno vprašanje, sodobne potrebe in zahteve, ki se nanašajo na delavsko mladino, treba je medsebojnega dogovora, natančnega načrta za delo, kontrole nad delom itd. Vse to, vsa vzgoja za akcijo se vrši pri študijskih krožkih, ki so prave snovalnice vsega dela žosistovske organizacije. Pri teh krožkih člani jedrnih skupin ne poslušajo kakega učenega predavanja, ne bogate svojega znanja, se ne le osebno poglobljajo v tako važna vsakdanja vprašanja, ne študirajo napak in slabosti svojega bližnjega, da bi mu škodovali. Še daleč ne! Tu pri mizi, z beležnico pred sabo in s svinčnikom v roki se razgovarjajo o vsakdanjem življenju delavca, tu iznašajo rezultate svojega opazovanja, svoje sodbe in mišljenje o

vzrokih raznih pojavov v vsakdanjem delavskem življenju, tu iščejo potov in načinov, kako bi pomagali rešiti ovire, rešiti tega ali onega, pripraviti ga zopet k pravemu krščanskemu življenju.

Resnično, študijski krožki so pogoj resnega in uspešnega dela prave žosistovske organizacije. Toda kot se boj ne bojuje v vojašnici, marveč v zakopih in v strelskih jarkih, tako se boj za delavsko mladino ne bojuje v sejni sobi, ampak v delavnici, tovarni, na cesti, na prevoznih sredstvih, v družini, društvih itd. Tu se bojuje boj za in proti Bogu, boj za duše. Ta boj je verski, moralni, socialni, duhovni. Tu se duše osvajajo za Boga ali za satana. Tu se duše pogublajo ali rešujejo. Zato žosisti prav dobro vedo, da ni dovolj udeleževati se zgolj študijskih krožkov, marveč da je treba tudi delati, da to študiranje ni smoter samemu sebi, marveč da je le sredstvo za osvajanje, za delo med maso. Toda to osvajanje ni zgolj neko prištevanje, neko seštevanje članov, marveč je pravo osvajanje. Zato žosistovska organizacija ne gre zgolj v širino, marveč najprej in najbolj v globino.

b) Vzgoja na globoko

Vsakega mladega delavca je treba pridobiti, je treba osvojiti za duhovno krščansko življenje. To pridobivanje pa je najtežje in zahteva velikih žrtev, ker se vrši v osebnem, intimnem razgovoru, ki gre od duše do duše. Je v neprestanem stiku in vplivu žosista - borca na mladeniča, ki ga hoče pridobiti. Je v tem, da odstrani od njega vsak kvaren vpliv, ga loči od priložnosti, ki so mu v spotiko, ki so ga odtrgale od Boga, mu zameglile jasen pogled. Da je to delo težko, da zahteva veliko žrtev, da je nevidno in zahteva odpovedi, je vsakomur jasno. Mladi človek se rad postavi; zato ga vleče predvsem to, kar je videz, kar vzbuja občudovanje pri drugih. Delo pa, kot je oblikovanje duše, ki ni vidna, ki je včasih po mesecih trudov celo brezuspešno, delo, ki zahteva toliko samoodpovedi, zatajevanja in osebnih žrtev, ne vleče, ne miče.

V tem in takem delu je skrivnost žosizma in njegovih uspehov. Toda to delo je neobhodno potrebno, kajti le tisti, ki je osvojen, bo ostal, dočim bodo zgolj prišteti ob prvem viharju in prvi preizkušnji odpadli.

Osvojiti okolje

Vse to delo za maso, za osvojitve vsega vsakdanjega življenja mladega delavca bi ne zadoščalo, če bi se ne osvojilo tudi okolje. Saj baš okolje oblikuje človeka, mu vtisne svoj pečat. Reči bi mogli: »Povej mi, kje delaš, pa ti povem, kakšen si.« Če je tovarna ali delavnica krščanska, pa v resnici krščanska, tedaj je zelo verjetno, da bodo tudi delavci, tudi vajenci in mladi pomočniki krščanski. Če so zabavišča, kino in gledišča, gostilne in družine krščanske, bodo tudi tisti takšni, ki se tam zbirajo. V obratnem primeru pa bo prav obratno. Je prav tako kot z zdravjem. Če vzameš jetičnika, ki še ni v zadnjem štadiju jetike, iz zastrupljenega ozračja, če mu daš potrebno hrano in ga neguješ, si bo kmalu opomogel. In če hočeš, da ostane zdrav, ga

moraš poslati v zdrav kraj; če ga vrneš v razmere, iz katerih je izšel bolan, bo kmalu zopet tak, kakršen je bil prej.

To uvidijo tudi žosisti. In zato se ne zadovoljijo zgolj s tem, da osvojijo čim več delavske mladine, da vplivajo na njeno življenje, marveč je njihov tretji cilj vrniti okolju in krajem, kjer mladi delavci bivajo, kjer pretežni del svojega življenja prežive, krščanskega duha. Njihov cilj je zavojevati delavsko okolje.

Zato nalaga žosistovska organizacija svojim odsekom, da morajo pri svojih študijskih krožkih, pri svojih sestankih, zborovanjih neprestano misliti na to nalogo. Osvojiti je treba delavske družine, delavske ulice, okraje v fari, občini, v mestih, tovarne, šole, delavnice, zabavišča itd. Vsak član jedrne skupine se mora temu delu posvetiti. Vsak član jedrne skupine mora biti luč, kvas v svojem oddelku v tovarni ali delavnici, v železniškem vozu ali gostilni, v društvu ali kjer koli so mladi delavci. Povsod mora vplivati na vse, ki so tam. Zato je naloga vsakega borca, da zbere okrog sebe skupine enako mislečih, da z njimi preprečuje zlo in osvaja za Kristusa in krščansko življenje. Naloga borca je ustvariti v svojem okraju ali oddelku umetno okolje, ki bo premagalo naravno okolje.

Tako postane vsakdanje življenje borca, delavca pravi apostolat, ki rodi bogate sadove zanj, pa tudi za druge.

*

Da je to delo važno in zlasti dandanes nujno potrebno, je vsakomur, kdor je prebral ta kratka izvajanja, razvidno. Laiški apostolat je v današnjih časih nujno potreben, saj gre za osvojitev laikov in laiškega okolja, gre za tisti del Cerkve, ki je bil do zadnjega najbolj zanemarjen, zapuščen; gre za osvojitev tistega stanu, do katerega je duhovniku v današnjih razmerah najmanj možno ali sploh nemogoče priti in ki je duhovniku najbolj odtujen. Cerkvena hierarhija ne more v delavnice in tovarne, delavci pa k njej ne pridejo, ker so pod vplivom razdiralnega dela socialistov in komunistov izgubili zaupanje v duhovnika in Cerkev. Samo laiki morejo med laike, zato je dejal papež Pij XI.: »Prvi apostoli delavcev morajo biti delavci.« (Qu. a.)

Naloga duhovnikov asistentov pa je vzgajati laike apostole, šolati laike borce, vzgajati jedrne skupine in posredno po njih druge, do katerih sami ne pridejo.

Če bomo to razumeli in se za to žrtvovali, bo postalo laišvo velika moč, polna življenja in delovanja za Kristusovo kraljestvo.

Alojzij Mihelčič

Žosistovski priročnik

Pred dvema letoma je Katoliška akcija v Sloveniji izdala prevod prvega dela žosistovskega priročnika (Manuel jociste). Priročnik vsebuje zgodovino žosizma, njegov program in njegove zahteve, podaja delovne metode, jih psihološko utemeljuje ter podrobno očrta sistem in organizacijo žosizma. Priročnik je verna slika žosistovske organi-

zacije, predstavlja pa tudi veliko dušnopastirsko, psihološko in organizatorno mojstrovino. Že iz tega bi sledilo, da knjiga med našimi katoliškimi kulturnimi delavci ne sme pasti v pozabo. Toda knjiga ima svoj pomen zlasti zaradi posebnega značaja žosistovske organizacije. Pij XI. je namreč žosistovsko organizacijo označil kot dovršen tip Katoliške akcije, kot gibanje, v katerega se zdi da je božja Previdnost položila svoje znamenje.

Ko smo se Slovenci seznanili z žosistovskim gibanjem in njegovi uspehi, smo bili navdušeni zanj. Polagoma pa je to navdušenje minilo. Danes se o njem skoraj več ne piše. Toda če vemo, da je prav žosizem izoblikoval vzor organizacije Katoliške akcije, ne moremo iti kar tako mimo njega. Marsikak dvom ali spor o organizaciji, o delovnih metodah itd. bi lahko izostal, ako bi poznali žosizem. Žosistovski priročnik, verna slika žosistovske organizacije, more služiti temu namenu. Ne bi bilo sicer primerno, če bi žosistovsko metodo pri nas kar mehanično posnemali. Zelo napačno bi pa bilo, če bi tako bogate organizatorne in dušnopastirske izkušnje, kot si jih je nabral žosizem, molče prezrli. Prav je tudi, da od časa do časa odtrgamo pogled od oblikovanja lastnih razmer in pogledamo na vzore v tujini ter presodimo, ali je naše delo še pravilno ali ne.

*

Eden izmed najbolj razširjenih in priljubljenih očitkov proti organizaciji Katoliške akcije je očitek »formalizma«. Ta način organiziranja Katoliške akcije, kot se pri nas izvaja, pravijo nekateri, je brezploden formalizem. Kdor bere žosistovski priročnik, se bo kmalu prepričal, kako je prav za prav treba gledati na vprašanje formalnosti v organizaciji. Na prvi hip je razvidno, da živi v usodni zmoti, kdor misli, da bo mogla Katoliška akcija delovati brez tega. Že priročnik, ki se sicer ne spušča v podrobnosti, ima nešteto določil formalnostnega značaja, zlasti v zadnjem delu. Koliko formalnosti je treba potem opraviti šele v podrobnejšem izvajanju programa! Za ostvaritev velikih ciljev je treba danes porabiti visoke kupe papirja, kartotek, zapisnikov, sklepovnikov, poročil, tabel, diagramov itd.

Odpor proti izpolnjevanju formalnosti, ki mu podlega zlasti mladina, izvira deloma iz neke zmotne ideologije, deloma iz mladostne neizkušenosti in pomanjkanja čuta stvarnosti, največ pa iz — lenobe. Vsakomur je razvidno, da te formalnosti, ki se z njimi bavijo zlasti tako imenovani poslovniki, niso cilj organizacije, so pa potrebna sredstva, ki brez njih uspešnega dela ni. Ako si jih odmislimo, žosistovska organizacija, kakor nam jo slika priročnik, preneha biti to, kar je. Pri nas je prav v navadi smešenje poslovnikov. Kadar se omenja beseda poslovnik, ali se v katoliškem društvu zahteva, da je treba poslovnik poznati in se po njem ravnati, nam mnogokrat zadoni v odgovor pomilovalen smeh. Nič čudnega potem, če uspeha pri delu ni, saj se zametavajo sredstva, ki so za uspeh potrebna. Žosistovski priročnik nam je tukaj dokaz, kako malo utemeljeno je preziranje formalnosti v organizaciji.

*

Žosizem ni le neko medlo zarisano gibanje, ampak je organizacija, ki ima natančno določena sredstva za doseg namena. Žosistovski priročnik jih podaja. Namen Katoliške akcije je sicer nadnaraven, sredstva za doseg tega namena so nadnaravna, pa tudi naravna. Čim srečnejše so prilagojena naravna sredstva nadnaravnim, tem več zagotovila imamo, da bo delo uspešno. Žosizem je to dobro spoznal. Pri naravnih sredstvih se moremo in včasih celo moramo učiti od ustanov, ki imajo čisto druge cilje, ki pa so svojo organizacijo privedle do velike popolnosti (armada, industrijska podjetja itd.). Zaradi tega nastaja včasih spotikanje, ki pa je zelo neupravičeno. Zakoni dela in vodstva so pač povsod isti, razlika je le ta, da jih je pri materialnih ciljih veliko lažje ugotoviti, kakor pri duhovnih. Kjer je potreba po ciljih, tam je brez dvoma potreba po sredstvih. Bodisi da je cilj materialen ali duhoven, bodisi da gre za pridobitev kake kreposti ali za osvojitve tovariša ali za vrtanje predora, povsod je treba n. pr. spoznati vse one vzroke, ki imajo hoteni cilj za učinek, izbrati izmed njih najboljše, najučinkovitejše, najcenejše, razporediti jih pravilno, kontrolirati njih izvajanja itd. V tem ni razlike, ali gre za lastno popolnost ali za zgraditev električne centrale.

Način, kako dana sredstva uporabljamo v doseg cilja, imenujemo metodo. Žosizem je izdelal sistem metod, ki jih učinkovito uporabljajo. Radi očitajo Katoliški akciji v Sloveniji, da njene metode niso primerne ali da so »čudne«. Metode so res lahko primerne ali neprimerne. Če pa primerjamo metode n. pr. dijaške Katoliške akcije z metodami, ki jih podaja priročnik, ni opaziti med njimi razlik, ki bi zaradi njih morali govoriti o neprimernosti. Nasprotno se zelo skladajo ene z drugimi, kar je čisto naravno, saj izhajajo iz istih vzgojnih in vodstvenih načel. Do nerazumevanja je prišlo pač bolj zaradi splošnega odpora proti organizaciji in njenim zahtevam, kakor pa iz morebitnih pogrškov, ki so neizogibni tudi v najpopolnejši organizaciji. O tem morda najbolj zgovorno priča vprašanje izključevanja, ki dela pri nas še toliko težav. Priročnik določa izključitev ne samo posameznih članov, ampak kar celih odsekov. Dobro se pač zaveda, da je odstranitev nevrednih ali takih, ki gibanje ovirajo, za organizacijo življenjsko vprašanje.

*

Ena izmed stvari, ki jih priročnik najbolj poudarja, je edinstvo in enotnost organizacije. Tu pravi dobesedno: »In prav zato je treba ljubosumno poudarjati enotnost narodne organizacije delavske mladine; enotnost je nujni pogoj moči, uspešnosti, pristojnosti in avtoritete take organizacije... Žosistovska organizacija hoče biti edina narodna organizacija mladih delavcev v Belgiji in zato zahteva, da se stori vse, da se očuva enotnost in samostojnost organizacije.«

Dvoje je tukaj poudarjeno: prvič edinstvo organizacije, drugič enotnost. Izrecno se postavlja zahteva, da hoče biti žosizem edina organizacija mladih delavcev v Belgiji. S tem se izključuje vsaka druga organizacija z istimi ali podobnimi cilji. S tem pa, da hoče biti žosizem edina narodna organizacija, postavlja zahtevo enotne organizacije za ves narod ter tako izključuje kvarno cepljenje na več samostojnih

edinic po škofijah ali drugih upravnih edinicah, ki ne bi bile pod enotnim vodstvom ali se morda celo razlikovale po ustroju, zahtevah, metodah itd. Žosizem sploh ne pozna delitve po škofijah, marveč se njegova organizacija deli na pokrajinske zveze. Te se glede obsega ravnaajo največkrat po okrajih (arrondissements) in po industrijskih revirjih. Pokrajinska zveza se dalje deli v krajevne, župnijske, medžupnijske odseke. Celotno gibanje pa stoji pod strogo enotnim vodstvom, ki ima svoj sedež v Bruslju.

*

Žosizem ima v svojem programu celotno vzgojo mladih delavcev. Z drugimi besedami se to pravi, da se mora mladi delavec organizaciji takorekoč celotno predati, da ga bo mogla celotno izoblikovati. Tu se stavijo do mladega delavca velike zahteve. Toda prav te zahteve so moč žosistovske organizacije. Bojazen, da bi zaradi velikih zahtev Katoliška akcija ne uspevala, je brez podlage. To dokazuje žosizem, ki stavi na svoje člane, predvsem jedrne, ne samo velike verske, moralne, ampak tudi umske in socialne zahteve, postavlja sploh zahtevo po celotni vzgoji, pa je kljub temu in prav zaradi tega sijajno uspel. Seveda je to celotno vzgojo mladega delavstva, kakor pripominja priročnik, treba pojmovati v smislu Katoliške akcije, ki je v tem oziru neposredno in popolnoma odvisna od cerkvene oblasti. Žosistovska organizacija priznava absolutno v svojem prizadevanju za celotno vzgojo avtoriteto Cerkve in se s sinovsko vdanostjo podreja zastopnikom cerkvene oblasti, ki so od nje zakonito pooblašteni.

Žosizem torej ni le neka združba mladih delavcev z malenkostnimi zahtevami, ampak organizacija in sistem vzgoje, ki mora prevzeti in vzgajati celotnega delavca. Zato pravi Cardyn v uvodu priročnika: »Žosistovska organizacija ni nikaka etiketa, ki se prilepi na kakršno koli skupino mladih delavcev: na kongregacijo, pevski zbor, športni klub, in je s tem stvar rešena.«

Žosistovska organizacija in prav tako vsaka prava Katoliška akcija je mnogo več: je poklic; poklic apostolstva, služba Kristusovemu kraljestvu.

Franc Glavač

Knjige

Okrožnica Pija XI. Quadragesimo anno o obnovi družabnega reda

Prevedel in razložil dr. Aleš Ušeničnik. Naša pot XXI., 1940, str. 287.

Apostolat Katoliške akcije vsebuje tudi socialni apostolat. »Rdeča brošura« (nemški prevod str. 5) navaja v petih točkah naloge, ki naj jih vrši Katoliška akcija glede gospodarsko-socialnega delovanja. Te nujno slede iz dejstva, da »so — brez nepremišljenosti se lahko reče — socialne in gospodarske razmere naše dobe za premnogo ljudi največja ovira, da ne morejo skrbeti za tisto eno, ki je potrebno, namreč za večno življenje« (Qu. a. n. 130). Za vršitev socialne obnove, ki je po sodbi Pija XI. težko delo (Qu. a. n. 138), je pa nujni predpogoj socialni študij. Pij XI. izrecno zahteva, da se morajo na zares težko nalogo, ki se nalaga duhovnikom z modro izbiro ter pravo vzgojo in izobraževanjem laičkih apostolov delavcev in gospodarjev, pripravljati z resnim socialnim študijem že bogoslovci (Qu. a. n. 142).

Katoliška akcija v Sloveniji se naloge, da mora gojiti pri svojih članih socialni študij, zaveda. Pravila Zveze mladih katoliških delavcev in pravila Zveze mladih katoliških delavk socialni študij n. pr. izrecno omenjajo, ko navajajo med sredstvi »proučevanje socialnih vprašanj« (čl. 6. b). Pravila Zveze katoliških dijakov v členu 6. pod b) navajajo sicer le študij v splošnem, vendar praksa priča, da se slovenska dijaška KA zaveda dolžnosti, izobraževati svoje člane tudi socialno. To dokazuje njen študijski, pa tudi njen knjižni program. V svesti si naloge, ki jo Pij XI. v protikomunistični okrožnici Divini Redemptoris navaja, češ da »je naloga Katoliške akcije še ta, da z govori in tiskom širi socialne nauke rimskih papežev o krščanski obnovi družabnega reda« (št. 66), je slovenska dijaška KA v svoji zbirki Naša pot izdala leta 1934. »Socialno vprašanje« (IV. zv.) in leta 1938. »Obris socialnega vprašanja« (XVII. zv.), vrh tega pa leta 1937. s pripombami in pojasnili prevod okrožnice o brezbožnem komunizmu Divini Redemptoris (XIII. zv.) in letos prevod Pijeve socialne okrožnice Quadragesimo anno s komentarjem (XXI. zv.). Tako veljajo tudi za slovensko dijaško KA Pijeve besede, ki je ob njih papež gotovo mislil na dijaško KA: »Zreti je tudi mnogo mladeničev, ki bodo po svoji darovitosti ali po svojem bogastvu skoraj zavzeli med veljaki v družbi odlično mesto, kako se resnobno ukvarjajo z globljim social-

nim študijem in dajejo veselo upanje, da se bodo kdaj popolnoma posvetili delu za socialno obnovo« (Qu. a. n. 140).

Aleš Ušeničnik je Pijevo socialno okrožnico prevedel takoj, ko je izšla. Napisal je prevodu tudi 22 strani opomb, od tega 14 strani splošnih opomb, ostale strani pa posebnih k posameznim odstavkom okrožnice. Pretežni del opomb (splošne opombe) se bavi večinoma le s prepornimi vprašanji — od Pija XI. avtoritativno pojasnjenimi — o bistvu lastninske pravice, o delu in kapitalu, o razrednem boju, o socializmu in o bodočem socialnem redu. Ta prevod je izšel najprvo v XXV. letniku Časa, nato pa še istega leta 1931 tudi kot ponatis iz Časa.

Novo izdajo rabi predvsem dijaška KA za svoje študijske namene. Izdaja pa je bila potrebna in pomembna tudi za ostale kroge. Pravega komentarja k Pijevi socialni okrožnici doslej namreč še nismo imeli, kot so ga imeli nekateri drugi narodi, n. pr. Holandci, Nemci. Sedaj smo dobili prvo slovensko izdajo Quadragesimo anno s komentarjem. Tak komentar pa je potreben, ker je okrožnica težka in ker rešuje več prepornih vprašanj. Aleš Ušeničnik nam je dal odličen komentar, tako da se v tem lahko merimo z drugimi narodi. Ta komentar ni kako široko, raztegnjeno in gostobesedno razpisovanje, marveč je jasen, klen in zgoščen spis, da se ob njem kar čuti, kako avtor s svojim strokovnim znanjem suvereno obvladuje obširno področje socialnega vprašanja. Le tako je bilo avtorju mogoče, da je na razmeroma majhnem prostoru podal toliko snovi, da, obravnaval v komentarju v malem kar vse socialno vprašanje.

Tako se je A. Ušeničnik izkazal za preodličnega razlagalca Quadragesimo anno, ki je Leonovo okrožnico Rerum novarum ves čas prav razumel, kakor to pravilno poudarjajo MMB (IV. str. 134), obenem pa je Ušeničnik pri nas doslej znan kot edini, ki je Quadragesimo anno razložil izrecno in v celoti. Kakšen drug tak razlagalec Pijeve socialne okrožnice pri nas ni znan. Zato stavku, ki hvali Gosarjevo »nepristranost«, ki ga »prijetno razločuje od nekaterih drugih razlagalcev«, da namreč nikdar ne razlaga socialnega nauka »v prid svoje osebne ali kake druge zamisli«, manjka skoro vsak suppositum, če stavek ne meri na Ušeničnika. Vrh tega je težko misliti, po kakšni asociaciji idej je mogoče spraviti sociologa Gosarja vzvezo z različnimi anonimnimi pisci in ga tako ponižati.

V prevodu je prevajalec popravil nejasno mesto št. 52, tako da je sedaj vsako napačno umevanje izključeno. Stilistično pa je prevod popravljen na več kakor dvajset mestih. Tekst okrožnice je razčlenjen z avtentičnimi pa še z dodanimi naslovi in obrobnički, kar dobro služi preglednosti. Komentar pa je razčlenjen z naslovi. Stvarno kazalo na koncu praktični rabi dobro služi.

Oprema izdaje je lična, tisk dober. Nekaj tiskovnih napak je popravljenih na zadnji strani. MMB IV. str. 130 zaznamujejo še dve napaki. K temu zadnjemu je pripomniti: izvod, ki ga imam, na str. 131. v. 13. vejice za besedo »plač« nima — dokaz, da je ta tiskovna napaka v nekaterih izvodih popravljena. Kar pa tiče mesta na str. 152. v. 5—7, se pa zdi pravi smisel dosti zavarovan z naslednjim odstavkom (v. 9—15).

Priporočati je katoliški inteligenci, da si omisli to komentirano izdajo *Quadragesimo anno*, ki ponovno izpričuje Aleša Ušeničnika za našega najboljšega katoliškega sociologa. Aleš Ušeničnik je za slovenski narod, za slovensko katoliško skupnost, za slovensko filozofijo, teološko in sociološko znanost že storil toliko in se v znanstveni kritičnosti že povzpел vsaj toliko, da bo znal prav presoditi, kje in kako naj objavlja svoje spise, in da so zato zadevne lekcije, kot jo je naš spoštovani znanstvenik dobil prav zadnji čas v reviji Leonove družbe, ki jo je spoštovani g. pisatelj ustanovil in dolga leta urejeval, depasirane. Gotovo bo tudi Leonova družba obžalovala, če se g. pisatelju in njemu častnemu članu ni zdelo primerno, da bi bil popravek objavil v njeni reviji; sicer je pa g. dr. A. Ušeničnik priredil prevod in napisal pretehtni komentar v prvi vrsti za publikacije dijaške KA, zato je samo ob sebi umevno, da je popravek, ki se nanaša na njegovo publikacijo, priobčil v stanovskem tedniku te dijaške organizacije.

Dr. A. Zupan

VI. mednarodni kongres Kristusa Kralja v Ljubljani

Uredila Ivan Martelanc in Josip Premrov. Ljubljana 1940. — Izdal odbor za VI. mednarodni kongres Kristusa Kralja. — Založil škof. ordinariat v Ljubljani. 212 strani.

Pomen in vrednost te knjige ni samo v tem, da nam s slikami in z živim, slikovitim opisovanjem o poteku kongresnih prireditvev ohranja in budi spomin na one dni, ki so bili posvečeni slovesnemu praznovanju Kristusa Kralja, ampak še mnogo bolj v tem, da nam nudi v lepem slovenskem prevodu vse govore zastopnikov raznih narodov, ki so bili po besedah ljubljanskega škofa tako tehtni in poučni, da naj bi njihove misli sprejeli za vodilo svojega življenja in delovanja.

Knjiga razpade nekako v dva dela. Prvi del knjige ima namen podati v časovni zaporednosti ves potek kongresnih slavnosti. V začetku je označen namen in pomen kongresa in podan kratek pregled o zgodovini teh kongresov. Nato pa preide na VI. mednarodni kongres v Ljubljani. Govori: o pripravah na ta kongres, o njegovem sporedu, o pomembnejših pozdravih in udeležencih tega kongresa. Tako nam že to kratko poročilo pokaže, koliko dela je bilo za organizacijo tega kongresa, ki je zajel na široko katoliški svet, saj so se ga udeležili zastopniki 20 držav. Nato govori knjiga o otvoritvi kongresa in prinaša v celoti otvoritveni govor ljubljanskega škofa, ki ga je imel v stolnici in v katerem je v kratkih, pa klenih besedah razložil vernikom namen in pomen kongresa in jih povabil k obilni udeležbi kongresnih zborovanj in javnih manifestacij za Kristusa Kralja. Kongresna zborovanja, ki so se vršila prve tri dni v Unionu, so v tem delu knjige le na kratko omenjena, ker so vsi referati in resolucije s teh zborovanj objavljeni v drugem delu. Bolj na široko in izčrpno pa govori o zunanjih kongresnih slavnostih zadnjih dveh dni. Prihod kardinala-legata

Hlonda v Slovenijo in njegov sprejem v Ljubljani je popisan tako živo in s tako vznemetenostjo, da se že iz poročila čuti, kako se je slovensko ljudstvo živo zavedalo, da ne sprejema samo velikega cerkvenega kneza, ampak zastopnika papeža, Kristusovega namestnika na zemlji. Poročilo o nadaljnjih prireditvah: o mladinski prireditvi na Stadionu, o igri o Kraljestvu božjem, o slovesni nedeljski službi božji na Stadionu, o popoldanskem sprevedu katoliških organizacij in o zaključni svečanosti na Stadionu je podano živo in občuteno in ne zajame v svoj stil le zunanjih dogodkov tistih dni, ampak vse tisto svečano občutje in navdušeno vzdušje, ki je velo iz vernih množic ljudstva in doseglo višek pri nedeljski slovesni maši na Stadionu, ko je bila vsa množica iz različnih narodov zbrana kot ena velika družina ob skupnem daritvenem oltarju pri daritvi, ki jo je imel zastopnik papeža, očeta vesoljne Cerkve.

Na koncu tega poročila o kongresu je še poročilo o španski protikomunistični razstavi, o razstavi sodobne slovenske cerkvene umetnosti in o koncertu slovenske nabožne pesmi, ki so se vršile v teh dneh in imele mnogo obiskovalcev in občudovalcev.

Največjega pomena v tem delu knjige sta pa gotovo govora kardinala Hlonda. Oba sta objavljena v celoti, v vseh 5 jezikih kot ju je govoril in obenem prevedena v slovenščino. Govora nista velikega pomena le zato, ker ju je govoril odlični cerkveni knez in papežev legat, ampak tudi zaradi globoke vsebine, iz katere veje duh katoliške vesoljnosti in edinosti, ki družijo v eno neločljivo občestvo hierarhijo in laike. Papežev legat je dal v najslovesnejši priliki javno potrdilo in priznanje velikemu pomenu laiškega apostolstva KA. Pri pozdravnem govoru v Unionu je rekel: »Izražamo tudi najtoplejša čustva možem-laikom Katoliške akcije ex omni lingua et natione, ki v popolnem soglasju s cerkveno hierarhijo zidajo s svojim apostolskim delom krščansko prihodnost.« Pri slovesnem nedeljskem govoru na Stadionu je zopet naglasil: »Laiški apostolat nudi dragoceno pomoč za izvrševanje nalog, ki jih daje hierarhija. Današnje slavje je torej prav tako praznik Cerkve, ki ga skupno obhajata hierarhija in laikat.« Bogastvo misli v teh dveh govorih je res tako veliko in vsebuje toliko potrebnih navodil za krščanski prerod, da bi ju morali brati še in še in njuno vsebino razlagati vernikom, zlasti članom KA.

Drugi del knjige, ki prinaša v slovenskem prevodu vse referate, govorjene na tridnevnem študijskem zborovanju, je pa gotovo še bolj pomemben od prvega. Saj je ljubljanski škof že ob zaključku kongresa na Stadionu izjavil, da so nam predstavniki raznih narodov povedali toliko važnega, tehtnega in za bodočnost pomembnega, da bomo morali vse življenje črpati iz teh smernic, da bomo na sebi in na svojem narodu opravili delo, ki je nujno v sedanosti in ki bo prav tako nujno v bodočnosti. Za KA so pa ti govori še prav posebno pomembni, saj je skoraj v vsakem tudi govor o KA.

Uvodni referat na tem študijskem zborovanju je imel dr. Mack: Smisel in program kongresa: Krščanski prerod — zahteva časa. Referat je pisan z velikim govorniškimi zanosom in idealizmom apostolske gorečnosti. Za KA je pomemben zlasti zato, ker ugotavlja,

da »misel o kraljestvu Kristusovem krije v sebi sveto moč, plodno silo, ki poraja apostolsko energijo in prizadevanje — Katoliško akcijo«. In na drugem mestu spet naglašaja: » Katoliška akcija ni nič drugega kot kraljevsko veličastvo, ostvarjeno in uresničeno v vseh okoljih življenja.« — Predmet prvega študijskega dne je: Verski prerod. Dr. Laros govori o temi: Bistvo verskega preroda. Referat je miselno bogat in globok, po izpeljavi misli izviren. Za temelj krščanskega preroda vzame krst in izvaja misel, da sta si krst in prerodenje v takem razmerju kot stvarjenje in ohranjanje sveta. Človek mora torej krstno milost zavestno ohranjevati in se v njej prenavljati s tem, da odмира slabostim in raste v milosti. Nato preide k drugemu delu in razlaga, kako se vrši to odmiranje in nastajanje. Pravi, da bi se to odmiranje in nastajanje vršilo podobno kot v naravnih organizmih, ki slabe snovi izločajo in si nagonsko poskrbe novih, če ne bi bila naša narava nagnjena k slabemu in lenobi. Zato nas pa sili Bog k temu prerodevanju po sovražnikih, s težkimi nadlogami in zunanji pretresi. Pod tem vidikom gleda on tudi pomembnost stisk sedanjega časa za krščanski prerod. V tretjem delu pa predvsem naglašaja, da bi bilo treba načeti dogmatiko iz vprašanj naše dobe in pokazati pravi odnos med pozitivnimi vrednotami modernega duha in krščanstvom. Za KA je ta referat pomemben, ker tako močno poudarja krstno milost in v zvezi z njo stalno prerajanje, t. j. stalno življenje v posvečujoči milosti božji. Referent tudi opozarja na knjigo: Eugen Walter, Von den Herrlichkeiten der Taufe za poglobitev zavesti o krstu in obnovitev krstne milosti. Pravi, da bo knjiga kmalu prevedena v vse evropske jezike. Potrebno bi bilo, da bi jo kdo prevedel tudi v slovenski jezik. Bila bi zelo uporabna za člane, zlasti jedrne skupine KA. Koreferat ima dr. V. Korošec o bistvu in ciljih verskega preroda in poudarja, da je treba versko preroditi posameznike, družine, društva in države, ker je že zasebno in javno življenje zelo razkristjanjeno. O. Fr. Pelegrino: O sredstvih in potih verskega preroda. V svojem referatu navaja zlasti sledeča sredstva: 1. Poganskemu, naravnemu, materialističnemu svetu je treba postaviti nasproti nadnaravni, duhovni svet. 2. Pojmovanju v smislu komunizma in brezboštva je treba postaviti nasproti krščansko odpuščanje in ločitev od dobrin tega sveta. 3. Opremljenemu poganstvu je treba postaviti nasproti ljubezen do sv. Križa. 4. Gojiti je treba pripravljenost za mučeništvo. 5. Dati pobudo katoliškemu ali vseobčemu duhu proti valovanju pretiranih nacionalizmov na podlagi nauka o Cerkvi kot mističnem telesu Kristusovem. 6. Obnoviti živo zvezo z naslednikom sv. Petra - papežem in mu izkazovati brezpogojno zvestobo in pokorščino. Da se bodo mogla ta sredstva izpeljati, mora duhovščina prodirati med ljudstvo, pomaga pa naj ji KA. Upoštevati bi bilo referentov predlog, naj bi bili vsako leto vsaj 14 dnevni tečaji za vernike, zlasti za izobražence, na katerih bi se obravnavala važnejša bogoslovna vprašanja. K temu referatu sta bila še dva koreferata: Charles Queneta: Kraljevanje Kristusa v svetu duha in André Richarda: Poročilo o Propagandi »Za edinost«, Prvi naglašaja, da so vzroki, ki spreminjajo obličje Evrope, predvsem ideo-

loški in da sta rusko in nemško revolucijo povzročili knjigi: »Das Kapital« in »Mein Kampf«. Kristjani pa moramo prenoviti svet po mislih evangelija. Zato je treba vzgojiti predvsem elito izobražencev, ki bodo učenjaki evangelija in obenem učenjaki človeških ved. Nato navaja novejšo francoske filozofe, pesnike in pisatelje, po katerih se izvaja krščanski prerod med inteligenco in preko te med ljudstvom. Na zgledih pokaže, kako je v Franciji peščica katoliških literatov in filozofov premagala materializem in scientizem in ga nadomestila s katoliškim spiritualizmom in tako utrla pot krščanskemu prerodu. Drugi referent pa pove, zakaj so začeli z gibanjem in propagando »Za edinost« in kakšna sredstva uporabljajo pri svojem delu in na koncu predlaga, naj bi se ustanovil mednarodni odbor za to propagando. Referenti štirih različnih narodov poudarjajo v svojih govorih isto misel: da je treba postaviti proti sodobnim zmotnim idejam, ki imajo na sebi zaradi videza resnice privlačnost, katoliško idejo in pokazati, da je to, kar je v sodobnih zmotnih gibanjih privlačnega, mnogo bolj živo in resnično obseženo v katoliškem verskem nauku.

Predmet drugega študijskega dne je: Nravni prerod. Referenti: Msgr. Rogerij Beaussard: Vzgoja novega nravnega rodu. Govori, kako je treba mladino ohraniti katoliško, kako izgubljeno osvojiti in kako jo je treba vzgojiti za apostolsko delo. — Tadeusz Galdynak: Vzgoja moralnega človeka. Referent si zastavi cilj: vzgojiti je treba takega človeka, ki bo ne samo odporen proti kvarnim vplivom, ampak tudi zmožen dobro vplivati na svoje okolje. Da je mogoče vzgojiti takega človeka, je potrebna sprememba nekaterih zunanjih vplivov in osebna sprememba, pridobljena z lastnim trudom in pomočjo božjo. Za zgled takih zunanjih vplivov navaja alkoholizem, našteva vzroke tega kvarnega vpliva in sredstva, s katerimi bi se dalo to gorje odpraviti. Izvršitev treznostne ideje pričakuje od KA. Govornik je s tem pokazal eno glavnih ovir za vzgojo moralnega človeka in potrdil tudi za naš narod potrebo po močnem treznostnem gibanju, če hočemo izvesti nravni prerod med ljudstvom. Dr. Ujčić: Katoliška vest v javnem življenju. V referatu, ki ga odlikuje jasnost v apliciranju moralnih načel, konkretni primeri iz življenja in spretna uporaba sv. pisma, obravnava govornik moralna načela z ozirom na šolo, umetnost, gospodarstvo, politiko, narodne manjšine, mednarodno življenje in vojsko. S tem, da jasno naglaša, kako bi moralo biti, se nam samo po sebi odkriva dejstvo, da se v vseh teh področjih moralna načela ne upoštevajo, da torej potrebujejo reforme. Dr. Nikolaj Pfeiffer: Krščanski nazor in javno življenje. Referent skuša podati nekaj sredstev, ki bi vzgojili take ljudi, da bodo krščansko živeli ne le v zasebnem, ampak tudi v javnem življenju. Naglaša predvsem, da je treba ljudem oznanjati pravi krščanski nauk o sintezi vse resnice, vsega dobrega in jih vzgajati za totalitarno krščanstvo. Dalje priporoča lepe zgleds duhovnikov in laikov KA in študij papeških okrožnic, da jih bomo razumeli in praktično v življenju uporabljali.

Tudi ob predmetu nravnega preroda se ujemajo vsi referati v tem, da je treba vzgojiti nov rod, mladino, ki bo živela v zasebnem in jav-

nem življenju strogo po moralnih načelih in da bo le s pomočjo nje mogoče izvesti npravni prerod v javnem življenju, ki je demoralizirano po kvarnih vplivih novodobnega poganstva, materializma in komunizma. — Predmet tretjega študijskega dne je: Svet za Kristusa. Referati: Dr. Stefan Swiezovski: Laik v Cerkvi. Referent govori o laikovih odnosih do hierarhičnega in karizmatičnega reda v Cerkvi. Podaja smernice, kako in v čem bi lahko laik pomagal hierarhiji pri njeni vodstveni, učiteljski in duhovniški službi. V tem delu referata je podanih mnogo praktičnih smernic za KA. V drugem delu pa govori o formalističnem in naturalističnem gledanju na Cerkve in išče sredstev proti tem napakam. Za izhodišče iz teh napak navaja globoko katoliško duhovnost, ki bo znala ugotoviti pravo razmerje med nadnaravnimi duhovnimi vrednotami in materialnim elementom v življenju Cerkve. On imenuje to krščanski humanizem. Ta krščanski humanizem naj bi bil utež proti formalizmu in naturalizmu v Cerkvi, od druge strani pa tudi utež proti pretiranemu spiritualizmu, ki hoče iz življenja Cerkve odpraviti vsak materialen in zunanji element. Ker referent na nekaterih mestih kritizira tudi delovanje KA (vsaj poljske) in ji očita prevelik formalizem, je gotovo važno, da se vprašamo, ali se njegove trditve ujemajo z dejanskim načinom delovanja KA. Pravi namreč: »Včasih se dozdeva, da je cilj KA zidati hiše, organizirati urade, sestavljati najpodrobnejša pravila in poslovnike. Katekizem, liturgija, apostolstvo postajajo prazne besede, ki se jih na debelo poslužujemo v programih, v predavanjih in v poročilih, ki pa le po površini drse in niti za las ne prodre v vsakdanje življenje naših organizacij« (str. 168, vr. 21—25). In na koncu referata zopet poudari: »Samo v trenutku, ko bo nadnaravna obnova postala bistvena vsebina KA — samo tedaj bodo laiki izpolnjevali nalogo, namenjeno jim od Odrešenika pri usovršitvi njegovega mističnega telesa« (str. 172, vr. 23—25). Koreferat ima Hans Wirtz: Laik v farnem občestvu. Referent naglašja, da je treba v vernikih zbuditi zavest, da niso samo zunanji, plačujoči člani Cerkve, ampak da so živi udje skrivnostnega telesa Kristusovega — Cerkve. Tako bodo čutili, da so vsi ena farna družina in bodo to skupnost gojili zlasti v cerkvi pri sv. daritvi, pa tudi v družinah, društvih in javnem življenju v fari. Apostolat bodo vršili najprej z zglednim izpolnjevanjem krščanskih načel, potem pa z verskim podukom. Zato predlaga, da bi se po župnijah začeli vršiti tečajji, na katerih bi se sistematično poučevali ljudje o važnejših bogoslovnih vprašanjih. — P. Adalbert Banga, ki je pred kratkim umrl, je imel referat: Laiški apostolat in osvojitev sveta za Kristusa. Referent je pokazal v svojem referatu tako široko razgledanost po svetu in nam na podlagi tega širokega pogleda v svet dal toliko praktičnih smernic za delo pri krščanskem prerodu sveta, da je gotovo eden najvažnejših referatov. Dočim sta prejšnja dva referenta izvajala potrebo sodelovanja laikov pri hierarhičnem apostolatu Cerkve predvsem iz nauka o mističnem telesu Kristusovem, izvaja Banga to nujnost iz dejstva, da Bog hoče vse ljudi zveličati in da tega v sedanjih razmerah ni mogoče doseči brez organiziranega, versko izobraženega laikata, ker je duhovnikov veliko premalo, saj jih je samo

500.000. V teh težkih razmerah, ko svet v masah odpada od Kristusa, pa bi jih bilo treba za uspešno delo najmanj 4 milijone. Naglaša pa, da je treba laike vzgojiti v nadnaravnem mišljenju, jih izobraziti v krščanski filozofiji in teologiji in jih tudi praktično usposobiti za apostolsko delo. — Dr. Žitko v koreferatu: Sodelovanje laikov s hierarhijo doda k Bangovim izvajanjem še tele važne dodatke: 1. Laike je treba enotno organizirati. 2. Organizirati jih je treba tako, da so upoštevana vsa glavna okolja, v katerih živi večji del ljudstva in 3. Delo laikov se mora vršiti vedno in povsod v polnem soglasju in popolni odvisnosti od cerkvene hierarhije. Če se bo vse to izpolnjevalo, bo najbolj zajamčen uspeh in obenem nadnaravna usmerjenost dela laikov v KA.

S tem, da so zastopniki različnih narodnosti obravnavali svoja temata nezavisno drug od drugega, je nekoliko trpela harmonična povezanost in logična strnjenost med referati in so različni govorniki sem pa tja poudarjali iste stvari. Z druge strani je pa prav to, da je vsak govornik podajal svoje misli samostojno, s svojega pogleda v življenje in sedanje razmere, mnogo doprineslo do širšega obzorja in do enotnih, vsestransko utemeljenih sklepov, kje in kako je treba začeti delati za krščanski prerod. Vsi referenti različnih narodov so bili edini v tem, da je za krščansko obnovo *conditio sine qua non*, da se realizira pri vseh narodih zamisel pokojnega papeža Pija XI. o laškem apostolatu — Katoliška akcija.

Na koncu knjige sta objavljena še referata: Alojzij Mihelčič: Bodimo celi kristjani in † dekan Skubic: Prerod našega krščanskega življenja. Objavljene so tudi resolucije tega zborovanja, da se lahko informiramo, v koliko se že izvajajo in kakšno delo nas še čaka.

Prevodi referatov v slovenski jezik so jezikovno in stilno še kar zadovoljivi, moti pa nekaj tiskovnih napak. Ker je knjiga res trajnega pomena ne le kot veličastna spomenica na VI. mednarodni kongres Kristusa Kralja v Ljubljani, ampak tudi kot zakladnica, iz katere bomo zajemali prava načela in zdrave smernice za apostolsko delo v sedanjih razmerah, bi jo gotovo moral naročiti ne le vsak duhovnik, ampak tudi vsak zaveden katoliški laik.

J. Kopač

Iz revij

Dve dogmi »življenjske filozofije«

(Prim. članek „Na valovih iracionalizma“ v tej številki Revije)

Dve veliki dogmi sta značilni za življenjsko filozofijo, najsi jo zastopa Bergson ali Kierkegaard ali Unamuno ali Scheler ali Nietzsche ali kateri koli izmed velikih intuicionistov in antisistematikov.

Prva je ta, da mora razumsko in sistematično filozofijo nadomestiti intuicija. Zato je življenjska filozofija napovedala boj razumarstvu in urejevanju, je antisistematična, ker razumarstvo, sistematika in konceptizem potvarjajo in trgajo živo stvarnost. Stvarnost mora biti občutena in doživeta. Stvarnost se ne doume, marveč se doživi.

Intuicija je torej življenjski filozofiji edino sredstvo, da pride človek do stvarnosti. Treba se bo odpovedati dosedanjim zastarelim načinom umskega zaznavanja.

Toda kaj je prav za prav tista stvarnost, do katere pridemo le z intuicijo? Ta stvarnost je življenje. Še več: življenje je edina stvarnost, ki eksistira. In to je druga dogma. Na videz je težko doumeti, v kakšni zvezi sta ti dve dogmi življenjske filozofije. Toda to je le na videz. Zastopniki življenjske filozofije so namreč podlegli zelo vabljeni skušnjavi. Če mi zaznavamo po intuiciji, po doživetju, mora biti to, kar zaznavamo, samo življenje. Kozmos, ki ga zaznavamo, je življenje, in sicer edino življenje. Zastopniki življenjske filozofije so torej svet biologizirali. Od tod je razumljivo, da jim je življenje in življenjska dejavnost postala najvišja vrednota. Kaj pa je prav za prav življenje? Ni nobena določena oblika, ampak neprestano menjavanje in nastajanje. Bistvo življenja je dejavnost. Vzrok in to, kar je povzročeno, tvorita isto stvarnost.

Tako skuša življenjska filozofija, potem ko je propadel poizkus prejšnjih filozofskih sistemov, da bi svet zmaterializirali, z na videz lepšo in kulturnejšo filozofijo svet biologizirali. Zaključki so isti: negacija duhovnih, verskih in нравnih stvarnosti.

Glavni pobornik in utemeljitelj življenjske filozofije je francoski filozof Bergson. Čeprav ti dve dogmi življenjske filozofije nista njegovi iznajdbi, je vendar treba gledati v njem najodličnejšega borca življenjske filozofije.

(Razón y Fe, marec 1940.)

Morala v gospodarstvu

Pogosto se čuje očitek, da se katoliška Cerkev po krivici vmešava v gospodarske zadeve, ker nima vera z gospodarstvom nič skupnega. Proti temu ugotavlja znani sociolog A. Brucculeri, da vpliva vera tudi na materialno kulturo in ima torej delo Cerkve tudi za gospodarsko življenje zelo važen pomen.

Vera in nrvnost postavljata najprej neke zapovedi, ki se jih mora vsako gospodarstvo držati, da bo urejeno in koristno.

Krščanska morala prepoveduje izkoriščanje delavcev in obsoja krivične in prenizke mezde. Leon XIII., Pij XI. in Pij XII. so enodušno v svojih okrožnicah zahtevali, da mora biti plača družinska, to se pravi tolikšna, da bo mogel delavec pošteno in varno poskrbeti zase in za svoje. Le tako bo dobila družina neko življenjsko stalnost. Če pa bo zavarovana družina, bo ves socialni red na trdnih nogah.

Krščanska morala obsoja razredni boj, ki povzroča v gospodarstvu strašen nered in ki je omajal že marsikatero narodno gospodarstvo. Krščanska morala obsoja razbrzdano konkurenco, ki zaradi enega samodržca lahko uniči tudi sto šibkejših podjetij. Obsoja delomrznost, razsipnost, brezvestne špekulacije in blazni militarizem — moloha našega časa.

Tako se bori krščanska morala zoper napake, ki so za gospodarstvo samo uničujoče.

Poleg tega pa nrvnost tudi pozitivno vpliva na gospodarsko življenje.

Najprej glede proizvodnje. Navadno delajo ljudje zaradi potrebe in zaradi dobička, morala pa jih navaja, da delajo tudi zaradi dolžnosti in časti. Delo je božja zapoved, ki jo je s svojim zgledom še podkrepil Jezus Kristus. Malomarnega hlapca, ki je svoj talent zakopal, je Kristus v priliki obsodil v pekel.

Krščanstvo pripisuje delu tudi duhovno in nadnaravno vrednost. Vsako pošteno telesno delo dviga obenem tudi dušo in je vir nadnaravnega zasluženja. Delo je kakor menica, ki bo izplačana šele onkraj groba. Zoprnega in težkega dela ne more nič bolj olajšati in osladiti, ko ta krščanska zavest.

Današnjega gospodarstva si ne moremo misliti brez kapitala, ki ga zbirata človeška pridnost in varčnost; prav to pa sta dve odlični krščanski kreposti.

Nadvse važna je za gospodarstvo pravična razdelitev dobrin. Ravno zato, ker ne vladata socialna pravičnost in socialna ljubezen, ki ju oznanja krščanska morala, je danes imetje tako krivično porazdeljeno in je na svetu toliko gorja!

Trgovina in prodaja je nemogoča brez krščanskega poštenja. Trgovina, ki ne pozna morale, je polna goljufije. Tudi konzum, poraba gospodarskih proizvodov se mora ravnati po pameti in po vesti.

Končno hoče morala ozdraviti socialne in gospodarske razmere prav pri korenini, to je v družini. Najvažnejše gospodarsko delo se vrši ravno v družini: vse kmetijstvo, po veliki večini tudi obrt in

trgovina. Od tod izhaja tudi tisto veselje v človeku, da hrani in zbira imetje za svoje otroke in tako ustvarja kapital.

Vse veje gospodarstva so torej v zvezi z družino in od nje odvisne. Če bo družina dobra, bo tudi gospodarstvo kmalu šlo na bolje. A kdo sploh more poseči v tako intimen kotiček človeškega življenja, kot je družina? Vera, edino vera in pravica.

Nekateri mislijo, da krščanska morala zavira gospodarski napredek, ker zahteva od človeka vedne odpovedi. Ti ljudje ne razumejo, kaj je krščanska odpoved. Odpoved je protistrup proti egoizmu, proti sebičnosti in lakomnosti. Iz egoizma se je po večini rodilo socialno gorje. Ozdraviti pa ga more le nauk vere in Cerkve, krščanska morala in krščanska odpoved.

(Civiltà Cattolica, 2. marca 1940.)

Ob desetletnici Lateranske pogodbe

Lateranska pogodba med sv. Stolico in italijansko državo, podpisana 11. febr. 1929, je eden najpomembnejših državniških uspehov velikega papeža Pija XI. Sam jo je takole označil: »V globoko zadoščenje nam je, da smo Boga spet vrnili Italiji in Italijo vrnili Bogu.«

S to pogodbo je bil v Italiji boj med cerkvijo in državo končan. Italijanska država je uradno priznala suverenost sv. Stolice v samostojni državi, ki jo tvori Vatikansko mesto in se obvezala, da bo spoštovala vse pravice Cerkve.

P. Avguštin Gemelli, frančiškan, rektor katoliške univerze presv. Srca v Milanu, poudarja, da je za Lateransko pogodbo značilna koordinacija, prirejeno stališče Cerkve in države in potem prijateljsko sodelovanje med njima. »Oblast Cerkve in oblast države sta natanko ločeni in vsaka je na svojem področju neodvisna. Toda čeprav sta ločeni in neodvisni, vendar ne smeta druga drugo prezirati ali si nasprotovati, saj obe vladata iste ljudi in isto življenje, seveda za različne cilje. Isti človek je obenem vernik in državljani, obenem član Cerkve in podanik države. Na osnovi iskrenega medsebojnega priznanja sta si postavili država in Cerkve obvezne smernice, da se njuno delo ne bo križalo, marveč se vzajemno dopolnjevalo.«

Jezuit p. F. M. Capello pa naglašja, da je Lateranska pogodba prava mednarodna pogodba, ki jo skleneta med seboj suverena, zato ji gre tudi tista pomembnost, ki jo imajo mednarodne pogodbe sploh.

Temeljna določba v pogodbi je priznanje, da je katoliška vera edina državna vera v Italiji. To je očitna obsodba liberalnega mišljenja, naj se država sploh ne meni za religijo, država naj bo ateist. Očiten je velik moralni pomen take določbe, ki je obenem resen opomin vsemu javnemu in socialnemu življenju in tudi drugim narodom, naj sodelujejo s Cerkvijo.

Iz tega splošnega priznanja izvirajo važni pravni zaključki. Če je država priznala katoliško vero za svojo, mora dosledno priznati tudi vse, kar katoliška vera po svoji vsebini nujno zahteva. Katoliškemu nauku se mora prilagoditi zlasti zakonodaja o družini, o nerazvezljivosti zakona. Kar je država tukaj na ljubo Cerkvi popustila, bo ko-

ristilo v prvi vrsti družinam in narodu in državi sami več kakor Cerkvi, je dejal Pij XI.

Na pobudo rektorja Gemellija je milanska univerza proslavila desetletnico Lateranska pogodbe z monumentalnim znanstvenim delom v dveh obširnih zvezkih o razmerju med Cerkvijo in državo. (Chiesa e Stato, studi storici e giuridici per il decennale della Conciliazione tra la S. Sede e l'Italia. Zgodovinski del str. XX—546, pravni str. 542. Milano 1940.) Sodelovalo je pri tem delu 35 najbolj priznanih znanstvenikov strokovnjakov iz raznih držav. Sijajna knjiga je dobila priznanje z najvišjega mesta, sv. oče Pij XII. jo je imenoval »un monumento, spomenik velikemu zgodovinskemu dejanju, spravi med Cerkvijo in državo«.

Zgodovinski del prinaša zanimive in poučne dokumente, koliko ovir je bilo treba prebroditi, preden je bila pogodba podpisana. Najostrejši nasprotnik je bila framasonska loža, ki je na vse načine spletkarila proti pogodbi. Že za Pija IX. in za Leona XIII., ki sta se mnogo trudila za to, da bi se Cerkev in država sporazumeli, je bilo večkrat že vse pripravljeno za sporazum, a vselej ga je loža preprečila. L. 1893. je o tem zapisala neka framasonska revija: »Vrh cerkve sv. Petra, na božanski Michelangelovi kupoli mora zablesteti prostozidarska zvezda.«

Toda Gospod je bil sklenil drugače.

(Vita e pensiero, febr. 1940. Civiltà Cattolica, 17. febr. 1940.)

Cerkev in družba

Evropska kultura je dokaz, da krščanska načela, zlasti нравna, dvignejo človeško družbo do najvišje in najplemenitejše stopnje, če le prodre v življenje. Človeška družba sestoji iz dveh elementov: iz množice in iz neke enote, ki to množico združuje.

Kar zadeva množstvo, ali kot pravijo danes, demografsko plat v družbi, glede tega vrši Cerkev odlično nalogo. Saj nihče tako odločno ne brani mladih, nerojenih življenj, ki jih brezverska družba v milijonih ubija. Če zibelk ne bo več, potem je konec človeške družbe in konec kulture; to bo zadnji uspeh maltuzianizma.

Prav tako varuje Cerkev tudi drugi princip v družbi, namreč enoto in avtoriteto. Po nauku sv. Pavla je oblast nekaj svetega, ker izvira iz Boga. »Ni je oblasti razen od Boga.« Seveda oblasti ni vse dovoljeno, tudi oblast ima neke meje, poleg države so tudi družine in so posamezniki, ki imajo svoje pravice. »Cerkev je dovršila brez dvoma največje kulturno delo s tem, da je zavarovala osebno vest poedinca pred nasiljem družbe in države«, pravi Förster.

Enota družbe pa ne prihaja samo od zgoraj iz oblasti, ampak jo ustvarjajo tudi člani sami v medsebojnih odnosih. Posamezniki so povezani med seboj z vezmi pravice in ljubezni. Po naravi je človek socialno bitje, po grehu pa antisocialno, po grehu je sovražnik svojega bližnjega, po krščanski ljubezni pa mu je brat. »Bog je vaš Oče, vi pa ste si bratje,« to je najbolj socialna, najbolj kulturna beseda, ki jo je kdaj slišal človek.

Samoljublje, individualizem je smrtna bolezen vsake družbe. Skupnost zahteva neprestane žrtve, potrpljenja in odpovedi, včasih zahteva celó življenje, največjo žrtev. Vsega tega se individualizem strašno boji. Včasih so žrtve tako težke, da jih tisti, ki nima upanja na večno plačilo, ne bo zmogel.

Če bi hoteli človeško družbo do konca izpopolniti in usovršiti, bi morali seči tudi preko državnih meja in zasnovati pravo občečloveško družbo in družino. To bi bil višek človeške kulture. Nekateri papeži so že imeli pred očmi ta visoki ideal, ki si ga komaj upamo želeli. V razrvani dobi po svetovni vojni je Benedikt XV. govoril o njem. Toda kdo bo imel dovolj moči, da bi ga uresničil? Edino krščanstvo, edino kultura, ki bo do dna in do srca krščanska.

(Civiltà Cattolica, 6. aprila 1940.)

Ameriška katoliška mladina

Ameriški katoličani so se zavedeli svoje naloge in so hitro poskrbeli za organiziranje katoliške pa tudi nekatoliške mladine. Njihove organizacije so mlade in še v razvoju.

Centralna organizacija je CYO (Catholic Youth Organization, Organizacija katoliške mladine). Središče ima v Washingtonu. Število članov je precej visoko, toda na žalost jim zelo manjka discipline in enotnosti. Nekateri odseki se nočejo podrediti skupnemu vodstvu in delajo čisto po svoje. Tako ponekod kar shirajo, a tudi kjer živahno delujejo, se čuti kvarni vpliv razcepljenosti. Neenotna akcija ruši skupnost in vplivno moč organizacije kot celote, da ne more v polni meri razviti svoje delavnosti in si ne more pridobiti moči in ugleda, kot bi ga sicer lahko imela. Največ uspehov se kaže v Čikagu in okolici. Zavzeli so se zlasti za tisto izprieno mladino, ki se brez vzgoje prepuščena sama sebi potika po ulicah in cestah. O veri seveda ne ve nič, o morali tudi ne. Zločinov se ne strašijo, ječe so kar navajeni. Za te sirote so se zavzeli šele čikaški duhovniki. Sprva ne morejo dosti zahtevati od njih: nedeljsko sv. mašo in mesečno sv. obhajilo. V organizaciji sami pa polagajo največjo važnost na šport. Navidez se zdi, da je v tem preveč zunanosti. Voditelji mladine pa odgovarjajo, da bi brez športa nič ne dosegli, ker bi te pokvarjene mladine sploh ne pritegnili v katoliške organizacije. »Eno pa smo dosegli pri teh fantih,« pravijo, »in to je, da se zavedajo svojega katoliškega prepričanja in da so ponosni na to.«

Srednješolska mladina je organizirana v CISCA (Chicago Inter-School Catholic Action, Dijaška KA v Čikagu), ki nekoliko sliči belgijski žosistovski organizaciji, vendar je povsem ne dosega. Razvija se samo na privatnih gimnazijah, na državnih srednjih šolah se ne more vsidрати. Vzrok je v tem, ker je med protestanti, ki obiskujejo državne šole, in med katoličani preglobok prepad. To nasprotje ni le versko in duhovno, ampak se kaže tudi v filozofiji, sploh v vsej kulturi in vzgoji.

Podobno je organizirana mladina na zasebnih katoliških univerzah, ki jih v Ameriki ni malo. Katoličani namreč po večini obiskujejo verske katoliške šole, kakor to zahteva Cerkev. Kar je pa katoliških akademikov na državnih univerzah, so organizirani v tako imenovanih Newmanovih klubih (Newman's Clubs). Ti imajo do svojih protestantskih tovarišev veliko boljše stališče ko srednješolci. Protestantska inteligenca preživlja versko in moralno krizo. Mračni in hladni protestantizem jo je razočaral. Če verujejo, verujejo le zaradi tradicije, zaradi lojalnosti do protestantizma, kot sami pravijo. Katoliškim akademikom ta stik prinaša korist, da se notranje bolj poglobijo, da živijo kot praktični katoliki ter svojo vero še bolj cenijo, ker v njej najdejo dušni mir in uteho.

(Études, 5. aprila 1940.)

Romunija in Vatikan

Romunski minister Teofil Sidorovici je bil nedavno sprejet v posebno avdijenco pri svetem očetu. Teofil Sidorovici je obenem predsednik romunske narodne organizacije »Straža Cariu«. Skupaj z njim je bilo sprejetih več vodilnih članov organizacije, romunski poslanik v Rimu, itd.

Minister je imel na papeža v latinščini nagovor, v katerem je izpovedal, da hoče s tem obiskom izraziti svoja osebna čustva spoštovanja, vdanosti in skupnosti z Apostolskim sedežem, prav tako pa tudi globoko spoštovanje, ki ga ima do sv. očeta romunski kralj Karol II. Nato mu je razložil značaj in cilje mladinske organizacije, ki je v resnici »Straža kraljevine«, ustanovljena po želji kralja, da bi prežeta z vero v Boga in pokorna njegovim zakonom bila v vzpodbudo in zgled romunski mladini in romunskemu ljudstvu. Tako kralj kakor tudi ta organizacija se poslužujeta te prilike, da izrazita svetemu očetu čustva spoštovanja.

Končal je z besedami: »Goreče prosimo vsemogočnega Boga, da bi podelil Vaši Svetosti še mnogo let življenja v blagor narodov in v do-sego ter ohranitev miru, ki je zanj Vaša Svetost v sedanjih okoliščinah najbolj odločni in najbolj upravičeni boritelj.«

(Revista Católica, april 1940.)

Nova Španija

Dočim se bližajo pogajanja o sklenitvi novega konkordata svo-jemu koncu, je vlada izdala vrsto novih zakonov, iz katerih se jasno vidi, kako važna se ji zdi verska obnova, da bo mogoče domovino spet povzdigniti k nravnemu in materialnemu blagostanju. Razen na odpravo izjemnih republikanskih zakonov proti Cerkvi in na povr-nitev zaplenjenega cerkvenega imetja se nanašajo ti zakoni predvsem na zopetno uvedbo državne podpore za vzdrževanje duhovščine, na prispevke za duhovska semenišča, na neobdavčeno popravljanje raz-rušenih cerkva in zidanje novih, kakor tudi na razpust prostozidarstva kot duhovnega povzročitelja revolucije. Nadalje določa pred kratkim

objavljeni odlok, da imajo dokumenti, izdani od cerkvenih uradov papeževih ali španskih škofov, tudi pred državnim pravom polno veljavo. »Posebno stališče,« pravi uvod k temu zakonu, »vesoljni značaj papeževe suverenitete in prisrčno razmerje, ki vlada med špansko državo in katoliško Cerkvijo, popolnoma upravičuje to novo zakonsko odredbo.«

(L'Italia, 14. marca 1940.)

*

Še pred koncem državljanske vojne je kardinal Segura y Saenz izdal za sevilsko nadškofijo navodila, katerih uresničenje, kakor poročajo, kaže že lepe uspehe. Preteklo leto se je dalo ugotoviti, da se v škofiji krepi duh farnega občestva. Pobudo za to je dalo predvsem v decembru se vršече škofijsko zborovanje za obnovo farnega dušnega pastirstva. Uspešno se je to gibanje nadaljevalo na župnijskih zborovanjih, ki so se vršila decembra 1939 po vseh župnijah s tem namenom, da vernike združijo v močne župnijske enote, da obnove stare cerkvene navade in utrdijo ljudstvu versko mišljenje. Župnijsko zborovanje pa ne sme biti samo kaka blesteča liturgična slovesnost, tudi ne kaka umetniška ali literarna konkurenčna prireditev, ampak preprosto po izvedbi in odločno v svojih sklepih. Župnik je dolžan, da vernikom pokaže pravo stanje župnije: versko gibanje v fari, število krščenih, koliko od njih spolnjuje verske dolžnosti, koliko otrok obiskuje verouk, koliko vernikov prejme zakramente za umirajoče itd. Dalje mora poročati o delovanju društev v župniji, o stanju članstva, kakor tudi o njih uspehih in neuspehih in naj tudi predloži delovni načrt za novo leto, da se po potrebi razširi območje apostolskega delovanja, da bi vse ljudi privedli nazaj k Bogu. Tudi naj pojasni finančno stanje župnije in natančno navede dohodke in izdatke za bogoslužne, dušnopastirske in karitativne namene. Njegovo poročilo naj se tudi ozira na katoliški socialni apostolat, kakor tudi na posamezne dobrodelne ustanove v župniji. Po teh jasnih smernicah, izdanih že v decembru preteklega leta, so župnije cele škofije izvršile svoja zborovanja ob veliki udeležbi vernikov. V soglasju z njih zadnjim namenom, da obnove cerkveno pobožnost in vsakdanje krščansko življenje, je bilo zapovedano, naj člani bratovščin in župnijskih društev ta dan prejmejo sv. zakramente. Kot najnujnejše naloge so bile vsem župnijam za tekoče delovno leto predpisane: ustanavljanje župnijskih šol, dostojna oprema za službo božjo, laiška kateheza in dobrodelnost v župniji.

(Schönere Zukunft, 28. aprila 1940.)

Proti nenravni literaturi

Ameriški katoličani so po vzorcu Lige spodobnosti ustanovili Nacionalno gibanje za нравno neoporečno literaturo in dosegli z njim že lepe uspehe. Tako je moral zastopnik založbe »American Independent Distributors«, ki vsako leto razpečava zabavne liste bolj ali manj nenravne vsebine, priznati, da je samo v enem mestu s 120.000 prebivalci, kjer je bilo doslej naročenih mesečno 45.000 izvodov, izgubil skoraj vse naročnike, odkar je nastopilo to gibanje; založba se čuti

prisiljena, da spoštuje smernice, ki jih je določilo Nacionalno gibanje. Zveza lekarnarjev in drogistov v državi Indiana je sklenila, »da hoče podpirati dobro delo Nacionalnega gibanja in pozvati izdajatelje in prodajalce listov, naj opuste širjenje tistih listov, ki niso v skladu s kodeksom gibanja in so v stanu škodovati нравnemu življenju mladine, njenim pojmom o Bogu in njeni ljubezni do Boga in ljudi.

(Schönere Zukunft, 31. marca 1940.)

Žosisti na Verdierovem grobu

Sočustvoval je s trpljenjem delavcev in trpel zaradi nepravilnega položaja, ki mrtvi celoten razvoj delavske mladine in delavskih družin.

Sanjal je, da bo videl nekega dne stanovsko življenje globoko prežeto s socialnim naukom papeških okrožnic, ki avtentično tolmačijo vero, pravico in ljubezen Kristusovo, da bo bolj zagotovljen čut za nadnaravno vrednost dela in njegovo veličino, dostojanstvenost delavca, spoštovanje do mlade delavke, priprava za lepo in rodovitno družinsko življenje, utrditev za življenje in zagotovitev za družino potrebnih plač in sodelovanje v poklicnem krogu.

Lahko torej razumemo, s kakšnim veseljem je pozdravil delavsko KA, kajti v njenem nauku in izvajanju so se uresničevale njegove sanje.

Razumemo, da jo je z vso močjo bodril in da je videl svojo glavno nalogo v tem, da je usmerjal njeno delo.

17. decembra lanskega leta je odkril svoje srce na intimnem sestanku z vztrajnimi žosisti. Rekel je: »Ura obnove se bliža. Po vojni bomo morda mogli bolje ko kdaj poprej uresničiti sodelovanje kapitala z delom. To nalogo zaupam vodnikom in vodnicam vašega gibanja, njim, ki so tako dobro razumeli pomen papeških okrožnic. Zatrjujem vam, da se oči vseh in upanje vseh obrača izmed vseh gibanj le na žosistovsko gibanje, ker ono skrbi za delavsko okolje, za narod, za veliko večino Francozov.«

Razumemo torej, da je nekega dne, ko je slutil konec svojega življenja, njegova vznemirjena duša zaprosila: »Ne vem, kaj bi rekel! Moj Bog! Toda ker si dovolil, da poznam in občudujem žosiste, to nenadomestljivo mladino, ki je določena, da spet dvigne delavske mase, stori z menoj, kar hočeš. Celo smrti bom vesel, kajti vzel bom s seboj v grob upanje svoje drage domovine.«

V imenu mladih pariških delavcev obljublamo, da bomo izpolnjevali po najboljših močeh naš preprosti vsakodnevni opravek in končno z vsemi našimi močmi sodelovali pri zmagi.

Obljubljamo, da bomo sprejeli vse žrtve življenja v težavnem delu, žrtve najtežjega družinskega življenja, da bomo tako nadaljevali našo križarsko vojsko za resničen mir s tem, da bomo uresničili ta resnični mir v naših srcih in tako omogočili mir v naših družinah, mir med stanovi, mir med narodi.

Obljubljamo, da se bomo še bolj žrtvovali za našo JOC, da bomo nazadnje mogli izpolniti naše poslanstvo po vojski s tem, da bomo

dali delavskemu razredu voditeljev, ki ga bodo mogli voditi v duhu pravice in sodelovanja k lepšemu in srečnejšemu življenju.

V imenu mladih pariških delavk obljubljam ohraniti in veselo spolnjevati svojo nalogo vkljub nevarnostim, kakor nas je to prosil kardinal Verdier.

Obljubljamo, da bomo pogumno vztrajali pri nalogi, da sprememimo delavsko okolje, kot nas je to prosil naš kardinal lani 17. dec.

Držeč se načel kardinala Verdiera, obljubljam v imenu pariških delavskih družin, da bomo delali s pogumom za obnovitev resničnih krščanskih družin v našem delavskem razredu.

Obljubljamo, delati s pogumom za obnovitev socialnega reda po načelih Cerkve.
(La Croix, 23. aprila 1940.)

Evangelij in vojna

Pod tem naslovom je francoski jezuit Paul Doncoeur objavil v »Études« lep članek, ki iz njega povzemamo nekaj misli.

Katoličan ni puščavnik ne puritanec. Zato se nikoli ne umakne iz sveta, tudi pred vojno ne. Saj ve, da se odrešenje duš odigrava v globinah greha in da evangelijski kvas more prekvasiti človeško družbo, če je sredi testa, sredi ljudi... Katoličan se zaveda, da je vojna zlo in strašna katastrofa. Pamet mora utihniti in samo sila gospodari. Vojno rode strasti, zavist, slavohelepe, laž. Hujša je ko bolezen, hujša ko vsaka nesreča. Greh jo spremlja čisto od začetka. Spomnimo se pa besed sv. Avgušтина: tudi greh more Bog tako obrniti, da zmaga on, da se razodene njegova slava...

Pred vojno smo kar srečno živeli, a smo se vzlic temu vedno pritoževali. Če so evangelijski nauki skozi množico izgovorov sploh prodrli do nas, ganili nas niso prav nič. Osmeri blagri so nam bili ko zvezde na nebu, ki jih radi od daleč občudujemo. Da bi si jih prilastili, na to še mislili nismo.

Prišla je vojna. Kar smo prej spoštljivo imenovali evangelijske svete, je po milosti vlade postalo zakon. Zapusti svoj čoln, pusti svojo hišo, svojega očeta in svojo mater; pusti, da mrtvi pokopljejo svoje mrtve! Vzeli so konje, vozove, avtomobile, vzeli komunistu in radikalnemu socialistu, vzeli mesarju in bankirju. Ko si odhajal na vojaško zbirališče, si smel nesti od doma le majhen zavoj. »Tam ti povedo, kam pojdeš in kaj boš delal!« se je glasilo povelje. O tistem vljudnem pogojniku: »Če hočeš biti popoln, pojdi, prodaj vse...«, ni več ne duha ne sluha. Nihče te ne vpraša, kaj ti misliš. Če si bogat, je ločitev od zbranih zakladov še hujša. Če pa ne ubogaš, te zapro in prav lahko zaigraš tudi svojo glavo.

Morebiti si leta in leta, polovico svojega življenja gradil svoj dom, ga opremil in nakupil perila, posteljnine, pohištva, posodja, ga napolnil od kleti do podstrešja. A glej ukaz od županstva: »Izseli se nemudoma!« Ni drugega izhoda: pustiti moraš vse in oditi. Ko prideš kot begunec v določeni ti kraj, moraš beračiti za streho, beračiti za

kos kruha, ti, ki si bil še pred nekaj dni gospod in ukazoval kot gospod. Prvi bodo poslednji in poslednji bodo prvi!

Vojna je neusmiljena. To je njen bistveni znak. A vojna tudi prisili vse, katoličane in nekatoličane, da dejansko žive po evangelijskih zapovedih. Pridejo begunci. Imaš dve postelji? Eno daš njim. Imaš dva plašča? Enega daruješ izgnancem. Tako deliš z njimi vse. Če pa stiskaš in skrivaš, kažejo s prstom za teboj in tudi policija se kmalu zate zanima.

Če bi nam bil prej kdo kaj takega ukazal, bi ga bili kamenjali. Zdaj moramo vse odpovedi sprejeti radi ali neradi, celo heroične žrtve, ki smo zanje mislili, da jih zmorejo le svetniki. Ostane samo vprašanje, kako odpovedi in žrtve sprejmemo. Ali se čutimo ponižane kot sužnji, ki prenašajo svojo usodo prisiljeni, z uporom in zagrenjenim srcem? Ali pa z veselim nasmehom in mirom, ki nam ga daje vera. Za katoličana je odločitev jasna. Ali je mogoče, da bi se Kristusovi učenci obotavljali, ko si celo brezverci nalagajo žrtve sami od sebe?

Včasih smo že živo verovali evangeliju in smo hoteli tudi tako živeti. Toda žične ovire, spletene iz premnogih navad, in verige lagodnosti ter brezskrbnosti so nas vezale, da nismo zmogli tega. Zdaj nam Bog pomaga. Njegova roka je, ki bo sedaj mnoge mimo vsega pričakovanja privedla k evangeliju, njegovim svetom in zapovedim.

(Études, 5. marca 1940.)

Vloga duha v času vojne

Alfred Delp S. J. v članku »Der Krieg als geistliche Leistung« razvija sledeče misli glede na današnji vojni čas, ki smo vanj postavljali:

Še na misel nam ne pride, da bi poveljevali vojno kot idealno stanje človeškega življenja. A vojna je tu in zato moramo in tudi hočemo z njo računati. To dejstvo je tako posamezniku kakor družbi dano kot predmet, ki ga je treba oblikovati z moralnimi silami duha še bolj kot s fizičnimi. Gre zlasti za to, kakšno stališče bodo zavzele do vojne naše duhovne moralne sile, kako bomo vojno npravno obvladovali (»sittliche Meisterung des Krieges«!). Vojne nismo priklicali mi, tudi ni v naši moči, da bi jo spravili s sveta naše realnosti. Pred nami je in če jo hočemo prestati, ne da bi ob njej propadli, ne da bi nas strla, je to predvsem odvisno od naših duhovnih sil, naše moralne pripravljenosti in doraosti. Pred nas je postavljeno hočeš nočeš nekaj usodnega in nujnega, o čemer ne vemo nič določnega, kako se bo izteklo, ura zgodovinske resničnosti, ki si je nismo sami izbrali, ki mimo naše volje posega prav do najglobljih globin našega bitja in zahteva zlasti v moralnem oziru celega človeka, kajti le tak jo bo prestal, ne da bi ob njej propadel. Kar velja za posameznika, velja tudi za ves narod.

Značilno je, da je posameznik z usodo naroda prav v vojni posebno tesno povezan; zato pa je za udejstvovanje duhovno moralnih sil hudo važno, kakšno razmerje zavzema človek in kristjan do svojega naroda. Vprašanje po tem razmerju pa za katoličane ni nikak nov, nerešen pro-

blem. Narod je rezultat reda, ki ga je v stvarstvo položil Bog; zato nas nanj vežejo prvobitni odnosi in dolžnosti. Naše razmerje do naroda je nekaj podobnega kakor razmerje do staršev — razmerje pietete. Kakor moramo biti do staršev v nekem tesnejšem razmerju kot do drugih ljudi, ki nas z njimi ne vežejo krvne vezi, podobno so tudi vezi, ki nas vežejo na lastni narod, po božji volji tesnejše kakor pa vezi, ki nas vežejo na druge narode. Noben kristjan ni zaradi tega, ker je kristjan, izvzet iz povezanosti z narodom. Nikakor »svoje višje zvestobe ne kažemo z nezvestobo!« Obenem z narodom smo torej postavljeni v vojno... Toda to zgodovinsko dejstvo za katoličana ni samo neka usoda, ki naj jo s trpko resignacijo sprejmemo nase. Ne! Katoličan gleda v daljino in zadnje obzorje našega bitja in žitja ter se zaveda, da ima Bog z vsako zgodovinsko uro svoje posebne namene, ki so skriti ljudem, a ki se bodo v onostranosti pokazali v presenetljivo jasni luči. — Katoličan je posebno v takih trenutkih zvest svojemu narodu in domovini in obenem ve, da s tem, ko z vsemi svojimi moralnimi silami skuša izvršiti tisto, čeprav težko dolžnost, ki jo s seboj prinese čas, in se ne da v lenivi moralni onemogllosti streti od položaja — da s tem najde vrata in pot neposredno v domovino božjo, pa naj potem že doživi zmago svojega naroda ali pa žrtvuje zanj svoje življenje.

(Stimmen der Zeit, april 1940.)

Popravi. V prvo številko se je na strani 56 vrinila pomota pri etimološki razlagi besede avtarkija. Je to grška beseda *αὐτάρκεια* (iz *αὐτός* = sam, *αρκεῖν*, lat. arceo = odvrčam, brezosebno zadostuje) in pomeni: ko je kdo sam s seboj zadovoljen, ima sam vsega dovolj, samostalnost, samozadovoljstvo.

Stvarno pa je v članku beseda pravilno rabljena.